

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
პოლიტიკის მეცნიერების მიმართულება

ქეთევან ნადირაძე

გარემოსდაცვითი და ეკონომიკური საკითხები თანამედროვე
საქართველოში (2012-2016) წ

სამაგისტრო ნაშრომი შესრულებულია პოლიტიკის მეცნიერების მაგისტრის
ხარისხის მოსაპოვებლად

კურსის ხელმძღვანელი: სალომე დუნდუა, ასოცირებული პროფესორი

თბილისი 2017 წელი

სარჩევი

აბსტრაქტი.....	5
შესავალი	7
პირველი თავი: გარემოსდაცვითი პრობლემები და გამოწვევები.....	26
1.1 გარემოსდაცვითი საკითხების ზოგადი მიმოხილვა.....	26
1.2 საქართველოს გარემოსდაცვითი პოლიტიკა.....	28
1.3 საქართველოს უსაფრთხოების კონცეფცია.....	31
1.4 საქართველო-ევროკავშირის სამოქმედო გეგმა.....	32
1.5 ორჰუსის კონვენცია.....	34
1.6 რიოს დეკლარაცია.....	36
მეორე თავი: ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლები და გარემოსდაცვითი საკითხები.....	37
2.1 ეკონომიკური ინვესტიციები (2012-2016) წლებში.....	37
2.2 მთლიანი შიდა პროდუქტი (2012-2016) წლებში.....	40
2.3 ეკონომიკური ინსტრუმენტები.....	43
2.4 გარემოს დაცვის სამინისტროს მიერ განხორციელებული რეფორმები (2012-2016) წლებში.....	45
მესამე თავი: მოლდოვას გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ძირითადი გამოწვევები და ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლები.....	49
3.1 მოლდოვას გარემოსდაცვითი საკითხები.....	49
3.2 ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულება.....	51
3.3 სტრატეგიული გარემოსდაცვითი დაგეგმვა.....	52

3.4 მდგრადი და ეკონომიკური განვითარება.....	52
3.5 მწვანე ეკონომიკა.....	53
3.6 გარემოსდაცვითი გამოწვევები.....	55
3.7 ეკონომიკური ინსტრუმენტები.....	55
3.8 გარემოსდაცვითი სტრატეგია.....	57
3.9 ეკონომიკის სექტორი.....	58
3.10 საქართველოს და მოლდოვის გარემოსდაცვითი საკითხების და ეკონომიკური მაჩვენებლების შედარება.....	63
მეოთხე თავი: რუმინეთის გარემოსდაცვითი პოლიტიკა.....	65
4.1 რუმინეთის გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ძირითადი გამოწვევები.....	65
4.2 გარემოსდაცვითი მენეჯმენტი.....	67
4.3 ევროკავშირის პროგრამა.....	67
4.4 განხორციელებული პროექტები.....	69
4.5 გარემოსდაცვითი პრობლემები.....	70
4.6 არასამთავრობო ორგანიზაციები.....	72
4.7 გარემოსდაცვითი მოძრაობები.....	74
4.8 ეკონომიკის სექტორი.....	75
4.9 საქართველოს და რუმინეთის გარემოსდაცვითი საკითხების და ეკონომიკური მაჩვენებლების შედარება.....	79

მეხუთე თავი: ქართული პოლიტიკური პარტიების პროგრამების შეფასება გარემოსდაცვითი კუთხით.....	82
5.1 პოლიტიკური პარტია „ქართული ოცნება“	82
5.2 „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობა“.....	84
5.3 „ნინო ბურჯანაძე- დემოკრატიული მოძრაობა“.....	86
5.4 „უსუფაშვილი- რესპუბლიკელები“	87
5.5 „ზვიადის გზა-უფლის სახელით“	89
დასკვნა.....	91
გამოყენებული ლიტერატურა.....	93
დანართი.....	96

აბსტრაქტი

აღნიშნულ ნაშრომში განხილულია გარემოს დაცვის ძირითადი საკითხები და ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლები საქართველოში. ნაშრომის მთავარი იდეა მდგომარეობს იმაში, თუ როგორი სახის ურთიერთკავშირი არსებობს გარემოს დაცვის საკითხებსა და ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლებს შორის. ნაშრომში საუბარია გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ძირითად გამოწვევებსა და პერსპექტივებზე. ასევე განხილულია ეკონომიკური განვითარების ორი ძირითადი მაჩვენებელი: მთლიანი შიდა პროდუქტი და ეკონომიკური ინვესტიციები.

ნაშრომი დაყოფილია ხუთ ძირითად ნაწილად: პირველი თავი მოიცავს საქართველოს გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ძირითად გამოწვევებსა და პერსპექტივებს. განხილულია მნიშვნელოვანი დოკუმენტები: რიოს დეკლარაცია, ორჰუსის კონვენცია, საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების ხელშეკრულება და საქართველოს უსაფრთხოების კონცეფცია. მეორე თავში განხილულია საქართველოს ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლები და მათი კავშირი გარემოს დაცვის ძირითად საკითხებთან. მესამე თავში განხილულია მოლდოვას გარემოსდაცვითი საკითხები და ამ საკითხების კავშირი ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლებთან. მიმოხილულია მოლდოვას გარემოსდაცვითი პოლიტიკის გამოწვევები და პრიორიტეტები. განხილულია ისეთი ძირითადი გარემოსდაცვითი საკითხები როგორცაა: მწვანე ეკონომიკა, მდგრადი განვითარება და ეკონომიკური ინსტრუმენტები. ასევე შედარებულია საქართველოს და მოლდოვის გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ძირითადი გამოწვევები. მეოთხე თავში განხილულია რუმინეთის გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ძირითადი საკითხები და ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლები. ასევე მიმოხილულია ქვეყანაში არსებული გარემოსდაცვითი მოძრაობები და მათი მიზნები. მეხუთე თავში განხილულია 2016 წლის საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილე პოლიტიკური პარტიების პროგრამები გარემოსდაცვითი კუთხით.

ნაშრომის დასკვნით ნაწილში შეჯამებულია გარემოსდაცვითი საკითხების და ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლების ურთიერთკავშირი.

Abstract

This paper deals with the main issues of environmental protection and economic development indicators in Georgia. The main idea of the work is to find out what kind of interaction exists between environmental issues and economic development indicators. The paper deals with the main challenges and perspectives of environmental policy. Two main points of economic development are also considered: Gross Domestic Product and Economic Investments.

The work is divided into five main parts: The first chapter includes the main challenges and perspectives of Georgia's environmental policy. The important documents are discussed: Rio Declaration, Aarhus Convention, Georgia-EU Association Agreement and Georgia's Security Concept. The second chapter discusses the economic development indicators of Georgia and their connection with the main issues of environmental protection. The third chapter deals with Moldova's environmental issues and the linkage of these issues with the country's economic development indicators. The challenges and priorities of Moldova's environmental policy are reviewed. The main environmental issues discussed are: green economy, sustainable development and economic instruments. The main challenges of Georgia and Moldova's environmental policy are also comparable. The fourth chapter deals with the main issues of Romania's environmental policy and economic development indicators. Environmental movements and their goals in the country are also reviewed. The fifth chapter discusses the political parties in the 2016 Parliamentary Elections in environmental terms.

The final part of the work is summarized in the context of environmental issues and economic development indicators.

შესავალი

დღესდღეობით გარემოს დაცვის საკითხები მთელ მსოფლიოში აქტუალურია, მათ შორის საქართველოში. გარემოს დაცვის ხარისხი და ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენება მჭიდროდ არის დაკავშირებული საზოგადოებრივ უსაფრთხოებასთან და ჯანმრთელობასთან. სწორედ ეროვნულ მთავრობას, ქვეყანაში მოღვაწე პოლიტიკურ პარტიებს და სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებს ეკისრებათ მნიშვნელოვანი პასუხისმგებლობა, რათა სტრატეგიულად წარმართონ პროცესები გარემოს დაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად.

გარემოს დაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხები მჭიდრო ურთიერთკავშირში იმყოფება ეკონომიკურ, სოციალურ და პოლიტიკურ სფეროებთან. ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლების ზრდა იწვევს გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური უსაფრთხოების პრობლემების აქტუალიზაციას. სოციალური და პოლიტიკური ფაქტორები ეკონომიკურ სფეროსთან ერთად მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს გარემოს დაცვასა და ეკოლოგიურ უსაფრთხოებაზე. თუმცა ჩემს თემაში მე განვიხილავ ეკონომიკურ ფაქტორებს. ვინაიდან ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლები ევროპული ქვეყნების (რუმინეთი, მოლდოვა) მაგალითის საფუძველზე მჭიდრო ურთიერთკავშირში იმყოფება გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ძირითად ასპექტებთან. შესაბამისად დავადგენ თუ როგორი სახის ურთიერთკავშირი არსებობს გარემოსდაცვით საკითხებსა და ეკონომიკურ განვითარების მაჩვენებლებს შორის. საქართველოს ვადარებ მოლდოვასა და რუმინეთს, ვინაიდან საქართველოს, მოლდოვასა და რუმინეთს გააჩნიათ მსგავსი პროცენტული ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლები. რუმინეთსა და მოლდოვაში 2012 წლიდან აქტიურად დაიწყო სტრატეგიული გარემოსდაცვითი ღონისძიებების გატარება, ისევე როგორც საქართველოში. შესაბამისად ადვილად დავუკავშირებ ერთმანეთს გარემოსდაცვით საკითხებს და ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლებს. 2014 წელს, როგორც რუმინეთში, ასევე მოლდოვაში აქტიურად დაიწყო ევროკავშირის დირექტივების

იმპლემენტაცია გარემოსდაცვით და ეკონომიკურ სტრუქტურებში. ასევე საქართველოში აქტიურად დაიწყო ევროდირექტივების იმპლემენტაცია როგორც გარემოსდაცვით, ასევე ეკონომიკურ სტრუქტურებში. საქართველოს და ევროკავშირის შორის დადებული ასოცირების ხელშეკრულება ითვალისწინებს ევროკავშირის დირექტივების სრულ იმპლემენტაციას. სტრატეგიული გარემოსდაცვითი ღონისძიებების გატარება ასევე ევროკავშირის ასოცირების ხელშეკრულების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილია. მოლდოვას და ევროკავშირის შორის დადებული ასოცირების ხელშეკრულებაც ითვალისწინებს ევროდირექტივების იმპლემენტაციას როგორც გარემოსდაცვით, ასევე ეკონომიკურ სტრუქტურებში. შესაბამისად ერთმანეთს ვადარებ საქართველოს და მოლდოვას გარემოსდაცვით საკითხებს და ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლებს.

მოგეხსენებათ, საქართველო 90-იან წლებში არშემდგარ სახელმწიფოდ მოიხსენიებოდა და შესაბამისად ქვეყანაში არ იყო ჩამოყალიბებული მდგრადი გარემოსდაცვითი პოლიტიკა. არც ეკონომიკური ინვესტიციების და მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდა შეინიშნებოდა. სწორედ ამიტომ ჩემს ნაშრომში განვიხილავ თანამედროვე საქართველოს გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ძირითად პერსპექტივებსა და ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლებს. მიმოხლივას ვიწყებ 2012 წლის პერიოდიდან, იმიტომ რომ 2012 წლიდან საქართველოს პოლიტიკა აშკარად იწყებს დაახლოებას ევროკავშირის პოლიტიკასთან და ქვეყანაში მკვიდრდება ევროპული სტანდარტები. მოგეხსენებათ 2014 წელს დაიდო ასოცირების ხელშეკრულება საქართველოსა და ევროკავშირის შორის.

თანამედროვე საქართველოს პოლიტიკური კურსი ორიენტირებულია ევროპისკენ და ევროკავშირში ინტეგრაცია გახლავთ ქართული პოლიტიკის მნიშვნელოვანი გამოწვევა. სწორედ ამიტომ გარემოს დაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების ევროპული სტანდარტების დანერგვა ერთ-ერთი პრიორიტეტული ამოცანაა ჩვენი ქვეყნისათვის. თანამედროვე საქართველოში გარემოს დაცვის საკითხები საკმაოდ მწვავედ დგას და ქვეყანაში მძიმე მდგომარეობაა ეკოლოგიური კუთხით. ხშირად ხელისუფლება ე.წ მწვანე ტერიტორიებს იყენებს ეკონომიკური ინტერესების გათვალისწინებით. მოგეხსენებათ,

საქართველო განვითარებადი ქვეყნების რიცხვს მიეკუთვნება, შესაბამისად ქვეყნის ეკონომიკა ძირითადად ეფუძნება ბუნებრივი რესურსების ეფექტურ ათვისებას და ქვეყანაში ყურადღება ექცევა სხვადასხვა ეკონომიკური ინვესტიციების განხორციელებას, შედეგად კი ზარალდება ქვეყანა და საფრთხე ექმნება ეკოლოგიურ უსაფრთხოებას და ჯანსაღ გარემოს. საქართველოს ხელისუფლება შემდეგისდაგვარად ცდილობს ოპტიმალურად აითვისოს ის ბუნებრივი რესურსები, რითაც მდიდარია ქვეყანა და მიიღოს რაც შეიძლება მაღალი ეკონომიკური სარგებელი. ეკონომიკური სარგებლის გაზრდა იწვევს გარემოსდაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების პრობლემების წინ წამოწევას და ქვეყანაში იზრდება ეკოლოგიური და ჯანსაღი გარემოს დეგრადაციის საფრთხე.

აღნიშნული თემა ავირჩიე, იმიტომ რომ გარემოსდაცვითი და ეკონომიკური საკითხები გახლავთ მნიშვნელოვანი სფეროები პოლიტიკურ და სოციალურ საკითხებთან ერთად. სწორედ ამიტომ მაინტერესებს ქართული პოლიტიკური პარტიების, ეროვნული ხელისუფლების წევრების და სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლების დამოკიდებულება გარემოსდაცვითი საკითხების მიმართ. რამდენად მნიშვნელოვანია აღნიშნული პირებისათვის ეკოლოგიური უსაფრთხოების და გარემოსდაცვითი საკითხები და რამდენად უკავშირდება გარემოს დაცვა ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლებს. უნდა აღინიშნოს ის ფაქტიც, რომ აღნიშნულ თემატიკასთან დაკავშირებით არ მოიპოვება ძალიან ბევრი მასალა და შესაბამისად არ არის ჩატარებული ბევრი კვლევა. საკმაოდ მწირი რაოდენობით გვხვდება გზამკვლევები გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური საკითხების შესახებ. სწორედ ამ მიზეზების გამო, მსურს გამოვიკვლიო გარემოსდაცვითი საკითხების და ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლების ურთიერთკავშირის მიზეზები და ასევე ვაჩვენო პოლიტიკური პარტიების, ეროვნული მთავრობის წევრების და სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლების დამოკიდებულება და განწყობა აღნიშნული საკვლევი თემის შესახებ.

რაც შეეხება სიახლეს, რაც გახლავთ ჩემს კვლევაში. მოგეხსენებათ, უკვე ჩატარდა 2016 წლის საპარლამენტო არჩევნები და სიახლე არის ამ არჩევნებში მონაწილე პოლიტიკური

პარტიების დამოკიდებულების შესწავლა გარემოსდაცვითი საკითხების და ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლების მიმართ. ნაშრომი აჩვენებს იმას, თუ როგორ უკავშირდება გარემოს დაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხები ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლებს.

კვლევის მიზანი

აღნიშნული კვლევის მიზანია ურთიერთკავშირის დადგენა ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლებსა და გარემოსდაცვით საკითხებს შორის.

კვლევის ამოცანები:

1. ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლების მიმოხილვა და დაკავშირება გარემოსდაცვით საკითხებთან.
2. საქართველოს და მოლდოვას გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ძირითადი ასპექტების შედარება.
3. რუმინეთის გარემოსდაცვითი პოლიტიკის მიმოხილვა
4. საჯარო სექტორის წარმომადგენლების დამოკიდებულების ჩვენება ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლების და გარემოსდაცვითი საკითხების ურთიერთკავშირის მიმართ.
5. პოლიტიკური პარტიების პროგრამების მიხედვით გარემოსდაცვითი საკითხების შეფასება.

საკვლევი კითხვა- რამდენად იწვევს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება გარემოსდაცვითი საკითხების აქტუალიზაციას?

ჰიპოთეზა- რაც უფრო იზრდება ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლები, მით უფრო აქტუალური ხდება გარემოსდაცვითი პრობლემები.

ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლებში იგულისხმება: ეკონომიკური ინვესტიციები და მთლიანი შიდა პროდუქტი.

ჰიპოთეზა გამოიკვეთა საკვლევი კითხვიდან. ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება პირდაპირ არის დაკავშირებული გარემოს დაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხებთან. შესაბამისად ჰიპოთეზაც ამ ფორმით ჩამოვყალიბე. ეკონომიკური განვითარება იწვევს გარემოსდაცვით და ეკოლოგიური უსაფრთხოების პრობლემებს. ეს ნათლად ჩანს განვითარებადი ქვეყნების მაგალითზე, სადაც ეკონომიკური განვითარება არის მნიშვნელოვანი, ვიდრე გარემოს დაცვა და ეკოლოგიური უსაფრთხოების პრობლემების მოგვარება. მაგალითად, აფრიკის და სამხრეთ ამერიკის ქვეყნებში მნიშვნელოვანია ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება, ვინაიდან ეს ქვეყნები მსოფლიოს განვითარებადი ეკონომიკის მქონე ქვეყნების რეიტინგში შედიან. შესაბამისად ამ სახელმწიფოებში მთავრობა ეკონომიკურ განვითარებას უფრო აქცევს ყურადღებას, ვიდრე გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხების მოგვარებას. საქართველოს მაგალითზეც ეროვნული მთავრობა ზრუნავს ეკონომიკური ინვესტიციების მიღებაზე და მთავრობისათვის პრიორიტეტულია ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება. სწორედ ეკონომიკური განვითარება იწვევს ისეთ მნიშვნელოვან პრობლემებს როგორცაა: გარემოს დაბინძურება, ეკოლოგიური უსაფრთხოების პირობების გაუარესება, ე.წ მწვანე ტერიტორიების განადგურება და სხვა.

დამოუკიდებელი ცვლადი: ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლები.

დამოკიდებული ცვლადი: გარემოსდაცვითი საკითხები.

კვლევის მეთოდოლოგია

ჩემს სამაგისტრო ნაშრომში ვიკვლევ საჯარო სექტორის წარმომადგენლების, ქართული პოლიტიკურ პარტიების და სამოქალაქო საზოგადოების წევრების დამოკიდებულებას გარემოსდაცვითი და ეკონომიკური საკითხების ურთიერთკავშირის მიმართ. ერთმანეთს ვუკავშირებ ეკონომიკურ განვითარების მაჩვენებლებს და გარემოსდაცვით საკითხებს. ნაშრომში ვიყენებ შემდეგ კვლევის მეთოდებს:

- თვისებრივი კვლევის მეთოდი- შედარებითი ანალიზი. ერთმანეთს ვადარებ საქართველოს და მოლდოვას გარემოსდაცვით საკითხებს და ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლებს, საქართველოს და რუმინეთის გარემოსდაცვით საკითხებს და ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლებს. ასევე ვიკვლევ გარემოსდაცვის საკითხების და ეკონომიკური განვითარების ურთიერთკავშირის მიზეზებს.
- თვისებრივი კვლევის მეთოდი-მეორადი წყაროების ანალიზი. ჩემს თემაში ვიყენებ როგორც ინგლისურენოვან, ასევე ქართულენოვან წყაროებს. ვიყენებ სხვადასხვა თეორიებს გარემოსდაცვითი და ეკონომიკური განვითარების საკითხების შესახებ. ასევე ვიყენებ მოხსენებებს, სტრატეგიულ დოკუმენტებს, ანგარიშებს და სხვა.
- თვისებრივი კვლევის მეთოდი -სიღრმისეული ინტერვიუ. აღნიშნულ თემატიკასთან დაკავშირებით ინტერვიუები ჩავატარე გარემოს დაცვის სამინისტროს წარმომადგენლებთან, რომლებიც საკმაოდ კარგად ერკვევიან გარემოსდაცვისა და ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხებში. გამოვიკითხე ახალგაზრდული გაერთიანების წარმომადგენელი. მათი პასუხების მეშვეობით შედარებით ადვილად დავუკავშირე გარემოსდაცვით საკითხებს ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლებს.

თეორიული ჩარჩო

თეოდორ პანაიოტუ გახლავთ ნობელის პრემიის ლაურეატი მშვიდობის დარგში, ჰარვარდის უნივერსიტეტში გარემოს დაცვის და მდგრადი განვითარების პროგრამის მიმართულების ხელმძღვანელი და ეკონომიკის სრული პროფესორი. ავტორი თავის ნაშრომში "ეკონომიკური ზრდა და გარემო" საუბრობს ეკონომიკური ზრდისა და გარემოსდაცვითი საკითხების ურთიერთკავშირის შესახებ. პროფესორი ერთმანეთს უკავშირებს სტაბილურ ეკონომიკურ შემოსავალს და გარემოს ხარისხს. ასევე ხედავს კავშირს ეკონომიკური ზრდის მაღალ სტანდარტებსა და გარემოს დაცვის ხარისხის მაღალ სტანდარტებს შორის. ნაშრომის მიხედვით იკვეთება აზრი, რომ ეკონომიკური აქტივობის ზრდა, წარმოება და მოხმარება წარმოშვებს დიდი რაოდენობით ნარჩენების პროდუქტებს. ბუნებრივი რესურსების მოპოვება, ნარჩენების მოგროვება და დამაბინძურებლების კონცენტრაცია იწვევს გარემოს ხარისხის დეგრადაციას და ადამიანის კეთილდღეობის შემცირებას. აღნიშნული ნაშრომის მიზანია: ეკონომიკური ზრდისა და გარემოში ემპირიული ურთიერთობების შესწავლა. განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა სტრუქტურული ცვლილებების როლს, ტექნოლოგიურ ცვლილებებს და ეკონომიკურ გარემოსდაცვით პოლიტიკას, რომელიც გულისხმობს ეკონომიკური მიზნების და გარემოსდაცვითი მიზნების ერთმანეთთან თანხვედრას და კოჰაბიტაციას. ნაშრომი პასუხს სცემს ხუთ მთავარ შეკითხვას.¹

1. რა კავშირი არსებობს ეკონომიკურ შემოსავლებსა და გარემოს დეგრადაციას შორის.
2. როგორ უკავშირდება მოსახლეობის ზრდა, შემოსავლების გადანაწილება და საერთაშორისო ვაჭრობა გარემოსდაცვით პოლიტიკას.
3. როგორია სტატისტიკის მიხედვით ურთიერთობა განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკასა და გარემოს შორის.

¹ (Panayotou, 2003) – "Economic Growth And The Environment".

<https://www.unece.org/fileadmin/DAM/ead/sem/sem2003/papers/panayotou.pdf> ნანახია: 2017 წლის 5 მარტს.

4. რა არის ეკოლოგიური ზღვრების შედეგები და როგორ უკავშირდება ეს შედეგები გარემოს დეგრადაციას და ეკონომიკურ ზრდას.
5. რა არის გარემოსდაცვითი პოლიტიკის როლი, როგორც ეკონომიკური შემოსავლის და გარემოს ურთიერთობების ფორმის ახსნა თუ უფრო მდგრადი შედეგების უზრუნველყოფა.

ავტორი თვლის, რომ სტრუქტურული ცვლილება, რომელიც თან ახლავს ეკონომიკურ ზრდას, გავლენას ახდენს გარემოს ეკოლოგიურ ხარისხზე და იწვევს დაბინძურების მასშტაბების ზრდას. გარემოს დაბინძურებას პირველ რიგში იწვევს ეკონომიკური შემოსავლების რიცხვის ზრდა. იმისათვის, რომ თავიდან ავიცილოთ დაბინძურების უზარმაზარი მასშტაბები საჭიროა მკაცრი გარემოსდაცვითი რეგულაციების შემოღება.²

ავტორი აღნიშნავს, რომ 1970 წლიდან ინდუსტრიულ ქვეყნებში დაიწყო გარემოსდაცვითი რეგულაციების გამკაცრება და შედეგად წარმოიშვა "სამრეწველო გადატრიალების ეფექტი", შედეგად ქვეყნებმა ქიმიური ნივთიერებების წარმოებაზე დააწესეს მაღალი კვოტა. ავტორი ასევე საერთაშორისო ვაჭრობას უკავშირებს ინდუსტრიულ ქვეყნებში ეკონომიკურ შემოსავლებსა და გარემოსდაცვით ფაქტორებს. საერთაშორისო ვაჭრობის გავლენა ზრდის ქვეყნის შიგნით პროდუქციის წარმოების მოხმარებას. ავტორი არგუმენტად ასახელებს ე.წ კუზნეცის მრუდს, რომელიც გულისხმობს ერთ სულ მოსახლეზე შემოსავლის და გარემოს მახასიათებელ დეგრადაციას შორის კავშირის დადგენას. ქვეყნებს გარემოსდაცვითი პრობლემების აღმოფხვრა შეუძლიათ ეკონომიკური ზრდის ხაზგასმით და შესაბამისად შეზღუდული რესურსების წარმოებით.

ავტორი თვლის, რომ დაბალშემოსავლიან ქვეყნებშიც კი შესაძლებელია თავიდან ავირიდოთ გარემოს დაბინძურება და დეგრადაცია. ამისათვის საჭიროა სწორად გამოიყენონ ქვეყნებმა ბუნებრივი რესურსები. მნიშვნელოვანია სტრუქტურული

² (Panayotou, 2003) – “Economic Growth And The Environment”.
<https://www.unece.org/fileadmin/DAM/ead/sem/sem2003/papers/panayotou.pdf> ნანახია: 2017 წლის 5 მარტს.

ცვლილებების განხორციელება ტექნოლოგიური და სისტემური კუთხით. ასევე გარემოსდაცვითი პოლიტიკის მექანიზმების განახლება და სწორად გამოყენება. რაც შეეხება განვითარებული ეკონომიკის ქვეყნებს აქ საბაზრო ეკონომიკა ხშირად იწვევს გარემოს დეგრადაციას მავნე სუბსიდიების მეშვეობით, როგორცაა: ენერგეტიკა და ტრანსპორტი.³

ნაშრომის მიხედვით ზეწოლა გარემოზე კვლავ გაგრძელდება ათწლეულების მანძილზე, რადგან მძიმე მრეწველობა და ეკონომიკური პროცესები კიდევ უფროდაუფრო ვითარდება. მნიშვნელოვანია ტექნოლოგიური თანამშრომლობის მეთოდის დამყარება, რომელიც ხელს შეუწყობს სუფთა ტექნოლოგიური მოწყობილობების დანერგვას და შესაბამისად ნაკლებად იქნება გამოყენებული წარმოების საზიანო ნიმუშები.

ავტორი გვთავაზობს კონკრეტულ რეკომენდაციებს, რომელიც უნდა გატარდეს, რათა შემცირდეს გარემოს დაბინძურების ხარისხი და შესაბამისად თავიდან იქნას არიდებული გარემოს დეგრადაციის გამომწვევი მიზეზები.

- მივიღოთ ე.წ ეკონომიკური ინსტრუმენტების ეფექტიანი ნაზავი, როგორცაა გადასახადები, გარემოსდაცვითი და სოციალური ხარჯების შიდა დაყოფა და მოხმარების წარმოების შემადგენლობაში ცვლილებების შეტანა.
- ბაზრისა და პოლიტიკის წარუმატებელი ნაბიჯების გამოსწორება.
- რესურსების გამოყენების ეფექტურობის გაუმჯობესება.
- ცვლილებების განხორციელება ეკონომიკური ზრდის შინაარსით, რომელიც მოიცავს რეგულირების ხარჯებს.
- განათლების დანერგვა, რომელიც ხელს შეუწყობს სამრეწველო და კოლექტიური პასუხისმგებლობას. ასევე ხელს შეუწყობს გარემოს მდგარად განვითარებას.

³ (Panayotou, 2003) –“ Economic Growth And The Environment”.

<https://www.unece.org/fileadmin/DAM/ead/sem/sem2003/papers/panayotou.pdf> ნანახია:2017 წლის 5 მარტს.

- დემოკრატიისა და მოქალაქეთა უფლებების გაძლიერება, რაც ხელს შეუწყობს აქტიური გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ჩამოყალიბებას და ეს გამოიწვევს წარმოების და მოხმარების ნიმუშების შეცვლას.⁴

ლიტერატურის მიმოხილვა

ჩემს ნაშრომში ვიყენებ როგორც ქართულენოვან, ასევე ინგლისურენოვან წყაროებს. განსაკუთრებით გამოვყოფ რამოდენიმე მასალას, რომელიც დამეხმარა ჩემი თემის ძირითადი მიზნისა და ამოცანების ჩამოყალიბებაში.

- რობერტ ბრულის ნაშრომი “Politics and the environment”. აღნიშნულ ნაშრომში საუბარია აშშ-ში არსებულ გარემოსდაცვით მოძრაობებზე, არასამთავრობო ორგანიზაციებზე, მწვანე მოძრაობებზე და სხვა. ნაშრომში მკაფიოდ იკვეთება ის აზრი, რომ კაპიტალისტური ეკონომიკის ფორმების განვითარება წინ წამოსწევს ქვეყანაში არსებულ გარემოსდაცვით და ეკოლოგიურ საკითხებს. ნაშრომში ყურადღება მახვილდება მწვანე კუთხით მომუშავე პარტიების, მწვანე კუთხით მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციების, ახალგაზრდული გაერთიანებების არსებობაზე. ავტორის აზრით მწვანე კუთხით მომუშავე პარტიებს შეუძლიათ ეფექტურად გადაჭრან გარემოს დაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხები. ჩემი აზრით, ავტორი ხედავს მკაფიო კავშირს ეკონომიკურ განვითარებას და გარემოსდაცვით საკითხებს შორის. ნაშრომის აზრი მდგომარეობს იმაში რომ, კაპიტალიზმის ეკონომიკური ფორმების განვითარება წარმოქმნის გარემოსდაცვით და ეკოლოგიური უსაფრთხოების პრობლემებს. ეს პროცესი ძირითადად დამახასიათებელია განვითარებადი სახელმწიფოებისათვის. ჩემი

⁴ (Panayotou, 2003) – “Economic Growth And The Environment”.

<https://www.unece.org/fileadmin/DAM/ead/sem/sem2003/papers/panayotou.pdf> ნანახია: 2017 წლის 5 მარტს.

აზრით ნაშრომში სწორი მიგნება გახლავთ გარემოსდაცვითი ორგანიზაციების როლის გამოყოფა და მათი მნიშვნელობის ხაზგასმა გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხების გადაწყვეტისას. ავტორი ერთმანეთს უკავშირებს ეკონომიკური კაპიტალიზმის ფორმებს და გარემოსდაცვით და ეკოლოგიური უსაფრთხოების პრობლემებს. განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკური აღმშენებლობა თავისთავად საფრთხეს უქმნის გარემოს და წარმოშვებს დამატებით პრობლემებს. ბრულის აზრით ეკონომიკური კაპიტალიზმი უსწორმასწორო ფორმებით ხასიათდება და შესაბამისად ეკონომიკური პროცესების დაჩქარება აზარალებს გარემოს და საფრთხეს უქმნის მოსახლეობის ჯანმრთელობას. ავტორი პოლიტიკური პარტიების დიდ როლსაც უსვამს ხაზს გარემოსდაცვითი პრობლემების გადაწყვეტის დროს. სწორედ პოლიტიკურ პარტიებს, ეროვნული მთავრობის წარმომადგენლებს, არასამთავრობო ორგანიზაციებს და ახალგაზრდულ გაერთიანებებს შეუძლიათ იზრუნონ გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური უსაფრთხოების პრობლემების გადაჭრაზე. ასევე გასცენ კონკრეტული რეკომენდაციები, შეიმუშაონ კონკრეტული ღონისძიებები, რათა ეფექტურად გადაჭრან გარემოსდაცვითი კუთხით არსებული პრობლემები.⁵

- ფრანკ იოსის, მარტინ ქუასის და იოჰანეს შილერის ნაშრომი: “Environmental problems and economic development in an endogenous fertility model”. აღნიშნულ ნაშრომში ავტორები საუბრობენ ეკონომიკური განვითარების შესახებ და ეკონომიკური განვითარების მიზეზად ასახელებენ მოსახლეობის რაოდენობის ზრდას. ნაშრომის ძირითადი იდეა მდგომარეობს იმაში, რომ ეკონომიკური განვითარება იწვევს გლობალურ პრობლემებს და ზიანს აყენებს ეკოლოგიურ გარემოს. ჩემი აზრით ნაშრომში კარგად არის ახსნილი ეკონომიკური განვითარების არსი. კერძოდ ეკონომიკური განვითარება ახსნილია ორი ძირითადი ინდიკატორის მეშვეობით. ესენია ფიზიკური კაპიტალი და დემოგრაფიულ-ეკონომიკური სისტემა. ნაშრომში

⁵ (Brulle, 2010) “Politics and The Environment “.

<http://www.pages.drexel.edu/~brullerj/Environmental%20Politics%20Chapter.pdf> ნანახია: 2017 წლის 6 მარტს

კარგად არის გამოკვეთილი გარემოსდაცვის და ეკონომიკური საკითხების გადაჯაჭვულობა. ეს ორი სფერო ერთმანეთთან ურთიერთკავშირში იმყოფება. ავტორები სწორედ დემოგრაფიული მდგომარეობის და ფიზიკური კაპიტალის დახმარებით ზომავენ ეკონომიკურ განვითარების შედეგად წარმოქმნილ გარემოსდაცვით და ეკოლოგიური უსაფრთხოების ხასიათის პრობლემებს. ჩემი აზრით ავტორებს საკმაოდ სიღრმისეულად აქვთ განხილული გარემოსდაცვითი საკითხების და ეკონომიკური პროცესების ურთიერთკავშირი და მკაფიოდ აქვთ განსაზღვრული ორივე მათგანი კონკრეტული იდნიკატორების მეშვეობით. ნაშრომის ძირითადი არსი მდგომარეობს იმაში, რომ მოსახლეობის რაოდენობის ზრდა თავისთავად იწვევს ეკონომიკური პროცესების დაჩქარებას და შედეგად ზარალდება გარემო. ეკონომიკური პროცესები და დემოგრაფიული ზრდა ერთმანეთთან პირდაპირ კავშირშია. დემოგრაფიული პროცესის ზრდის თანმდევი მოვლენა გახლავთ ეკონომიკური პროცესების დაჩქარება და შესაბამისად დამატებითი ეკოლოგიური პრობლემების წარმოშობა. აღნიშნული ნაშრომი, ჩემი აზრით სიღრმისეულად უკავშირებს ერთმანეთს ეკონომიკური პროცესების განვითარებას, მოსახლეობის რაოდენობის ზრდას და გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური უსაფრთხოების კუთხით არსებულ პრობლემებს. ნაშრომში ჩანს ღრმა კავშირი ეკონომიკური პროცესების განვითარებასა და ეკოლოგიური უსაფრთხოების პრობლემების წარმოშობას შორის. ⁶

- ნაშრომი "გარემოს დაცვა და ეკონომიკური კეთილდღეობა"- ავტორი რობერტ სტავინსი. ნაშრომში საუბარია იმ კონკრეტულ მექანიზმებზე, რომელიც უნდა განახორციელოს მთავრობამ რათა მოაგვაროს გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური უსაფრთხოების პრობლემები. ავტორი საუბრობს ძირითად პრობლემაზე ეს გახლავთ გარემოს დაბინძურება, რაც გამოწვეულია გარემოსდაცვითი პოლიტიკის გატარების უუნარობით. ავტორი მიიჩნევს, რომ მთავრობამ უნდა გადადგას

⁶ (Jost, Quass, Schiller, 2006) "Environmental problems and economic development in an endogenous fertility model". <http://www.uni-heidelberg.de/md/awi/forschung/dp428.pdf> ნანახია: 2017 წლის 7 მარტს.

კონკრეტული ნაბიჯები რათა მოაგვაროს გარემოს დაცვის პრობლემები. კერძოდ შემოიღოს ჯარიმები დაბინძურებაზე და თანამედროვე ტექნოლოგიების დახმარებით შემცირდეს გარემოს დაბინძურების მაჩვენებელი. ასევე ავტორი საუბრობს ქარხნების კონტროლზე. მათ მიერ გამოყოფილი დაბინძურებული ჰაერი უნდა იყოს კონტროლზე აყვანილი და შესაბამისი ჯარიმა უნდა იყოს დაწესებული. ეკონომიკური აღმავლობის დროს შენდება რაც შეიძლება მეტი ქარხნები, რაც კიდევ უფრო ამძიმებს გარემოს დაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების პრობლემებს.⁷

- ნაშრომი მწვანე პოლიტიკა და გარემოს დაცვა", რომელიც გამოცემულია ჰაინრიხ ბიოლის ფონდის კავკასიის რეგიონული ბიუროს ფინანსური მხარდაჭერით პროექტის "პოლიტიკური განათლების გამწვანება საქართველოში 2014 წლის ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების წინ" ფარგლებში. ნაშრომში განხილულია მწვანე პოლიტიკის ჩამოყალიბების და განვითარების ისტორია მე-20 საუკუნეში, ასევე სიღმისეულად არის განხილული მწვანე პოლიტიკის ისტორიული საფუძვლები. ნაშრომში საუბარია გლობალური მწვანე პოლიტიკის, მწვანე ფილოსოფიის, ჰოლიზმის და მწვანეთა დაჯგუფებების მოძრაობების შესახებ. მკვეთრად არის გამოხატული აღნიშნული დაჯგუფებების პოზიციები და კონკრეტული ხედვები მწვანე პოლიტიკის შესახებ. განხილულია მათი იდეოლოგიური ხედვები მემარჯვენე და მემარცხენე პოზიციების მიხედვით. ასევე საუბარია სოციალური ეკოლოგიის შესახებ. განხილულია ეკოსოციალიზმის, ეკოფემინიზმის, ეკოფაშიზმის ხედვები. აღნიშნულ ნაშრომში საუბარია იმ ძირითად ფაქტორებზე რაც საფრთხეს უქმნის ჯანსაღ გარემოს და წარმოქმნის ეკოლოგიური უსაფრთხოების პრობლემებს. კერძოდ საუბარია სიღარიბეზე, კაპიტალისტური ეკონომიკის ფორმების განვითარებაზე და დემოგრაფიულ - ეკონომიკურ სისტემაზე.⁸

⁷ (Stavins, 2003) "Environmental Protection and Economic Well-being".

<http://www.rff.org/files/sharepoint/Workimages/Download/RFF-DP-03-48.pdf> ნანახია: 2017 წლის 10 მარტს.

⁸ (მწვანე ალტერნატივა, 2013) „ მწვანე პოლიტიკა და გარემოს დაცვა“

- ნაშრომი „გარემოსდაცვითი საკითხები პოლიტიკური პარტიების საარჩევნო პროგრამაში“, სადაც განხილულია საქართველოში არსებული პოლიტიკური პარტიები და მათი პროგრამები გარემოსდაცვის და მდგრადი განვითარების კუთხით. აღნიშნული ნაშრომი გამოცემულია ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონული ბიუროს ფინანსური მხარდაჭერით პროექტის „პოლიტიკური დებატები მდგრად განვითარებაზე -არჩევნები 2012“ ფარგლებში. ნაშრომში ასახულია ის ძირითადი პრიორიტეტები და გამოწვევები, რომელიც ეხება საქართველოს გარემოს დაცვასა და ეკოლოგიურ უსაფრთხოებას. ჩემი აზრით, აღნიშნულ ნაშრომში კარგად არის განხილული საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილე პოლიტიკური პარტიების დამოკიდებულება და განწყობა გარემოსდაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხების მიმართ. კარგად არის ყურადღება გამახვილებული გარემოს დაცვისა და მდგრადი განვითარების საკითხების კუთხით. ნაშრომში დეტალურად გახლავთ განხილული საქართველოში არსებული გამოწვევები გარემოს დაცვისა და ეკოლოგიური უსაფრთხოების შესახებ. ნაშრომში არის წარმოდგენილი და განხილული 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილე პოლიტიკური პარტიების საარჩევნო პროგრამები, მიზნები, ამოცანები, ძირითადი პრიორიტეტები გარემოსდაცვისა და ეკოლოგიური განვითარების საკითხების კუთხით. ნაშრომში ჩანს, რომ პოლიტიკური პარტიები ერთ-ერთ პრიორიტეტულ საკითხად მიიჩნევენ გარემოს დაცვისა და მდგრადი განვითარების საკითხებს. ჩემი აზრით, ავტორებს მკაფიო ხედვა აქვთ წარმოდგენილი საქართველოში არსებული გარემოსდაცვითი პრობლემების შესახებ. თუმცა უნდა ავღნიშნოთ ნაშრომის ნაკლიც, კერძოდ ნაშრომში პოლიტიკური პარტიები ზედაპირულად განიხილავენ თავიანთ სტრატეგიულ მიზნებსა და გამოწვევებს. ნაშრომში არ არის კონკრეტულად ჩამოთვლილი ის პრობლემები რაც მწვავედ დგას ჩვენს ქვეყანაში. პოლიტიკური პარტიების მხრიდან გარემოს დაცვითი და მდგრადი განვითარების საკითხების მიმოხილვა არის მოკლე და ზედაპირული, არ ჩანს ის

კონკრეტული მექანიზმები, რომელთა მეშვეობით მოგვარდება გარემოს დაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხები. აღნიშნული ნაშრომი გახლავთ ერთგვარი შეჯამება 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილე პოლიტიკური პარტიების განწყობების და დამოკიდებულებების გარემოსდაცვითი, ეკონომიკური და სოციალური საკითხების მიმართ.⁹

კვლევის ლიმიტი

კვლევის პროცესში განსაკუთრებით გამომადგა არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ გამოცემული გზამკვლევები და მოხსენებები გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური უსაფრთხოების პრობლემების შესახებ, თუმცა უნდა ავღნიშნო ის პრობლემა, რაც შემხვდა კვლევის პროცესში. კერძოდ არ მქონდა წვდომა გარემოსდაცვის სამინისტროს ბევრ წარმომადგენელთან. მხოლოდ ორი წარმომადგენლის გამოკითხვა მოვახერხე. მათგან შევეცადე მიმეღო მაქსიმალური ინფორმაცია გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხების შესახებ. ძირითადად შემოვიფარგლე გარემოსდაცვის სამინისტროს ეგიდით გამოცემული მოხსენებებით და რეკომენდაციებით. ასევე პრობლემა გახლდათ ის, რომ ვერ მოვიძიე ზუსტი ინფორმაცია იმ კონკრეტული ღონისძიებების შესახებ, რასაც ახორციელებს გარემოს დაცვის სამინისტრო იმისათვის რომ უზრუნველყოს გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხების მოგვარება.

⁹(მწვანე ალტერნატივა, 2012) წიგნი „გარემოსდაცვითი საკითხები პოლიტიკურ პარტიებში“. ნანახია: 2017 წლის 15 მარტს.

ოპერაციონალიზაცია

ჩემი ნაშრომის ჰიპოთეზა გახლავთ: რაც უფრო იზრდება ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლები, მით უფრო აქტუალური ხდება გარემოსდაცვითი საკითხები. აქედან დამოუკიდებელი ცვლადია ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლები, დამოკიდებული ცვლადია გარემოსდაცვითი საკითხები. ჩემი ნაშრომის მიზანია გამოიკვლიოს, თუ რამდენად განაპირობებს ქვეყნის ეკონომიკური მაჩვენებლების ზრდა გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური უსაფრთხოების პრობლემების აქტუალიზაციას. არსებული თემის ირგვლივ გავეცანი რამოდენიმე სტატიას და თეორიას. ოპერაციონალიზაციის პროცესში გამომაღგა ფრანკ იოსის, მარტინ ქუასის და იოჰანეს შილერის ნაშრომი: “გარემოსდაცვითი პრობლემები და ეკონომიკური განვითარება“. ავტორები ეკონომიკურ განვითარებას ხსნიან მოსახლეობის რაოდენობის ზრდით. სწორედ მოსახლეობის ზრდა იწვევს გლობალურ პრობლემებს და ზიანს აყენებს ეკოლოგიურ გარემოს. ავტორები ეკონომიკურ განვითარებას სუსტად განვითარებულ ქვეყნებში ზომავენ ფიზიკური კაპიტალით და დემოგრაფიულ-ეკონომიკური სისტემის მიხედვით. ეს ორი ინდიკატორი მკვეთრად უწყობს ხელს გარემოსდაცვითი პრობლემების წარმოქმნას. ფიზიკურ კაპიტალში იგულისხმება მოსახლეობის, როგორც დემოგრაფიული ასევე, ეკონომიკური ზრდა. ანუ მათი ფინანსური მდგომარეობის გაუმჯობესება, ასევე ადამიანის მიერ ტექნოლოგიების მზარდი და ხშირი გამოყენება. ხოლო დემოგრაფიული ზრდა თავისთავად გულისხმობს მოსახლეობის რაოდენობის მკვეთრად გაზრდას. მოსახლეობის ზრდასთან ერთად იზრდება ადამიანი მიერ მოთხოვნილი რესურსების რაოდენობა და შესაბამისად იზრდება გარემოსდაცვითი ხასიათის პრობლემების რაოდენობა. გარემოსდაცვა და ეკონომიკური განვითარება მკვეთრად არის გადაჯაჭვული ერთმანეთთან. გლობალურმა კაპიტალიზმმა განაპირობა ეკონომიკური პროცესების ზრდა, რამაც გამოიწვია გარემოს დაბინძურება და მძიმე ეკოლოგიური პრობლემები. ავტორები დემოგრაფიულ მდგომარეობის და ფიზიკური კაპიტალის მდგომარეობის დახმარებით

ზომავენ ეკონომიკურ განვითარებას და ეკონომიკური განვითარების შედეგად წარმოქმნილ გარემოდაცვით და ეკოლოგიური ხასიათის პრობლემებს.¹⁰

ეკონომიკური განვითარების გასაზომად ვიყენებ ქვეყნის განვითარების დონეს, ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტს, გაეროს მიერ შემოღებული ჰუმანური განვითარების ინდექსს, ქვეყნის ექსპორტ-იმპორტის მოცულობას, ეკონომიკური თავისუფლების განვითარების ინდექსს და სხვა ინდიკატორებს. ზემოთ ჩამოთვლილი ინდიკატორების შედეგების გათვალისწინებით ნათელი წარმოდგენა იქმნება ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების დონის შესახებ. საქართველო ეკონომიკური თავისუფლების ინდექსის მიხედვით იმყოფება 22-ე პოზიციაზე მსოფლიოს 178 ქვეყანას შორის. Heritage Foundation-ი ეკონომიკური თავისუფლების რეიტინგს ყოველწლიურად ოთხი ძირითადი კრიტერიუმის მიხედვით ადგენს. ეს კრიტერიუმებია: კანონის დაცვა (საკუთრების უფლების დაცვა და კორუფციის დონე), ბაზრის ღიაობის დონე (ვაჭრობის თავისუფლება, ინვესტიციები, ფინანსებთან წვდომა), სახელმწიფოს მონაწილეობა (საგადასახადო რეჟიმი და სახელმწიფო ხარჯები) და ეკონომიკის რეგულირების ეფექტურობა (ბიზნესის დაწყების სიმარტივე, შრომით რესურსებთან წვდომა და მონეტარული პოლიტიკის მდგრადობა).¹¹

შეფასების კრიტერიუმების შესაბამისად, ქვეყნებს ქულები ენიჭებათ. 80 და მეტი ქულა "თავისუფალი" ეკონომიკის მქონე ქვეყანაზე მიუთითებს. 70-დან 79,9-მდე ქულა "მეტწილად თავისუფალი" ეკონომიკის მქონე ქვეყნის მანიშნებელია, 60-დან 69,9 ქულამდე მიღების შემთხვევაში ქვეყანა "ზომიერად თავისუფალია". 60-ზე დაბალი ქულა "ძირითადად არათავისუფალი" ქვეყნის სტატუსზე მეტყველებს, ხოლო თუ ქულების

¹⁰ (Jost, Quass, Schiller, 2006) "Environmental problems and economic development in an endogenous fertility model". <http://www.pages.drexel.edu/~brullerj/Environmental%20Politics%20Chapter.pdf> ნანახია: 2017 წლის 7 მარტს

¹¹ საქართველო 2016 წლის ეკონომიკური თავისუფლების ინდექსში- <https://idfi.ge/ge/georgia-2016-economic-freedom-index> ნანახია: 2017 წლის 20 მარტს.

რაოდენობა 50-ს ჩამოსცდა, მაშინ საქმე "დახურული" ეკონომიკის მქონე ქვეყანასთან გვაქვს.¹²

2017 წელს საქართველოს ეკონომიკური თავისუფლების მაჩვენებელი 73 ქულით შეფასდა. ქვეყნის ერთიანი მაჩვენებელი კი, გასულ წელთან შედარებით, 0,4 პუნქტით არის გაზრდილი, რაც კორუფციის დაბალმა დონემ, მონეტარულ თავისუფლებისა და სამთავრობო ხარჯების მენეჯმენტმა განაპირობა. ამ მაჩვენებელმა კი, თავის მხრივ, შრომის თავისუფლების კუთხით არსებული მნიშვნელოვანი უკუსვლა გადაწონა. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველო ეკონომიკურად სუსტად განვითარებული ქვეყანა გახლავთ ეკონომიკური თავისუფლების ინდექსის მიხედვით ქვეყანას რეიტინგში საკმაოდ კარგი პოზიცია უკავია.¹³

ასევე გამომადგა რობერტ ბრულის ნაშრომი „პოლიტიკა და გარემო“. ავტორი საუბრობს ეკონომიკური განვითარების და გარემოსდაცვითი საკითხების ურთიერთდამოკიდებულების შესახებ. ავტორი განიხილავს აშშ-ის გარემოსდაცვით პოლიტიკას, საუბრობს მწვანე პოლიტიკის შესახებ და ამბობს, რომ კაპიტალიზმის განვითარება თავისი ეკონომიკური ფორმებით განაპირობებს გარემოსდაცვითი საკითხების უკანა პლანზე გადაწევას. ავტორი გარემოსდაცვით პრობლემატიკას ზომავს შემდეგი ინდიკატორების მიხედვით: ღრმა ეკოლოგიური პრობლემები, ჯანსაღი გარემოს შექმნა, გარემოსდაცვითი პოლიტიკის რეფორმა და სამართლებრივი ნორმები გარემოსდაცვით საკითხებში. ავტორი იყენებს ნაციონალური და რეგიონული გარემოსდაცვითი ორგანიზაციების სტატისტიკურ მონაცემებს, რომელშიც ასახულია გარემოსდაცვითი რეფორმები, გარემოს დაცვა და ალტერნატიული საშუალებები. ავტორი აშშ-ის მაგალითზე განიხილავს ქვეყნის მწვანე მიმართულებით მომუშავე პარტიებს და სხვადასხვა მოძრაობებს, რომელთა მთავარი ამოცანაა ეკოლოგიური და გარემოსდაცვითი პრობლემების გადაჭრა და მთლიანად აღმოფხვრა. ავტორი ლიბერალური

¹² საქართველო 2016 წლის ეკონომიკური თავისუფლების ინდექსში- <https://idfi.ge/ge/georgia-2016-economic-freedom-index> ნანახია: 2017 წლის 20 მარტს.

¹³ საქართველო 2016 წლის ეკონომიკური თავისუფლების ინდექსში- <https://idfi.ge/ge/georgia-2016-economic-freedom-index> ნანახია: 2017 წლის 20 მარტს.

გარემოსდაცვითი პოლიტიკის გატარების გზას მიიჩნევს ყველაზე ოპტიმალურ ვარიანტად და თვლის, რომ ეკოლოგიური მოდერნიზაცია უნდა მოხდეს გლობალური ეკონომიკური პროცესების განვითარების პარალელურად. შესაძლებელია მწვანე მოძრაობების გაძლიერების გზით აღმოიფხვრას გარემოსდაცვითი პრობლემები და ეკონომიკურმა განვითარებამ ნაკლები ზიანი მიაყენოს გარემოს. ბრული თვლის, რომ უზარმაზარი ეკონომიკური ინვესტიციები და მსხვილი ეკონომიკური ღონისძიებების გატარება ზრდის ეკონომიკური განვითარების დონეს, მაგრამ უდიდეს ზარალს აყენებს ქვეყნის გარემოსდაცვით პოლიტიკა და ეკოლოგიური უსაფრთხოების დეგრადაციას განაპირობებს. ბრული საუბრობს ეკონომიკური მოდერნიზაციის შესახებ და თვლის, რომ ეკონომიკური რეფორმები უნდა გატარდეს იმ დოზით, რომ ზიანი არ მიადგეს გარემოს და შევინარჩუნოთ ჯანსაღი ეკოლოგიურად სუფთა გარემო. გარემოსდამცველი ორგანიზაციები გმობენ უკონტროლო ეკონომიკური ღონისძიებების ჩატარებას და აქტიურად შეახსენებენ ქვეყნების მთავრობის წარმომადგენლებს გარემოს დაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების მნიშვნელობას.¹⁴

კვლევის პროცესში განსაკუთრებულად მეხმარება მეორადი წყაროების ანალიზი. სხვადასხვა ავტორების სტატიები და თეორიები გარემოსდაცვითი საკითხების კუთხით ნათლად მიქმნის წარმოდგენას გარემოსდაცვის, ეკოლოგიური პრობლემების შესახებ. ჰაინრიკ ბიოლის ფონდის მიერ გამოცემული ნაშრომები, რომლებიც მწვანე პოლიტიკას და გარემოსდაცვას ეხება მნიშვნელოვნად მეხმარება გამოვკვეთო გარემოსდაცვითი საკითხების ძირითადი პრობლემები. ესენია: გარემოს ეკოლოგიური დაბინძურება, ბუნებრივი რესურსების არარაციონალურად გამოყენება, მწვანე ტერიტორიების უკანონო გაჩეხვა და სხვა. სწორედ ამ პრობლემებს იწვევს ეკონომიკური განვითარება სუსტ ქვეყნებში. ეკონომიკური ტექნოლოგიების მზარდი გამოყენება და ჩართვა ქვეყნის განსავითარებლად პარალელურად გარემოს დაცვის მწვავე პრობლემებს წარმოშობს.

¹⁴ (Brulle, 2010) "Politics and The Environment ".
<http://www.pages.drexel.edu/~brullerj/Environmental%20Politics%20Chapter.pdf> ნანახია: 2017 წლის 10 მარტს.

პირველი თავი

გარემოსდაცვითი პრობლემები და გამოწვევები

1.1 გარემოსდაცვითი საკითხების ზოგადი მიმოხილვა

გარემოს დაცვისა და განვითარების კომისიის ანგარიშში გარემოსდაცვითი პრობლემატიკის და უსაფრთხოების კავშირი პირველად 1987 წელს გამოიკვეთა: „კაცობრიობას ორი ძირითადი საფრთხე ემუქრება. პირველი ეს არის ატომური იარაღის გამოყენება—იმედს ვიტოვებთ, რომ მომავალში ეს პერსპექტივა აღარ იარსებებს და მეორე საფრთხე, მსოფლიოს გარემოს დეგრადაცია და ეს არ არის მომავლის პერსპექტივა, ეს ფაქტია დღეს“. ¹⁵

გაეროს 42-ე გენერალურმა ანსამბლემ ოფიციალურად შემოიტანა უსაფრთხოებისა და გარემოს დაცვის კონცეფცია. ამ კონცეფციის თანახმად, მსოფლიოში არსებული გლობალური საფრთხეებიდან, რომელიც მნიშვნელოვნად ემუქრება საერთაშორისო მშვიდობასა და უსაფრთხოებას, ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი არის გარემოს დეგრადაცია და მისი თანამდევი პრობლემები.¹⁶

2004 წელს, გაერთიანებული ერების მიერ გამოქვეყნებულ ანგარიშში „უფრო უსაფრთხო მსოფლიო ჩვენი საერთო პასუხისმგებლობა“ ხაზი გაესვა იმას, რომ აუცილებელია პრობლემათა გადაჭრისადმი ერთიანი მიდგომის შემუშავება. მსოფლიო ჯერ კიდევ არ არის მზად შეხედოს გარემოს განვითარების პრობლემებს ინტეგრირებულად და თანმიმდევრულად. სიღარიბესთან, გადამდებ დაავადებებსა და გარემოს დეგრადაციასთან ბრძოლა ფრაგმენტულ ხასიათს ატარებს. მაგალითად უკანასკნელი ათწლეულის მანძილზე დაახლოებით 2-მა მილიარდმა ადამიანმა განიცადა ბუნებრივი კატასტროფების ზეგავლენა, ხოლო ამ ბუნებრივი კატასტროფების

¹⁵ (მწვანე ალტერნატივა, 2013) „მწვანე პოლიტიკა და გარემოს დაცვა“- http://greenalt.org/wp-content/uploads/2013/12/mwvane_politika_da_garemos_dacva.pdf ნანახია: 2017 წლის 25 მარტს.

¹⁶ (მწვანე ალტერნატივა, 2013) „მწვანე პოლიტიკა და გარემოს დაცვა“- http://greenalt.org/wp-content/uploads/2013/12/mwvane_politika_da_garemos_dacva.pdf ნანახია: 2017 წლის 25 მარტს.

შედეგად წარმოშობილმა ეკონომიკურმა ზარალმა გადააჭარბა წინა ოთხი ათეული წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს.¹⁷

ზემოთ აღნიშნულის მიუხედავად, ბევრ ქვეყანაში გარემოსდაცვითი საკითხების ინტეგრირება ეროვნული უსაფრთხოების დღის წესრიგში კვლავაც პრობლემატურია. დღევანდელი თვალსაზრისით, გარემოსდაცვითი უსაფრთხოება განსაზღვრავს ქვეყნის და საზოგადოების უნარს გადაიტანოს ან წინ აღუდგეს გარემოსდაცვითი რესურსების სიმწირეს, შეუქცევად გარემოსდაცვით ცვლილებებს ან ბუნებრივი რესურსების გამო წარმოშობილ დამაბულობასა და კონფლიქტებს. გარემოს დეგრადაციამ და ბუნებრივი რესურსების და ეკოსისტემების არარაციონალურმა მოხმარებამ შეიძლება საფრთხე შეუქმნას თემებსა და ერებს. ხოლო კონკურენცია სწრაფად ამოწურვად რესურსებზე, როგორცაა ტყეები, მტკნარი წყალი, ნაყოფიერი ნიადაგები, კლიმატის ცვლილების ზეგავლენა და ადამიანთა მიგრაცია საფრთხეს უქმნის სტაბილურობასა და მშვიდობას. ტრანს-სასაზღვრო დაბინძურება ან გარემოსდაცვითი ავარიები და კატასტროფები ხშირად უარყოფითად მოქმედებს მეზობელ სახელმწიფოებზე. თუმცა, ბუნებრივი რესურსების გამოყენებისას წამოჭრილმა პრობლემებმა ასევე შეიძლება გააერთიანოს ადამიანები და თემები, რათა ერთობლივად გამოასწორონ ბუნებრივი რესურსების მართვა. შესაბამისად, თანამშრომლობა გარემოს დაცვის კუთხით შეიძლება მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტი გახდეს კონფლიქტების პრევენციასა და ერებსა და თემებს შორის მშვიდობის დამყარებაში.¹⁸

¹⁷ (მწვანე ალტერნატივა, 2013)“ მწვანე პოლიტიკა და გარემოს დაცვა“ - http://greenalt.org/wp-content/uploads/2013/12/mwvane_politika_da_garemos_dacva.pdf ნანახია: 2017 წლის 25 მარტს.

¹⁸ (მწვანე ალტერნატივა, 2013) „მწვანე პოლიტიკა და გარემოს დაცვა“ – http://greenalt.org/wp-content/uploads/2013/12/mwvane_politika_da_garemos_dacva.pdf ნანახია: 2017 წლის 25 მარტს.

1.2 საქართველოს გარემოსდაცვითი პოლიტიკა

გარემოსდაცვითი პოლიტიკა გულისხმობს გარკვეულ ვალდებულებას კანონების, წესების და პოლიტიკის სხვა მექანიზმების წინაშე გარემოსდაცვით და მდგრად განვითარებასთან დაკავშირებულ საკითხებში. ეს საკითხები ზოგადად მოიცავს: ჰაერისა და წყლის დაბინძურებას, მყარი ნარჩენების მართვას, ბიომრავალფეროვნების დაცვას, ეკოსისტემების მართვას, ბუნებრივი რესურსების დაცვას და მაქსიმალურ ათვისებას.¹⁹

საქართველოში გარემოსდაცვითი დაგეგმვის სისტემის დანერგვის მცდელობა ჯერ კიდევ 90-იანი წლების ბოლოდან იწყება. გაცნობიერებულ იქნა რა გარემოსდაცვითი პრობლემების კომპლექსური ხასიათი, ასევე ეკონომიკური განვითარების, ჯანდაცვისა თუ სოციალური კეთილდღეობის უზრუნველყოფის ღონისძიებებში გარემოსდაცვითი საკითხების ასახვის საჭიროება, 1996 წელს მიღებულ იქნა ჩარჩო კანონი "გარემოს დაცვის შესახებ", ეს კანონი ითვალისწინებს ეროვნული მდგრადი განვითარების სტრატეგიის მომზადებას და ამ პროცესში წამყვან როლს გარემოს დაცვის სამინისტროს აკისრებს. გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ფორმირება საქართველოში მრავალი საერთაშორისო ვალდებულებით ხდება. იმისათვის, რომ მოხდეს საქართველოს მიახლოება განვითარებულ საერთაშორისო საზოგადოებასთან, საქართველოს მთავრობა ცდილობს დანერგოს საერთაშორისო დონეზე აღიარებული გარემოსდაცვითი მიდგომები და რეგულაციები.²⁰

საქართველო-ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკის სამოქმედო გეგმა, რომელიც ეფუძნება ევროპის სამეზობლო პოლიტიკის დოკუმენტს, საქართველოსა და ევროკავშირის შორის თანამშრომლობის სტრატეგიულ მიზნებს ისახავს. სამოქმედო გეგმა დამტკიცდა 2006 წლის ნოემბერში ევროკომისიისა და საქართველოს მთავრობის მიერ. ევროკავშირისა

¹⁹(მწვანე ალტერნატივა, 2013) „მწვანე პოლიტიკა და გარემოს დაცვა“

http://greenalt.org/wp-content/uploads/2013/12/mwvane_politika_da_garemos_dacva.pdf ნანახია: 2017 წლის 25 მარტს.

²⁰(მწვანე ალტერნატივა, 2013) „მწვანე პოლიტიკა და გარემოს დაცვა“

http://greenalt.org/wp-content/uploads/2013/12/mwvane_politika_da_garemos_dacva.pdf ნანახია: 2017 წლის 25 მარტს.

და საქართველოს შორის ხელი მოეწერა ასოცირებულ შეთანხმებას, რომლის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საკითხს წარმოადგენს გარემოს დაცვის სფერო. ხელშეკრულება ითვალისწინებს მთელ რიგ ღონისძიებებს გარემოს დაცვის სფეროში, რომელთა განხორციელებაც ხელს შეუწყობს არამარტო ადამიანისა და ეკოსისტემებისათვის შესაბამისი გარემო პირობების უზრუნველყოფას, არამედ გარემოსდაცვითი მმართველობისა და ეფექტური გადაწყვეტილებების მიღების პროცედურების გაუმჯობესებას.²¹

ევროპის რეკონსტრუქციის და განვითარების ბანკის ფინანსური მხარდაჭერით საქართველოში ხორციელდება ბევრი პროექტი, რომელიც მიმართულია გარემოსდაცვითი პრობლემების აღმოსაფხვრელად. იგულისხმება სხვადასხვა სახის სანიტარული ღონისძიებების გატარება, რაც ხელს შეუწყობს ეკოლოგიური პრობლემების აღმოფხვრას. ევროპის უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციამ (ეუთო), გაეროს ადამიანის განვითარების პროგრამამ და გაეროს გარემოსდაცვითმა პროგრამამ 2003 წელს დააარსეს გარემო და უსაფრთხოების ინიციატივა (ENVSEC) სამხრეთ კავკასიაში, მათ შორის საქართველოში 2004 წლიდან ამოქმედდა ENVSEC პროგრამა.²²

2005 წლიდან დაიწყო ქალაქ თბილისის განაშენიანების პროექტი. დაიწყო მრავალი სამშენებლო პროექტი, რამაც დიდი ზიანი მიაყენა ქვეყნის ეკოლოგიას და წინ წამოსწია გარემოსდაცვითი პრობლემები. საქართველო, როგორც სუსტი ეკონომიკის მქონე ქვეყანა ისწრაფვის მოიზიდოს რაც შეიძლება მეტი ეკონომიკური ინვესტიცია, შედეგად კი ეროვნული მთავრობა თვალს ხუჭავს ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხებზე. მწვავედ დგას ისეთები პრობლემები როგორცაა: ჰაერის დაბინძურება, ხეების მოჭრა. სახელმწიფომ ე.წ „სასუნთქი ტერიტორიები“ გამოიყენა ეკონომიკური მიზნებისათვის. კერძოდ სასტუმროების, გასართობი და სხვა კომერციული დაწესებულებების ასაშენებლად.

²¹(მწვანე ალტერნატივა, 2013) „მწვანე პოლიტიკა და გარემოს დაცვა“
http://greenalt.org/wp-content/uploads/2013/12/mwvane_politika_da_garemos_dacva.pdf ნანახია: 2017 წლის 25 მარტს.

²²(მწვანე ალტერნატივა, 2013) „მწვანე პოლიტიკა და გარემოს დაცვა“
http://greenalt.org/wp-content/uploads/2013/12/mwvane_politika_da_garemos_dacva.pdf ნანახია: 2017 წლის 25 მარტს.

სწრაფი ეკონომიკური განვითარება წინ წამოსწევს გარემოსდაცვით საკითხებს, როგორც პოლიტიკურ პარტიებში, ასევე ზოგადად ქვეყანაში აქტიურად ჩნდება ეკოლოგიური პრობლემები.

გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის მხარდაჭერით(UNECE) 2016 წელს გამოიცა "გარემოსდაცვითი ეფექტიანობის შეფასების მესამე მიმოხილვის" დოკუმენტი. დოკუმენტში შეფასებულია საქართველოს გარემოსდაცვითი მმართველობის სფეროში არსებული მდგომარეობა, გაანალიზებულია გარემოსდაცვითი ეფექტიანობის შეფასების მეორე მიმოხილვის (2010წ) რეკომენდაციების შესაბამისად განხორციელებული საქმიანობა, განხილულია 2010 დან 2015 წლამდე მიღწეული პროგრესი და მომზადებულია რეკომენდაციები საქართველოს მთავრობისათვის ქვეყანაში გარემოსდაცვითი მმართველობის გაუმჯობესების კუთხით. აღნიშნული დოკუმენტი განიხილა და მოიწონა UNECE-ის გარემოსდაცვითმა კომიტეტმა, ხოლო დოკუმენტი საზოგადოებას წარედგინა 2016 წლის ივნისში.²³

საქართველოს მთავრობის კოორდინაციით და შესაბამისი სამთავრობო უწყებების ჩართულობით გაეროს მდგრადი განვითარების მიზნების ნაციონალიზაციის პროცესში განისაზღვრა პრიორიტეტული მიზნები და ქვემიზნები, რომელთა გათვალისწინებაც მოხდება ეროვნული სტრატეგიული დაგეგმვის პროცესში.

მწვანე ეკონომიკის პრინციპების დანერგვის ხელშეწყობის მიზნით დაიწყო პროგრამების განხორციელება:

- მცირე და საშუალო ზომის საწარმოებში "მწვანე პრაქტიკის" წახალისება
- მწვანე ბიზნესის, რესურსეფექტური და სუფთა წარმოების ხელშესაწყობად კერძო სექტორის წარმომადგენლების გადამზადება

²³ საქართველოს გარემოს და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს 2015 წლის ანგარიში-
<http://www.moe.gov.ge/res/docs/913210.pdf> ნანახია: 2017 წლის 27 მარტს.

- სუფთა ტრანსპორტისა და მწვანე ქალაქების განვითარებისათვის ქ. ბათუმში მდგრადი, ინტეგრირებული ტრანსპორტის სისტემის დანერგვა.
- ნარჩენების მართვის სფეროში ცირკულარული ეკონომიკის პრინციპების და უნარჩენო წარმოების ტექნოლოგიების დანერგვის ხელშეწყობა.²⁴

გარემოს დაცვის სამინისტრომ განათლების და მეცნიერების სამინისტროსთან და გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოებასთან თანამშრომლობით დაიწყო მუშაობა დოკუმენტზე "გარემოსდაცვითი განათლება მდგრადი განვითარებისათვის" -საქართველოს ეროვნული სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა (2018-2022). სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა განსაზღვრავს "განათლება მდგრადი განვითარებისათვის" პრინციპების დანერგვის ხელშეწყობისათვის ძირითად საჭიროებებსა და მიმართულებებს.²⁵

1.3 საქართველოს უსაფრთხოების კონცეფცია

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს უსაფრთხოების კონცეფცია ეროვნული ინტერესების განუყოფელ ნაწილად განიხილავს „საქართველოს და რეგიონის ეკოლოგიური უსაფრთხოების უზრუნველყოფას, რაც ნამდვილად წინ გადადგმული ნაბიჯია. დოკუმენტის თანახმად, საქართველოს ეკოლოგიური უსაფრთხოების პოლიტიკის მიზანია მოსახლეობის და გარემოს უსაფრთხოების დაცვა ბუნებრივი რესურსების მნიშვნელოვანი შემცირების, გარემოს დაბინძურების, ბუნებრივი მოვლენებისა და ადამიანის საქმიანობის შედეგად წარმოქმნილი კრიზისების პრევენციის გზით. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა ისეთ ბუნებრივ მოვლენებს, როგორებიცაა წყალდიდობა, მეწყერი, ზვავი,

²⁴ საქართველოს გარემოს და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს 2015 წლის ანგარიში - <http://www.moe.gov.ge/res/docs/913210.pdf> ნანახია: 2017 წლის 27 მარტს.

²⁵ საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს 2015 წლის ანგარიში - <http://www.moe.gov.ge/res/docs/913210.pdf> ნანახია: 2017 წლის 27 მარტს.

მიწისძვრა, ასევე სამრეწველო ავარიების პრევენციას და სხვა. ამასთან, დოკუმენტი მართებულად აღნიშნავს, რომ გარემოს დაცვის ხარისხი და ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენება მჭიდროდაა დაკავშირებული საზოგადოებრივ უსაფრთხოებასა და ჯანმრთელობასთან. საერთაშორისო და ადგილობრივი პროექტების განხორციელებისას საგანგებო მნიშვნელობა ენიჭება ეკოლოგიურ უსაფრთხოებას. დოკუმენტში სწორედაა გამოკვეთილი, რომ არსებულ გარემოსდაცვით პრობლემებს- ბუნებრივი პროცესებისა და ადამიანის საქმიანობის შედეგად წარმოქმნილ კრიზისებს შეუძლია საფრთხე შეუქმნას საქართველოს ბუნებრივ გარემოს, ბიომრავალფეროვნებას და მისი მოქალაქეების კეთილდღეობას.²⁶

1.4 საქართველო ევროკავშირის სამოქმედო გეგმა

სამოქმედო გეგმის ერთ-ერთი მთავარი პუნქტი გახლავთ გარემოს დაცვა და კლიმატის ცვლილება, რომელიც მოიცავს შემდეგ პუნქტებს:

- საქართველოს ეროვნული გარემოს დაცვის 2012-2016 წლების სამოქმედო გეგმის სრული იმპლემენტაცია.
- მომზადების დაწყება ეროვნული კანონმდებლობის შემუშავებისა და იმპლემენტაციისათვის. კომპეტენტური უწყებების განსაზღვრა ისეთ სფეროებში როგორცაა- გარემოზე ზემოქმედების შეფასება, სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასება, ნარჩენების პოლიტიკა, ბიომრავალფეროვნება, ბუნებრივი რესურსების მართვა გარემოსდაცვის საერთო საინფორმაციო სისტემის ფარგლებში, სხვადასხვა სამინისტროებისათვის გარემოსდაცვითი მონაცემების შეგროვების

²⁶ (მაკფარლენი, 2012) „საქართველო: ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფცია და ეროვნული უსაფრთხოება“- http://css.ge/files/Papers/0812pp_macfarlane_georgian.pdf ნანახია: 2017 წლის 30 მარტს.

თანმიმდევრული მეთოდის განვითარება და საზოგადოებისათვის გარემოსდაცვასთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა.

- საქართველოს ეროვნული ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიისა და 2012-2020 წლების სამოქმედო გეგმის მიღება და განხორციელება.
- ორჰუსისა და როტერდამის კონვენციების სრული იმპლემენტაცია და გეგმის შემუშავება .

სამოქმედო გეგმის თანახმად მხარეები თანამშრომლებენ ტრანსპორტისა და ენერჯის საკითხებში. აქცენტი გაკეთებულია კასპიის ზღვისა და შავი ზღვის რესურსებზე და მათ რაციონალურ გამოყენებაზე. საუბარია სოფლის მეურნეობის განვითარებაზე, საგზაო ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესებაზე. სოფლის მეურნეობის პროდუქციის ბაზარზე გატანასა და საირიგაციო სისტემების გაყვანაზე. სამოქმედო გეგმაში მკაფიოდ არ გამოკვეთილი გარემოს დაცვის და მდგრადი განვითარების საკითხები. საუბარია მწვანე ტერიტორიების სანტარიის აუცილებლობაზე და ასევე ეკოლოგიურ უსაფრთხოებაზე. საქართველო ვალდებულია შეასრულოს ევროკავშირის მიერ დაკისრებული ვალდებულებები.²⁷

2016 წლის 18 ოქტომბერს ბრიუსელში ჩატარდა გარემოს დაცვისა და კლიმატის ცვლილების შესახებ აღმოსავლეთ პარტნიორობის პირველი მინისტრიალი. მიიღეს დეკლარაცია, რომელშიც ასახულია მომდევნო ორი წლის მანძილზე აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებისა და ევროკავშირის მიერ ერთობლივად განხორციელებული ქმედებები, ევროინტეგრაციის კუთხით ძირითადი პრიორიტეტები, მიზნები და ამოცანები. 2016 წლის ოქტომბერში ევროკომისიამ წარმოადგინა ახალი ინიციატივა ლურჯი ეკონომიკის განვითარებისა და მხარდაჭერის ორწლიანი მექანიზმის ჩამოყალიბებასთან დაკავშირებით, რომელიც ამოქმედდება 2017 წლის სექტემბრიდან. მექანიზმის მთავარი მიზანია შავი ზღვის რეგიონის ქვეყნების შესაძლებლობების

²⁷ საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების დღის წესრიგი- <http://moe.gov.ge/res/images/file-manager/strategia-da-samoqmedo-gegma/saqartvelo-evrokavshiris-asocirebis-dgis-wesrigi.pdf> ნანახია: 2017 წლის 30 მარტს.

გადლიერებაში დახმარება. ასევე შავი ზღვის ქვეყნების წარმომადგენლებისგან შეიქმნება სამუშაო ჯგუფი, რომელიც ითანამშრომლებს ევროკომისიასთან შავ ზღვაში ჩასატარებელი კვლევების მიმართულებით.²⁸

1.5 ორჰუსის კონვენცია

1998 წლის 25 ივნისს დანიის ქალაქ ორჰუსში ხელი მოეწერა კონვენციას „გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობისა და ამ სფეროში მართლმსაჯულების საკითხებზე ხელმისაწვდომობის შესახებ“.

2000 წლის 11 თებერვალს საქართველოს პარლამენტმა მოახდინა კონვენციის რატიფიცირება. ორჰუსის კონვენცია გარემოსდაცვით კონვენციებს შორის გახლავთ ახალი ტიპის კონვენცია, რომელიც აყალიბებს ადამიანის ეკოლოგიურ უფლებებზე დაფუძნებულ მიდგომას. გარდა ამისა, კონვენცია მიზნად ისახავს გარემოსდაცვის პროცესში გააძლიეროს საზოგადოებისა და გარემოსდაცვითი ორგანიზაციების როლი და ჩართულობა.²⁹

ორჰუსის კონვენცია ეფუძნება სამ ძირითად პრინციპს: ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა, საზოგადოების მონაწილეობა და მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობა. ასევე კონვენცია მიზნად ისახავს გარემოსდაცვის საკითხებში მთავრობათა ანგარიშების და გამჭვირვალობის დონის ზრდის ხელშეწყობას.

²⁸ საქართველოს გარემოს და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს 2015 წლის ანგარიში-
<http://www.moe.gov.ge/res/docs/913210.pdf> ნანახია: 2017 წლის 27 მარტს.

²⁹ (მწვანე ალტერნატივა, 2014) „ორჰუსის კონვენციის განხორციელება საქართველოში“-
http://greenalt.org/wp-content/uploads/2014/04/Aarhus_Convention_alternative_report_GEO_2014_FINAL.pdf
ნანახია: 2017 წლის 30 მარტს.

საქართველო, როგორც ორჰუსის კონვენციის წევრი სახელმწიფო, ვალდებულია უზრუნველყოს ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა, გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობა, მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობა და გამჭვირვალე სისტემის შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფს ინფორმაციის აქტიურად გავრცელებასა და დაინტერესებული მხარის მიერ, ინფორმაციის მოთხოვნის შემთხვევაში მის ეფექტურად მიწოდებას.

აღსანიშნავია, რომ ორჰუსის კონვენცია ადგენს, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობისა და მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის მინიმალურ სტანდარტებს. კონვენციის წევრი სახელმწიფოები არ არიან შეზღუდულნი დაადგინონ ორჰუსის კონვენციით გათვალისწინებული უფლებების უფრო ფართო ხელმისაწვდომობის მექანიზმები.

ორჰუსის ცენტრი საქართველოში" დაარსდა 2005 წელს, ევროპის უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციის (ეუთო) მისიის საქართველოში და საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს ერთობლივი ინიციატივით. 2009 წლის 1 ივნისიდან ცენტრი ფუნქციონირებას აგრძელებს როგორც ეუთო-ს პროექტი "გარემო და უსაფრთხოების ინიციატივის" ფარგლებში.

- ცენტრი ხელს უწყობს გარემოსდაცვითი ინფორმაციის საჯაროობას მუდმივად განახლებადი ვებ –გვერდისა და გარემოსდაცვითი ბიბლიოთეკის საშუალებით და სხვადასხვა საინფორმაციო კამპანიების ორგანიზებით;
- მონიტორინგს უწევს საზოგადოების მონაწილეობას გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში და პერიოდულად აწვდის რეკომენდაციებს გარემოს დაცვის სამინისტროს ამ პროცესის ეფექტიანობის გაზრდის მიზნით;
- ამუშავებს სხვადასხვა სახის განმარტებითი შინაარსის მქონე გზამკვლევებს ფართო საზოგადოების მიერ ორჰუსის კონვენციის მოთხოვნებისა და მათი შესრულებისთვის საჭირო არსებული მექანიზმების ახსნის მიზნით.

- უზრუნველყოფს დაინტერესებულ საზოგადოებას გარემოსდაცვითი საკითხების ირგვლივ იურიდიული და სხვა სახის კონსულტაციებით.³⁰

1.6 რიოს დეკლარაცია

1992 წელს ბრაზილიაში, რიო დე ჟანეიროში გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ინიციატივით შედგა საერთაშორისო შეხვედრა, რომელშიც მონაწილეობდნენ მსოფლიოს 178 ქვეყნის მთავრობათა, არასამთავრობო და საერთაშორისო ორგანიზაციათა წარმომადგენლები შეხვედრაზე მიღებული იქნა ორი მნიშვნელოვანი დოკუმენტი: ერთი - „რიოს დეკლარაცია გაეროსა და განვითარებისათვის“ და მეორე - „ტყეების მდგრადი მართვის პრინციპების შესახებ“. ამ ორი დეკლარაციის საფუძველზე შეიქმნა მოქმედებათა გეგმა, რომელიც მიმართულია გარემოზე ადამიანის გავლენის შესამცირებლად გლობალურ, ეროვნულ და ლოკალურ დონეზე. ის უნდა განხორციელდეს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის, ქვეყნების მთავრობების და სხვა ძირითადი ჯგუფების მიერ. ამ დოკუმენტს ეწოდა „განაწესი 21 საუკუნისათვის“. სწორედ ამ დოკუმენტით დაედო საფუძველი მსოფლიო განვითარების ახალ მიმართულებას, რომელსაც მდგრადი განვითარება ეწოდება.

საქართველო გახლავთ ერთ-ერთი მონაწილე ქვეყანა და ვალდებულია რიოს დეკლარაციის პრინციპები გაითვალისწინოს, როგორც გაეროს წევრმა ქვეყანამ.³¹

³⁰(მწვანე ალტერნატივა, 2014) „ორჰუსის კონვენციის განხორციელება საქართველოში“- http://greenalt.org/wp-content/uploads/2014/04/Aarhus_Convention_alternative_report_GEO_2014_FINAL.pdf ნანახია: 2017 წლის 30 მარტს.

³¹(მწვანე ალტერნატივა, 2012) „საზოგადოების მონაწილეობა ტყის მართვაში“ - http://www.greenalt.org/webmill/data/file/publications/Forest_Guide.pdf ნანახია: 2017 წლის 30 მარტს.

მეორე თავი

ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლები და გარემოსდაცვითი საკითხები

2.1 ეკონომიკური ინვესტიციები (2012-2016) წლები

2012 წლის მეორე კვარტლიდან პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების შემოდინება საქართველოში მნიშვნელოვნად შემცირდა და წლის ბოლოს, 2011 წლის მონაცემთან შედარებით, 252 მილიონი აშშ დოლარით ნაკლები შეადგინა. ბოლო წლების სტაბილური გაუმჯობესების შემდეგ, ეს კლება სერიოზული შემფოთების საგანია ეკონომიკური პოლიტიკის შემმუშავებლებისთვის. ვინაიდან საქართველოს შიდა კაპიტალის ბაზარი კვლავ განუვითარებელია, ეკონომიკური ზრდა მნიშვნელოვანწილად არის დამოკიდებული დაფინანსების გარე წყაროებზე და კერძოდ, პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებზე. ეკონომიკის გრძელვადიანი ზრდისთვის პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებს განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს, რადგან ისინი მსხვილი ინფრასტრუქტურული პროექტების დასაფინანსებლად გამოიყენება, რომელთა განხორციელებაც მხოლოდ ადგილობრივი საბანკო სექტორის დაფინანსებით შეუძლებელი იქნებოდა.³²

³² (ეკონომიკური პოლიტიკის კვლევის ცენტრი, 2013) „საქართველოს ეკონომიკის პერსპექტივა 2012 წლის მიმოხილვა“

https://www.osgf.ge/files/2013/publikaciebi%202013/Report_GEO_WEB.pdf ნანახია: 2017 წლის 2 აპრილს.

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები (2003-2012)

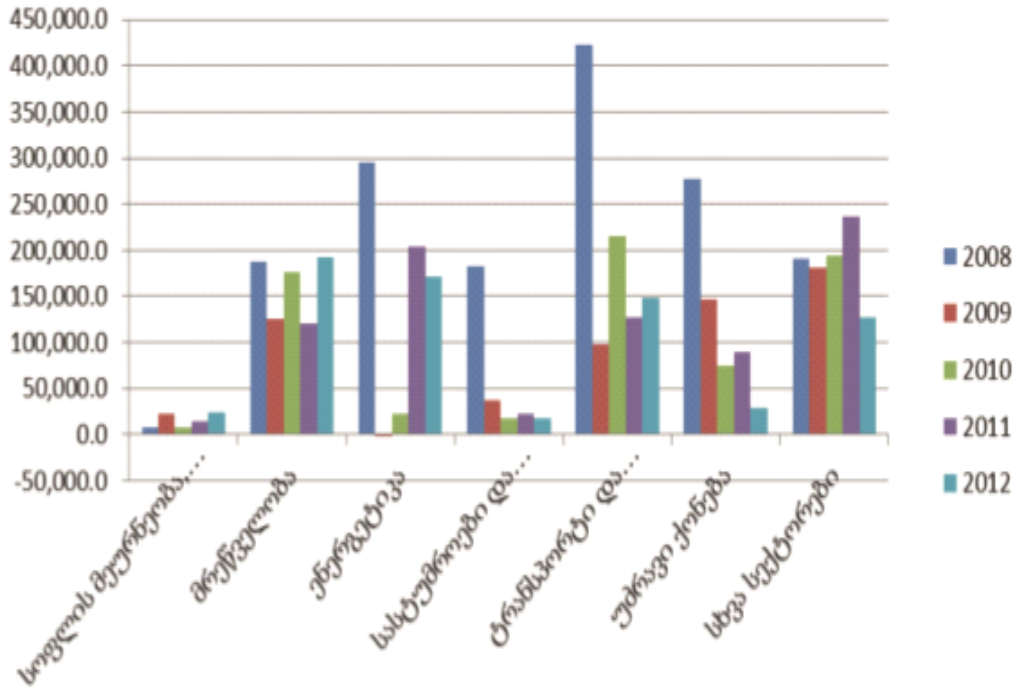

33

³³ (ეკონომიკური პოლიტიკის კვლევის ცენტრი, 2013) „საქართველოს ეკონომიკის პერსპექტივა 2012 წლის მიმოხილვა“

https://www.osgf.ge/files/2013/publikaciebi%202013/Report_GEO_WEB.pdf წაწახია: 2017 წლის 2 აპრილს.

გრაფიკი 3 პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები სექტორულ ჭრილში www.geostat.ge

34

ყველა ინვესტიცია, მათ შორის პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები, მომავალზე ორიენტირებული აქტივობაა, რომელიც ემყარება მომავალი მოგების მოლოდინს და ამ მოგების მიღების რწმენას. ამიტომ, რომელიმე ქვეყნის ეკონომიკაში ინვესტირებაზე გადაწყვეტილება თითქმის ყოველთვის გულისხმობს ამ კონკრეტული ქვეყნის პოლიტიკური მომავლის შეფასებას. მასპინძელი ქვეყნის პოლიტიკური არასტაბილურობა ორი მთავარი რისკის არსებობას ნიშნავს, რომლებიც ინვესტორმა ინვესტიციის ეკონომიკური ეფექტის ანალიზის დროს უნდა გაითვალისწინოს. ეს ფაქტორები განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნის შემთხვევაში. პირველი რისკი შიდა არასტაბილურობას ან კონფლიქტს უკავშირდება, რამაც, შესაძლოა,

³⁴ (ეკონომიკური პოლიტიკის კვლევის ცენტრი, 2013) „საქართველოს ეკონომიკის პერსპექტივა 2012 წლის მიმოხილვა“ https://www.osgf.ge/files/2013/publikaciebi%202013/Report_GEO_WEB.pdf წინახია: 2012 წლის 2 აპრილს.

საქმიანობის მომგებიანობა შეამციროს იმ ქვეყანაში, სადაც ასეთი ტიპის რისკი არსებობს, ვინაიდან შეიძლება საფრთხე შეექმნას გაყიდვებსა და ექსპორტს, შეჩერდეს წარმოება, ანდა დაზიანდეს რესურსები. მეორე რისკი არის ის, რომ პოლიტიკურმა არასტაბილურობამ, შესაძლოა, ქვეყნის ეროვნულ ვალუტაზე იმოქმედოს, რაც შეამცირებს როგორც ქვეყნის ეკონომიკაში ინვესტირებული აქტივების ღირებულებას, ასევე ნებისმიერ მოსალოდნელ მოგებას ინვესტიციაზე.³⁵

2.2 მთლიანი შიდა პროდუქტი (2012-2016) წლები

საქართველოს და მთლიანად რეგიონის ეკონომიკური პერსპექტივა ხელსაყრელი რჩება და გლობალური ფინანსური კრიზისიდან ნელი გამოსვლის პროცესს შეესაბამება. 2012 წელს საქართველოში მაკროეკონომიკური ცვლილებები პოზიტიური იყო და ინფლაცია შემცირდა. აღინიშნებოდა ეკონომიკური ზრდის შენელება და ინვესტიციების შემცირება პოსტ-საარჩევნო გაურკვევლობის გამო. შესაბამისად, ახალი მთავრობის წინაშე ადგილობრივი კერძო დაფინანსების წყაროების მობილიზების გამოწვევა დგას, ვინაიდან საგარეო რესურსები შეზღუდულია. ამ გაურკვევლობის შემსუბუქების მიზნით, საქართველოს მთავრობამ საერთაშორისო სავალუტო ფონდთან სარეზერვო ხელშეკრულებას მოაწერა ხელი, რომლითაც ქვეყნისთვის 400 მილიონი აშშ დოლარი იქნება ხელმისაწვდომი, თუ თანხების საჭიროება მოულოდნელად შეიქმნა. მთავარ მაკროეკონომიკურ გამოწვევად კვლავ მუდმივად მაღალი მიმდინარე ანგარიშის და ფისკალური დეფიციტი რჩება. რამდენიმე საერთაშორისო ფინანსურმა ინსტიტუტმა მთავრობას ურჩია ფისკალური კონსოლიდაციის და სტრუქტურული რეფორმების განხორციელება ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის გაზრდისა და ამით ზემოაღნიშნული გამოწვევების დაძლევისთვის. ფისკალური კონსოლიდაციის პროცესი დაწყებულია: 2012

³⁵(ეკონომიკური პოლიტიკის კვლევის ცენტრი, 2013) „ საქართველოს ეკონომიკის პერსპექტივა 2012 წლის მიმოხილვა“- https://www.osgf.ge/files/2013/publikaciebi%202013/Report_GEO_WEB.pdf ნანახია: 2017 წლის 2 აპრილს.

წლის ბოლოსთვის კონსოლიდირებული ბიუჯეტის დეფიციტმა მშპ-ს 2.9% შეადგინა, ხოლო 2013 წელს ამ დეფიციტის 2.8%-მდე შემცირება იყო დაგეგმილი.³⁶

იმ სექტორების თვალსაზრისით, რომლებიც მშპ-ის ზრდას უწყობენ ხელს, საქართველოს მშპ-ის სტრუქტურა, წინა წელთან შედარებით, პრაქტიკულად არ შეცვლილა. მშპ-ის ზრდაში ყველაზე დიდი წვლილი (მთლიანი მშპ-ის 17%) ისევ ვაჭრობამ შეიტანა, რომელსაც მრეწველობის სექტორი მოსდევდა. ნომინალურ გამოსახულებაში, ყველაზე დიდი ზრდა ფინანსური შუამავლობის (18.1%), მშენებლობის (16%) და მრეწველობის (13.1%) სექტორებში აღინიშნა. სოფლის მეურნეობა უმსხვილესი დამსაქმებელია, მაგრამ მისი წილი კვლავ მცირეა - მშპ-ის 8%. სასოფლო-სამეურნეო პროდუქცია სოფლის მოსახლეობის შემოსავლების 45%-ს შეადგენს, სოფლად დასაქმებულთა 73% კი სოფლის მეურნეობას საკუთარი მოხმარებისთვის მისდევს. ამ სექტორის დაბალი პროდუქტიულობა სოფლის მეურნეობის სავაჭრო დეფიციტის გაღრმავებაში გამოიხატა. სოფლის მეურნეობის სექტორში არსებულ ძირითად პრობლემებს შორის არის ინვესტიციების დაბალი დონე, რაც ძალიან დანაწევრებული მიწებით არის გამოწვეული. ასევე პრობლემაა ტრანსპორტირების მაღალი ხარჯები, ბაზრებთან დამაკავშირებელი გზების გაუმართავი ქსელი და განუვითარებელი ინფრასტრუქტურა.³⁷

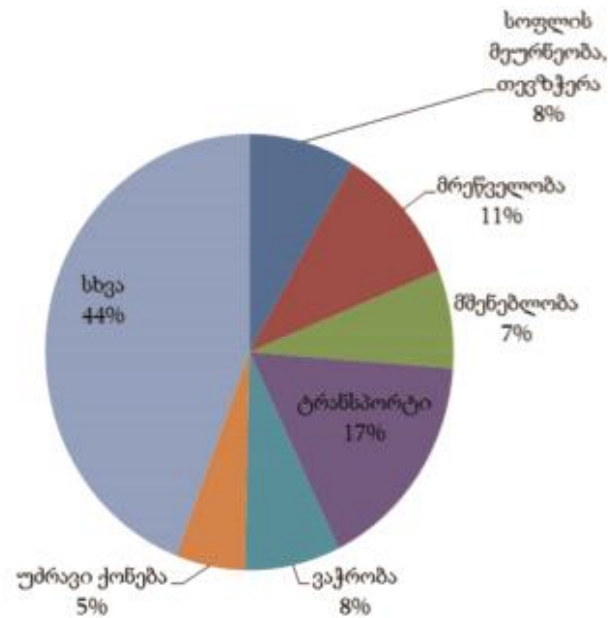
³⁶ (ეკონომიკური პოლიტიკის კვლევის ცენტრი, 2013) „საქართველოს ეკონომიკის პერსპექტივა 2012 წლის მიმოხილვა“

https://www.osgf.ge/files/2013/publikaciebi%202013/Report_GEO_WEB.pdf ნანახია: 2017 წლის 2 აპრილს.

³⁷ (ეკონომიკური პოლიტიკის კვლევის ცენტრი, 2013) „საქართველოს ეკონომიკის პერსპექტივა 2012 წლის მიმოხილვა“

https://www.osgf.ge/files/2013/publikaciebi%202013/Report_GEO_WEB.pdf ნანახია: 2017 წლის 2 აპრილს.

მთლიანი შიდა პროდუქტი სექტორულ ჭრილში

38

გლობალური ეკონომიკური ზრდის შენელების ფონზე, 2016 წელს საქართველოში 2.7 % - იანი ეკონომიკური ზრდა დაფიქსირდა. ეკონომიკის ზრდის მთავარი წარმმართველი ფაქტორი გახლდათ ეკონომიკური ინვესტიციები. საქართველო გამოირჩევა საინვესტიციო მიმზიდველობის მხრივ რეგიონში. შესაბამისად, ბოლო სამი წლის განმავლობაში შეინიშნება პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მნიშვნელოვანი ზრდა, რომლის მოცულობამ 2016 წელს, წინასწარი მონაცემებით, 1 645 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა, რაც 5 %-ით აღემატება 2015 წლის დაზუსტებულ მონაცემებს. 2016 წელს ეკონომიკურმა ზრდამ

³⁸ (ეკონომიკური პოლიტიკის კვლევის ცენტრი, 2013) „საქართველოს ეკონომიკის პერსპექტივა 2012 წლის მიმოხილვა“- https://www.osgf.ge/files/2013/publikaciebi%202013/Report_GEO_WEB.pdf ნანახია: 2017 წლის 2 აპრილს.

2.7 % შეადგინა. საქართველოს ეკონომიკური ზრდის პოტენციური დონე საკმაოდ მაღალია და დაახლოებით 5 %-ს შეადგენს. ³⁹

40

2.3 ეკონომიკური ინსტრუმენტები

მოწინავე ქვეყნებში, მათ შორის ევროგაერთიანების ქვეყნებში, გარემოს დაცვის სფეროში გამოიყენება ე.წ. ეკონომიკური ინსტრუმენტები. ამ ინსტრუმენტებს შორის ყველაზე ფართოდ გავრცელებულია გადასახადები გარემოში მავნე ნივთიერებების გაფრქვევაზე, საქონელზე ან ნედლეულზე, რომლებიც იწვევენ გარემოს დაბინძურებას. ასეთი გადასახადები, წარმოების, მომსახურების და პროდუქტების ფასებზე ზემოქმედების გზით, ეკონომიკურ სტიმულს აძლევენ მწარმოებლებს და მომხმარებლებს, შეამცირონ გარემოს დაბინძურება.

³⁹ (საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, 2016) „ეკონომიკური მიმოხილვა“ http://www.economy.ge/uploads/publications/economy_8484723758fdf66e4c9332.50742461.pdf ნანახია: 2017 წლის 5 აპრილს.

⁴⁰ (საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, 2016) „ეკონომიკური მიმოხილვა“ http://www.economy.ge/uploads/publications/economy_8484723758fdf66e4c9332.50742461.pdf ნანახია: 2017 წლის 5 აპრილს.

ატმოსფერული ჰაერის დაცვის სფეროში სხვადასხვა ქვეყანაში გამოიყენება:

- სტაციონარული წყაროებიდან ემისიების შემცირების მასტიმულირებელი ეკონომიკური ინსტრუმენტები - გადასახადები საწარმოო ობიექტებიდან ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებების გაფრქვევებზე. ეს გადასახადები სტიმულს აძლევს მეწარმე სუბიექტებს, გამოიყენონ ისეთი ტექნოლოგიები, მათ შორის, ჰაერის გამწმენდი ფილტრები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ამ ამ ნივთიერებების ატმოსფერულ ჰაერში გაფრქვევების და შესაბამისად, გადასახადი თანხის ოდენობის შემცირებას.
- საწვავის ხარისხთან დაკავშირებული ეკონომიკური ინსტრუმენტები – გადასახადები დიფერენცირებულია საავტომობილო და სხვა სახის საწვავში მავნე ნივთიერებების შემცველობის მიხედვით. მაგალითად, საწვავზე, რომელშიც გოგირდის შემცველობა მაღალია, უფრო მეტი გადასახადი ვრცელდება.
- ეკონომიკური ინსტრუმენტები სატრანსპორტო საშუალებებზე – გადასახადები ავტომობილზე საწვავის მოხმარების ეფექტურობის მიხედვით. არაეფექტური საავტომობილო საშუალებები უფრო მაღალი ტარიფით იბეგრება.⁴¹

⁴¹ (ეკონომიკური პოლიტიკის კვლევის ცენტრი, 2013) „საქართველოს ეკონომიკის პერსპექტივა 2012 წლის მიმოხილვა“- https://www.osgf.ge/files/2013/publikaciebi%202013/Report_GEO_WEB.pdf ნანახია: 2017 წლის 2 აპრილს.

2.4 გარემოს დაცვის სამინისტროს მიერ განხორციელებული რეფორმები (2012-2016) წლებში

2012 წელს გარემოს დაცვის სამინისტროს მიერ განხორციელდა რიგი რეფორმები და საკანონმდებლო ცვლილებები. გამოვლინდა 7 საწარმო, რომლებიც გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის გარეშე აწარმოებდნენ ეკონომიკურ საქმიანობას. ასევე გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშის მომზადების გაუმჯობესების მიზნით შემუშავდა სექტორული გზამკვლევები შემდეგი საქმიანობისათვის:

- ელექტროგადამცემი ხაზების გაყვანა;
- ნავთობტერმინალების და ნავთობსაცავების განთავსება;
- ჰიდროელექტროსადგურების მშენებლობა;
- ასფალტის წარმოება;
- საერთაშორისო და შიდასახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის საავტომობილო გზების მშენებლობა;
- ნარჩენების განთავსება.

ასევე ცვლილებები შეეხო სატყეო სექტორს. ეკონომიკური ინვესტიციების შემოდინების შედეგად მასობრივად ნადგურდებოდა მწვანე ტერიტორიები. ამ ადგილებზე კი შენდებოდა სხვადასხვა კომერციული დაწესებულებები: სასტუმროები, მაღაზიები და სხვა. შეიქმნა გარემოს ზედამხედველობის ორგანო, რომელიც მონიტორინგს უწევდა მწვანე ტერიტორიებს.⁴²

2015 წლის ნოემბერში საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროსა და გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიას (UNECE) შორის ხელი

⁴² გარემოს და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს (2012-2013) წლის ანგარიში-
<http://moe.gov.ge/res/images/file-manager/wliuri-angarishi/2012-2013wlis-angarishi.pdf> ნანახია: 2017 წლის 5 აპრილს.

მოწერა ურთიერთგაგების მემორანდუმს “საქართველოში ეროვნული პოლიტიკური დიალოგის ” პროცესის გაგრძელების თაობაზე. მემორანდუმის მიხედვით, 2016-2018 წლებში UNECE-ის ტექნიკური და ფინანსური დახმარებით, გაგრძელდება მუშაობა წყლის რესურსების მართვის სფეროში ეროვნული კანონმდებლობის ევროკავშირის კანონმდებლობასთან ჰარმონიზაციაზე.

ავტოტრანსპორტიდან გარემოს დაბინძურების შემცირების მიზნით, სამინისტროს ინიციატივით შეიქმნა უწყებათშორისი კომისია, რომელმაც მოამზადა 2013-2016 წლების სახელმწიფო პროგრამის პროექტი, რომელიც სხვა ასპექტებთან ერთად მიზნად ისახავს:

- ✓ ბენზინისა და დიზელის საწვავის ხარისხობრივი ნორმების ეტაპობრივი გამკაცრებასა და საწვავის ხარისხის რეგულარული კონტროლის დაწესებას;
- ✓ კომპიუტერული მოდელირების გზით, თბილისის ჰაერის ხარისხის მდგომარეობის შეფასებას, ავტოტრანსპორტით გადატვირთული უბნების გამოვლენასა და ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების ეკოქიმიური მდგომარეობის შესწავლას;
- ✓ ტრანსპორტით გადატვირთულ დედაქალაქის უბნებში მცხოვრები, დაბინძურებული ჰაერის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი მოსახლეობის ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესწავლას.⁴³

მთლიანი შიდა პროდუქტის და ეკონომიკური ინვესტიციების ზრდამ უფრო აქტუალური გახადა გარემოსდაცვითი პრობლემები. 2016 წელს ეკონომიკური ინვესტიციების შემოდინების და მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდის ხარჯზე გაიზარდა ქვეყანაში ავტომობილების რაოდენობა, რამაც გამოიწვია ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურება. გარემოს დაცვის და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს ინიციატივით შექმნილი უწყებათშორისი კომისიის მიერ შემუშვდა "თბილისის ატმოსფერული ჰაერის

⁴³ გარემოს და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს (2012-2013) წლის ანგარიში-
<http://moe.gov.ge/res/images/file-manager/wliuri-angarishi/2012-2013wlis-angarishi.pdf> ნანახია: 2017 წლის 5 აპრილს.

დაბინძურების შემცირების ხელშემწყობის ღონისძიებების შესახებ" სახელმწიფო პროგრამის პროექტი. პროგრამა მოიცავს ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების შემცირებისკენ მიმართულ ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებს როგორცაა:

- ავტოპარკის ტექნიკური მდგომარეობის გაუმჯობესება,
- ეკოლოგიურად სუფთა ავტომობილების ხელშეწყობა.
- საავტომობილო საწვავის ხარისხის გაუმჯობესება, საზოგადოებრივი ტრანსპორტის განვითარება და მოდერნიზაცია.
- ქალაქის გამწვანება.
- ჰაერის ხარისხის და მოსახლეობის ჯანმრთელობის მდგომარეობის მონიტორინგი.
- საზოგადოების ინფორმირება და ცნობიერების ამაღლება.⁴⁴

2016 წელს მოიმატა კომერციული დაწესებულებების მშენებლობების რაოდენობამ და სწორედ ამის გამო გარემოს დაცვის სამინისტრომ შეიმუშავა პროექტი, რომელიც უზრუნველყოფს ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის და შეფასების სისტემის გაუმჯობესებას. ასევე სამინისტრომ განახორციელა მავნე ნივთიერებათა გამოფრქვევის სახელმწიფო აღრიცხვა. ეკონომიკური ინვესტიციების შემოდინების შედეგად საფრთხე შეექმენა მიწის რესურსებს და სასარგებლო წიაღისეულს. 2016 წელს პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ზრდამ შეადგინა 5%. მნიშვნელოვანი ზრდა დაფიქსირდა დამამუშავებელი მრეწველობის, ენერგეტიკის და მშენებლობის სექტორებში. ⁴⁵

ნარჩენების მართვის თანამედროვე სისტემის შექმნისა და დანერგვის მიზნით შემუშავდა ნარჩენების მართვის ეროვნული (15 წლიანი) სტრატეგიის პროექტი, რომელშიც გათვალისწინებულია ნარჩენების მართვის ძირითადი პრიორიტეტები და

⁴⁴ საქართველოს გარემოს და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს 2015 წლის ანგარიში-
<http://www.moe.gov.ge/res/docs/913210.pdf> ნანახია: 2017 წლის 5 აპრილს.

⁴⁵ საქართველოს გარემოს და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს 2015 წლის ანგარიში-
<http://www.moe.gov.ge/res/docs/913210.pdf> ნანახია: 2017 წლის 5 აპრილს.

მიმართულებები, მათ შორის ქვეყანაში გასატარებელი ნარჩენების პრევენციის, ხელახალი გამოყენების, რეციკლირების, აღდგენისა და განთავსების ღონისძიებები. მომზადდა ნარჩენების მართვის ეროვნული სამოქმედო გეგმის პროექტი, სადაც გაწერილია მომდევნო 5 წელიწადში განსახორციელებელი ღონისძიებები, განხორციელების ვადები, დაფინანსების წყაროები და სხვა. ნარჩენების მართვის ეროვნული სტრატეგია და ეროვნული სამოქმედო გეგმა წარედგინა საქართველოს მთავრობას დასამტკიცებლად. სამინისტროს ჩართულობით, შემუშავდა ქიმიური, ბიოლოგიური, რადიაციული და ბირთვული საფრთხეების შემცირების ეროვნული სტრატეგიის განხორციელების 2015-2019 წლების სამოქმედო გეგმა.

წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის სისტემის დანერგვისათვის სამართლებრივი საფუძვლების შექმნის მიზნით, შემუშავდა „წყლის რესურსების მართვის შესახებ“ კანონპროექტი, რომელიც დაფუძნებულია წყლის რესურსების სააუზო მართვის ევროპულ პრინციპებსა და მსოფლიოს განვითარებულ ქვეყნებში აპრობირებულ და საერთაშორისოდ აღიარებულ თანამედროვე მოთხოვნებზე.

ევროკავშირის ფინანსური მხარდაჭერით განხორციელდა სანაპირო წყლების ხარისხის მართვის შესახებ საქართველოს კანონმდებლობის ანალიზი და მომზადდა რეკომენდაციები საკანონმდებლო ცვლილებების განხორციელებისთვის.⁴⁶

⁴⁶ საქართველოს გარემოს და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს 2015 წლის ანგარიში-
<http://www.moe.gov.ge/res/docs/913210.pdf> ნანახია: 2017 წლის 5 აპრილს.

მესამე თავი

მოლდოვას გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ძირითადი გამოწვევები და ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლები

3.1 მოლდოვას გარემოსდაცვითი საკითხები

გარემოს დაცვა არის გლობალური მნიშვნელობის საკითხი, რომელიც უნდა გახდეს ეროვნული პრიორიტეტი, რადგან პირდაპირ ეხება მოსახლეობის ცხოვრების პირობებსა და ჯანმრთელობას. იგი მოიცავს ეკონომიკურ ინტერესებს, ისევე როგორც, საზოგადოების მდგრადი განვითარების შესაძლებლობებს. სუფთა გარემოს არსებობა უდავოდ ხელს უწყობს მოლდოვას რესპუბლიკის კონსტიტუციის ადამიანის ძირითადი უფლებების დაცვას: სიცოცხლის უფლებას, ფიზიკური და მორალური ჯანმრთელობის უფლებას. ეს გულისხმობს მდგრადი განვითარების თვალსაზრისით გარემოს (ჰაერი, წყალი, ნიადაგი, ფლორისა და ფაუნის) ძირითადი კომპონენტების ხარისხის შენარჩუნებას. მოლდოვაში უკანასკნელ წლებში განვითარებული ცვლილებების შედეგად, ეროვნული ეკონომიკის სტრუქტურაში, ასევე არსებული საკანონმდებლო ბაზის პირობებში აუცილებელი გახდა გარემოსდაცვითი პოლიტიკის შემუშავება. რომელიც მოიცავს შემდეგ ძირითად ამოცანებს:

- საველე სფეროში ძირითადი პრინციპების და პრიორიტეტების გათვალისწინება, გარემოს დაცვა, ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენება და ქვეყნის მდგრადი განვითარება;
- მოლდოვის რესპუბლიკის მიერ საერთაშორისო ვალდებულებების შესრულების სინქრონიზაცია და პოლიტიკის ჩარჩოების განხორციელება ევროინტეგრაციის გზით;

- ინსტიტუციონალური რეფორმის გატარება და გარემოსდაცვით სფეროში გარემოსდაცვითი და საკანონმდებლო ბაზის განხორციელების შესაძლებლობების განვითარება ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენების სფეროში.⁴⁷

გარემოსდაცვითი პოლიტიკის დოკუმენტის შემუშავების აუცილებლობა ბოლო წლების განმავლობაში აღნიშნეს როგორც ეროვნულმა ექსპერტებმა, ასევე სხვადასხვა საერთაშორისო ექსპერტებმა, რომლებიც მოლდოვის რესპუბლიკაში სხვადასხვა გარემოსდაცვითი მისიებს ახორციელებდნენ. რეგიონის სხვა ქვეყნებთან შედარებით, მოლდოვას მრავალი მნიშვნელოვანი გარემოსდაცვითი პრობლემა აქვს.

- მყარი ნარჩენების არასაკმარისი მართვა იწვევს ნიადაგის, ჰაერს და წყლის დაბინძურებას;
- ტყეების არარაციონალური მართვა იწვევს ნიადაგის დეგრადაციას და ბიომრავალფეროვნების დანაკარგებს;
- დაბინძურებული საკანალიზაციო ინფრასტრუქტურა.
- ნარჩენებისა და მავნეების უკანონო შენახვა;
- სამრეწველო საქმიანობა და დიდი რაოდენობით ძველი მანქანები.
- ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურება.⁴⁸

⁴⁷ (Government Decision, 2014) “ Republic of Moldova”
http://apps.unep.org/redirect.php?file=/publications/pmtdocuments/-Environmental_Strategy_for_the_years_2014-2023-2014Moldova_EnvironmentalStrategy_2014-202.pdf ნანახია: 2017 წლის 15 აპრილს.

⁴⁸(Government Decision, 2014)”Republic of Moldova”
http://apps.unep.org/redirect.php?file=/publications/pmtdocuments/-Environmental_Strategy_for_the_years_2014-2023-2014Moldova_EnvironmentalStrategy_2014-202.pdf ნანახია: 2017 წლის 15 აპრილს.

3.2 ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულება

"გარემო" ასე ეწოდება ასოცირების ხელშეკრულებას, რომელიც გაფორმდა ევროკავშირსა და მოლდოვას შორის. შეთანხმების თანახმად, მოლდოვას რესპუბლიკის მთავრობის კონკრეტული ვალდებულებები და საქმიანობა განისაზღვრება გარემოს დაცვის სფეროში და მოლდოვას დაეკისრა გარკვეული დავალებების შესრულება:

- კანონმდებლობის, ნორმებისა და სტანდარტების ევროპულ დირექტივებთან შესაბამისობაში მოყვანა, ინსტიტუციონალური შესაძლებლობების განვითარება და ახალი საჭირო სტრუქტურების შექმნა;
- გარემოსდაცვითი კანონმდებლობისა და შესაბამისობის განსახორციელებლად ეროვნული გარემოსდაცვითი სტრატეგიის შემუშავება, რომელიც მოიცავს დაგეგმილ ინსტიტუციონალურ რეფორმებს, დადგენილ ვადაში;
- წყლის, ჰაერის, ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციის, კლიმატის ცვლილების ადაპტაციისა და შემარბილებელი საკითხების დარგობრივი სტრატეგიის შემუშავება;
- ეროვნულ, რეგიონულ და ადგილობრივ დონეზე გარემოსდაცვითი ორგანოების კომპეტენციის მკაცრი და მკაფიო გამიჯვნა;
- სხვა სექტორულ პოლიტიკაში გარემოს ინტეგრირება, მწვანე ეკონომიკის განვითარების ხელშეწყობა და ეკო-ინოვაციების ხელშეწყობა.⁴⁹

⁴⁹ Implementation of the European Neighbourhood Policy in the Republic of Moldova Progress in 2014 and recommendations for actions- http://eeas.europa.eu/archives/docs/enp/pdf/2015/repulic-of-moldova-enp-report-2015_en.pdf წაწახია: 2017 წლის 15 აპრილს.

3.3 სტრატეგიული გარემოსდაცვითი დაგეგმვა

გარემოსდაცვითი პოლიტიკის პირველი დოკუმენტი იყო გარემოს დაცვის კონცეფცია (1995), რომელიც მოიცავდა გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებსა და მექანიზმებს საბაზრო ეკონომიკაში გადასვლის დროს. მოგვიანებით შემუშავდა და დამტკიცდა ეროვნული სტრატეგიული სამოქმედო პროგრამა. უნდა აღინიშნოს, რომ ეს დოკუმენტი მომველებულია და არ შეესაბამება სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონეს და ევროინტეგრაციის თანამედროვე ტენდენციებს. შემდეგ შემუშავდა ეროვნული გარემოსდაცვითი სამოქმედო გეგმა (1996), რომელიც განხორციელდა⁵⁰ ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის გარემოსდაცვითი სამოქმედო პროგრამის დებულებების შესაბამისად.⁵¹

3.4 მდგრადი და ეკონომიკური განვითარება

მდგრადი განვითარება განისაზღვრება, როგორც საზოგადოების განვითარების გზა, რომელიც აკმაყოფილებს წინამდებარე თაობის საჭიროებებს მომავალი თაობების ცხოვრების დონისა და ხარისხის დაცვისა დასაცავად. ამდენად, თითოეულმა თაობამ უნდა განახორციელოს საკუთარი საჭიროებების დაკმაყოფილება, მაგრამ მომავალი თაობების გავლენის გარეშე.

ჯერჯერობით, მოლდოვის ეკონომიკური განვითარება ეფუძნება სუბსიდირებული წიაღისეული საწვავის ექსპლუატაციას, რომელიც შემოიფარგლება ელექტროენერჯის, ბუნებრივი მემკვიდრეობის არაეფექტიანი და არაორდინალური გამოყენების,

⁵⁰ Republic of Moldova Government Decision, (2014) - "on the approval of the Environmental Strategy for the years 2014-2023 and of the Action Plan for its implementation"-

http://apps.unep.org/redirect.php?file=/publications/pmtdocuments/-Environmental_Strategy_for_the_years_2014-2023-2014Moldova_EnvironmentalStrategy_2014-202.pdf ნანახია: 2017 წლის 15 აპრილს.

⁵¹ (Republic of Moldova Government Decision, 2014)- "on the approval of the Environmental Strategy for the years 2014-2023 and of the Action Plan for its implementation" -

http://apps.unep.org/redirect.php?file=/publications/pmtdocuments/-Environmental_Strategy_for_the_years_2014-2023-2014Moldova_EnvironmentalStrategy_2014-202.pdf ნანახია: 2017 წლის 15 აპრილს.

განსაკუთრებით წყლისა და გარემომცველი გარემოებების უგულვებელყოფისთვის. ამიტომ ქვეყნის ყველაზე დიდი გამოწვევა არის გარემოსდაცვითი მდგრადობის ინტეგრირება ეკონომიკური ზრდის კონტექსტში.

- ფინანსური ვალეები - გრძელვადიანი უცხოური და საშინაო სესხები
- სოციალური დავალიანება - უგულვებელყოფილია ინვესტიციები
- დემოგრაფიული ვალეები - უკონტროლო მოსახლეობის ზრდა
- ეკოლოგიური დავალიანება - ბუნებრივი რესურსების და ნიადაგის, წყლის და ჰაერის დაბინძურების შემცირება.⁵²

3.5 მწვანე ეკონომიკა

აშკარაა მდგრადი განვითარებისა და მწვანე ეკონომიკის ერთმანეთში არევის მომენტი. "მწვანე ეკონომიკის" ცნება არ ცვლის მდგრად განვითარებას; თუმცა მდგრადობისა და მწვანე ეკონომიკის ურთიერთდამოკიდებულება სულ უფრო მეტად აღიარებულია. ეს გულისხმობს რესურსების ეფექტურობას და სოციალურ ჩართულობას. ამ კონტექსტში გაზრდილი შემოსავლები და დასაქმება გავლენას ახდენს სახელმწიფო და კერძო ინვესტიციებზე, რომლებიც ამცირებენ გარემოს დაბინძურებას და ენერგორესურსებს. მწვანე ეკონომიკის გადასვლის მნიშვნელოვანი საერთაშორისო მომენტი იყო რიო დე ჟანეიროში 2012 წელს. გაიმართა მდგრადი განვითარების კონფერენცია, სადაც "მწვანე ეკონომიკა" მდგრადი განვითარების და სიღარიბის აღმოფხვრის საუკეთესო საშუალებად განიხილეს. UNEP-ის 2011 გამოცემა "მწვანე ეკონომიკისკენ: მდგრადი განვითარებისა და სიღარიბის აღმოფხვრის გზა" აღნიშნავს, რომ "ძირითადი ეკონომიკური სექტორის გლობალური მშპ-ს 2% -იანი განაწილება ხელს შეუწყობს მწვანე ეკონომიკისა და რესურსების ეფექტურობის გადასვლას. ამ ძირითად სექტორებს შორის არის სოფლის

⁵² Moldova Country Report 2016- https://www.bti-project.org/fileadmin/files/BTI/Downloads/Reports/2016/pdf/BTI_2016_Moldova.pdf წინახია: 2017 წლის 15 აპრილს.

მეურნეობა, მეთევზეობა, ტყე, წყალი, ტრანსპორტი, ენერგეტიკა, ნარჩენები, შენობები, ტურიზმი და მრეწველობა. ეს ხელს შეუწყობს დაფინანსების გაზრდის შესაძლებლობებს, გარდამავალი სტიმულირებისა და ფინანსური სექტორის როლის გაზრდას.⁵³

მოლდოვას რესპუბლიკა აქტიურად მონაწილეობდა მდგრადი განვითარების "რიო +20" - ის გაეროს კონფერენციის მუშაობაში და, შესაბამისად, აღიარებული იქნა მდგრადი განვითარების პრინციპების მნიშვნელობა ეროვნული ეკონომიკისა და სოციალური სფეროს ყველა სექტორში. საზოგადოების პრინციპები, რომლებიც წარმოიქმნება გარემოსდაცვითი სტრატეგიის შემუშავებაზე, მიზნად ისახავს გრძელვადიანი რაციონალური ბალანსის აღდგენას და ეკონომიკურ განვითარებასა და ბუნებრივი გარემოს შორის საზოგადოებისათვის გასაგებ და მისაღები ფორმების შექმნას. მოლდოვაში საზოგადოების წარმომადგენლების მზარდი რაოდენობა დარწმუნებულია, რომ გარემოს დაცვისა და ეკონომიკური განვითარების საკითხები უნდა მოგვარდეს მთელ თანამედროვე საზოგადოებასა და მომავალ თაობებს შორის. "მწვანე ეკონომიკის განვითარების" კონცეფცია გულისხმობს განვითარების მოდელს, რომელიც ეკოლოგიურ დაცვას ეკონომიკურ ტვირთად მიიჩნევს, რომელიც გარემოს დაცვის ერთ-ერთ მთავარ მამოძრავებელ ძალად მიიჩნევა.⁵⁴

⁵³(State of The Country Report, 2015) "Republic of Moldova "- http://www.fes-moldova.org/media/publications/2015/State_of_the_Country_Report_EN.pdf ნანახია: 2017 წლის 15 აპრილს.

⁵⁴(State Of The Counrty Report, 2015) " Republic of Moldova "- http://www.fes-moldova.org/media/publications/2015/State_of_the_Country_Report_EN.pdf ნანახია: 2017 წლის 15 აპრილს.

3.6 გარემოსდაცვითი გამოწვევები

მოლდოვას გარემოსდაცვითი პოლიტიკის პრიორიტეტები აისახება რამდენიმე სტრატეგიულ და დარგობრივი დაგეგმვის დოკუმენტში. მათგან მნიშვნელოვანია 2005 წლის სამოქმედო გეგმა მოლდოვასა და ევროკავშირს შორის. სამოქმედო გეგმა ითვალისწინებს შემდეგ ძირითად მიმართულებებს:

- ეროვნული სამართლებრივი და მარეგულირებელი ჩარჩოების დაახლოება.
- გარემოს დაცვა და ბუნებრივი რესურსების მართვა ევროკავშირთან შეთანხმებით.
- ბუნებრივი და დეგრადაციის პრევენცია და შემცირება
- ბუნებრივი რესურსების უფრო ეფექტური გამოყენება.
- გარემოსდაცვითი ხარისხის შენარჩუნება
- წყლის რესურსების დაცვა.
- ნარჩენების მართვის სქემის გაუმჯობესება.
- ბიომრავალფეროვნების კონსერვაცია.
- ეფექტური მონიტორინგის სისტემის განვითარება.
- მოსახლეობის გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლება.
- გარემოსდაცვითი ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის ხელშეწყობის მიზნით.
- ტყის დაცვა და ტყის ფონდის გაფართოება.⁵⁵

3.7 ეკონომიკური ინსტრუმენტები

გარემოსდაცვითი ეკონომიკური ინსტრუმენტები შეიცავს გადასახადებს ბუნებრივი რესურსების დაბინძურების ბრალდებით. ასევე ითვალისწინებს ჯარიმების დაწესებას

⁵⁵ (State of The Country Report, 2015) “Republic of Moldova “- http://www.fes-moldova.org/media/publications/2015/State_of_the_Country_Report_EN.pdf ნანახია: 2017 წლის 15 აპრილს.

არსებული კანონმდებლობის შეუსრულებლობის და გარემოსთვის ზიანის მიყენების გამო. გარემოსდაცვითი გადასახადები და დაბინძურების საფასური სისტემა მნიშვნელოვნად არ შეცვლილა ბოლო 10 წლის განმავლობაში. ამ გადასახდელების ზომა უმნიშვნელოა და არ გამოითვლება დაბინძურების პროცესში გარემოსდაცვითი ზიანის აღდგენის ხარჯებთან დაკავშირებით. გარდა ამისა, ეს გადასახადები არ ქმნის წახალისებას სტიქიურ ნივთიერებებზე, რათა მიიღონ ზომები დაბინძურების შემცირების მიზნით, რათა მათ მიაღწიონ გადასახადებს, რომლებიც გაცილებით დაბალია, ვიდრე დაბინძურების შემცირების ღონისძიებების პოტენციური ხარჯები. ეკოლოგიური გადასახადებისა და გადასახადების არსებული სისტემის როლი ძალიან მცირეა გარემოსდაცვითი საქმიანობის დაფინანსების საჭიროებებთან და გამოწვევებთან შედარებით.⁵⁶

გარემოსდაცვითი ზემოქმედების ღონისძიებებთან დაკავშირებული მარეგულირებელი სისტემის ფუნქციონირებისას წარმოქმნილი პრობლემები:

- გარემოსდაცვითი ზემოქმედების მქონე საქმიანობის მარეგულირებელი ჩარჩოს არაეფექტურობა (მაგალითად, ეკოლოგიური ექსპერტიზისა და გარემოზე ზემოქმედების შეფასების სისტემა არ აკმაყოფილებს ევროკავშირის სტანდარტებს; არ არის შესრულებული სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების მექანიზმი, ავტორიზაციის სისტემა არ ითვალისწინებს გარემოს დაბინძურების კონტროლის ინტეგრირებულ მიდგომას, განახლებული ემისიისა და დამუხტვის სტანდარტების დამტკიცებას, თვითმმართველობის მონიტორინგის მოთხოვნებს არ შედის ავტორიზაციის ან განხორციელებული საწარმოების მიერ);
- გარემოსდაცვითი გადასახადები და დაბინძურების საფასური სისტემა არაეფექტური და განუვითარებელია, გადასახადები ძალიან მცირეა, ვიდრე გარემოს დაცვა;

⁵⁶ (Republic of Moldova Government Decision, 2014) – “on the approval of the Environmental Strategy for the years 2014-2023 and of the Action Plan for its implementation”- http://apps.unep.org/redirect.php?file=/publications/pmtdocuments/-Environmental_Strategy_for_the_years_2014-2023-2014Moldova_EnvironmentalStrategy_2014-202.pdf ნანახია: 2017 წლის 20 აპრილს.

- არ არსებობს ეკონომიკური მექანიზმები და მექანიზმები, რომლებიც ხელს უწყობენ დამაბინძურებლების სტიმულირებას, რათა განახორციელონ ქმედებები დაბინძურების შემცირების მიზნით;
- გარემოსდაცვითი კონტროლის სისტემა, ჯარიმები და გარემოზე მიყენებული ზარალის აღდგენა არ არის ეფექტური, გადასახადები ძალიან მცირეა.

გარემოს დაცვის სფეროში ფისკალური და ეკონომიკური ინსტრუმენტების ეფექტურობის ამაღლება და გაზრდა მნიშვნელოვანი ნაბიჯია. გარემოსდაცვითი დაბინძურების გადასახდელის სისტემის შეზღუდული როლის გათვალისწინებით, ეკოლოგიური ფონდების შემოსავლების გენერირების თვალსაზრისით აუცილებელია სისტემის სრულფასოვანი რეფორმის განხორციელება, რომელიც მოიცავს:

- გარემოსდაცვითი გადასახადებისა და დაბინძურების ბრალდების მიმოხილვა.
- მოლდოვის რესპუბლიკაში გარემოსდაცვითი მექანიზმის შექმნა და განხორციელება გარემოს ემისიების რაოდენობის შემცირების გზით.⁵⁷

3.8 გარემოსდაცვითი სტრატეგია

გარემოსდაცვითი სტრატეგია არის გრძელვადიანი სტრატეგიული დაგეგმვის დოკუმენტი, რომელიც უნდა განხორციელდეს 2014-2023 წლებში. სტრატეგიის განხორციელების ღონისძიებები კლასიფიცირებულია სამ ეტაპად:

- პირველი ეტაპი მოიცავს 2014-2016 წლებში მოლდოვას რესპუბლიკაში გაუმჯობესებული გარემოსდაცვითი მართვის მექანიზმებისა და

⁵⁷(Republic of Moldova Government Decision, 2014) – “on the approval of the Environmental Strategy for the years 2014-2023 and of the Action Plan for its implementation”
http://apps.unep.org/redirect.php?file=/publications/pmtdocuments/-Environmental_Strategy_for_the_years_2014-2023-2014Moldova_EnvironmentalStrategy_2014-202.pdf ნანახია: 2017 წლის 20 აპრილს.

ინსტიტუციონალური სტრუქტურების გამოყენებას და ახალ პოლიტიკურ დამტკიცებას და საკანონმდებლო / მარეგულირებელი ჩარჩოს, რომელიც მორგებულია ევროკავშირის დირექტივებზე;

- მეორე ეტაპი მოიცავს 2017-2020 წლების პერიოდს, რომლის დროსაც აუცილებელია მომსახურების ხარისხისა და ცხოვრების სტანდარტის გასაუმჯობესებლად ინფრასტრუქტურის მშენებლობა-განვითარება (წყალმომარაგება და სანიტარია, ნარჩენების მართვა, ცალკე შეგროვება, გადამუშავება, განადგურება და განკარგვის ინფრასტრუქტურა), ისე, რომ გარემოსდაცვითი მომსახურების ხარისხი არ შეუშლის ხელს უცხოური ინვესტიციების მოზიდვას;
- მესამე ეტაპი ეხება 2020 წლის შემდეგ პერიოდს, როდესაც სტრატეგიის განხორციელების შედეგები უკეთეს გარემოში გახდება ცნობილი.⁵⁸

3.9 ეკონომიკის სექტორი

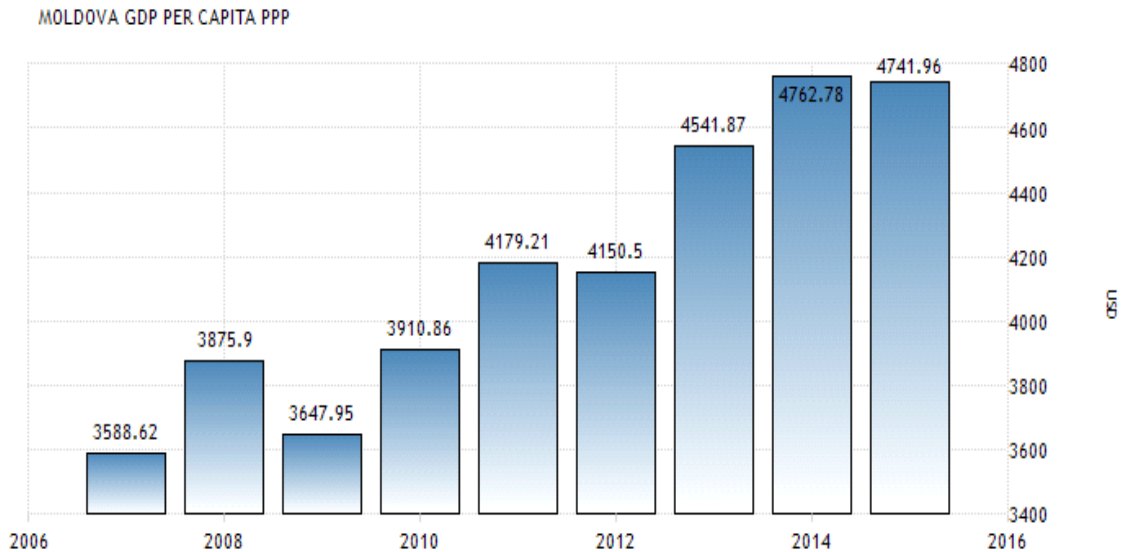
ეროვნული ეკონომიკის სექტორში მწვანე ეკონომიკის პრინციპების გამოყენების გამო, დასაქმების დონე 10% - 20% -ით გაიზარდა, შედარებით არსებულ მდგომარეობასთან შედარებით. შემდეგ სფეროებში: სოფლის მეურნეობა, ენერგეტიკა, ტრანსპორტი, მრეწველობა და სატყეო მეურნეობა. ამ პრინციპების გამოყენება ხელს უწყობს მომსახურებისა და პროდუქტების გაუმჯობესებას, გაზრდილი კონკურენტუნარიანობასა და ექსპორტს და, შესაბამისად, მშპ და მოსახლეობის კეთილდღეობის ზრდას. გარდა ამისა, მწვანე ეკონომიკის ხელშეწყობა ხელს შეუწყობს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების პრიორიტეტების მიღწევას, რაც მოიცავს გაზრდას. შესაძლოა, გაორმაგდეს ინდუსტრიის,

⁵⁸ Republic of Moldova Government Decision, (2014) – “on the approval of the Environmental Strategy for the years 2014-2023 and of the Action Plan for its implementation”

<http://apps.unep.org/redirect.php?file=/publications/pmtdocuments/-Environmental Strategy for the years 2014-2023-2014Moldova EnvironmentalStrategy 2014-202.pdf> ნანახია: 2017 წლის 20 აპრილს.

სოფლის მეურნეობისა და ვაჭრობის წილი მშპ-ში და საექსპორტო-იმპორტის ბალანსში პოზიტიური ცვლილებების შეტანა მოხდეს.

მიუხედავად იმისა, რომ ექსპერტებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების მოლოდინების მიუხედავად, შედარებით მაღალი წლების შედარებით მაღალი მაჩვენებლების მიუხედავად, მოლდოვურმა ეკონომიკამ 2014 წელს 4.6% -იანი შთამბეჭდავი ზრდა მოიტანა. ზრდა ძირითადად საწარმოო სექტორის პოზიტიურ განვითარებაზე მოდის, ხოლო მომსახურების და სამშენებლო სექტორები საკმაოდ სუსტი იყო. სასოფლო-სამეურნეო სექტორმა გააკვირვა ეკონომიკური დამკვირვებლები, რადგან ის 8.2% -ით გაიზარდა, რაც 2013 წელს 38% -იანი აღდგენის ზრდის შემდეგ მოხდა.⁵⁹

SOURCE: TRADINGECONOMICS.COM | WORLD BANK

60

⁵⁹ (Republic of Moldova Government Decision, 2014)- “on the approval of the Environmental Strategy for the years 2014-2023 and of the Action Plan for its implementation”

http://apps.unep.org/redirect.php?file=/publications/pmtdocuments/-Environmental_Strategy_for_the_years_2014-2023-2014Moldova_EnvironmentalStrategy_2014-202.pdf ნანახია: 2017 წლის 25 აპრილს.

⁶⁰ (Republic of Moldova Government Decision, 2014)- “on the approval of the Environmental Strategy for the years 2014-2023 and of the Action Plan for its implementation”

http://apps.unep.org/redirect.php?file=/publications/pmtdocuments/-Environmental_Strategy_for_the_years_2014-2023-2014Moldova_EnvironmentalStrategy_2014-202.pdf ნანახია: 2017 წლის 25 აპრილს.

უნდა ითქვას, რომ ამჟამად მოლდოვას რესპუბლიკა არ გააჩნია საჭირო რესურსები კლიმატის ცვლილების ადაპტაციის ღონისძიებების დასაფინანსებლად. ამის გათვალისწინებით, მოლდოვის რესპუბლიკამ უნდა გადადგას გარკვეული ნაბიჯები. სახელმწიფომ შეიძლება განახორციელოს გარკვეული ღონისძიებები, რომლებიც მნიშვნელოვან ფინანსურ ძალისხმევას მოითხოვს. ამასთანავე, უცხოელი დონორების თანხები აბსოლუტურად აუცილებელია გარკვეული სერიოზული პროგრამების განხორციელებისათვის, განსაკუთრებით ინფრასტრუქტურული ობიექტების აშენება არის მნიშვნელოვანი.

ფისკალური საბიუჯეტო მექანიზმები ასევე უნდა შეფასდეს გარემოსდაცვითი ცვლილებებისთვის უკეთესი ადაპტაციის უზრუნველსაყოფად. მაგალითად, ეკოლოგიურად მავნე პროდუქტები შეიძლება უფრო მკაცრად დაიბეგროს. დაგროვილი თანხები შეიძლება შემდგომში მიმართული იყოს კლიმატის ცვლილების ადაპტაციის ფონდში. მეორეს მხრივ, გარკვეული სახის ხარჯები, როგორცაა სოფლის მეურნეობის სუბსიდიები, მაგალითად, უნდა გაკეთდეს კლიმატის რისკის გათვალისწინებით.⁶¹

⁶¹ (Republic of Moldova Government Decision, 2014)- “on the approval of the Environmental Strategy for the years 2014-2023 and of the Action Plan for its implementation”- http://apps.unep.org/redirect.php?file=/publications/pmtdocuments/-Environmental_Strategy_for_the_years_2014-2023-2014Moldova_EnvironmentalStrategy_2014-202.pdf ნანახია: 2017 წლის 25 აპრილს.

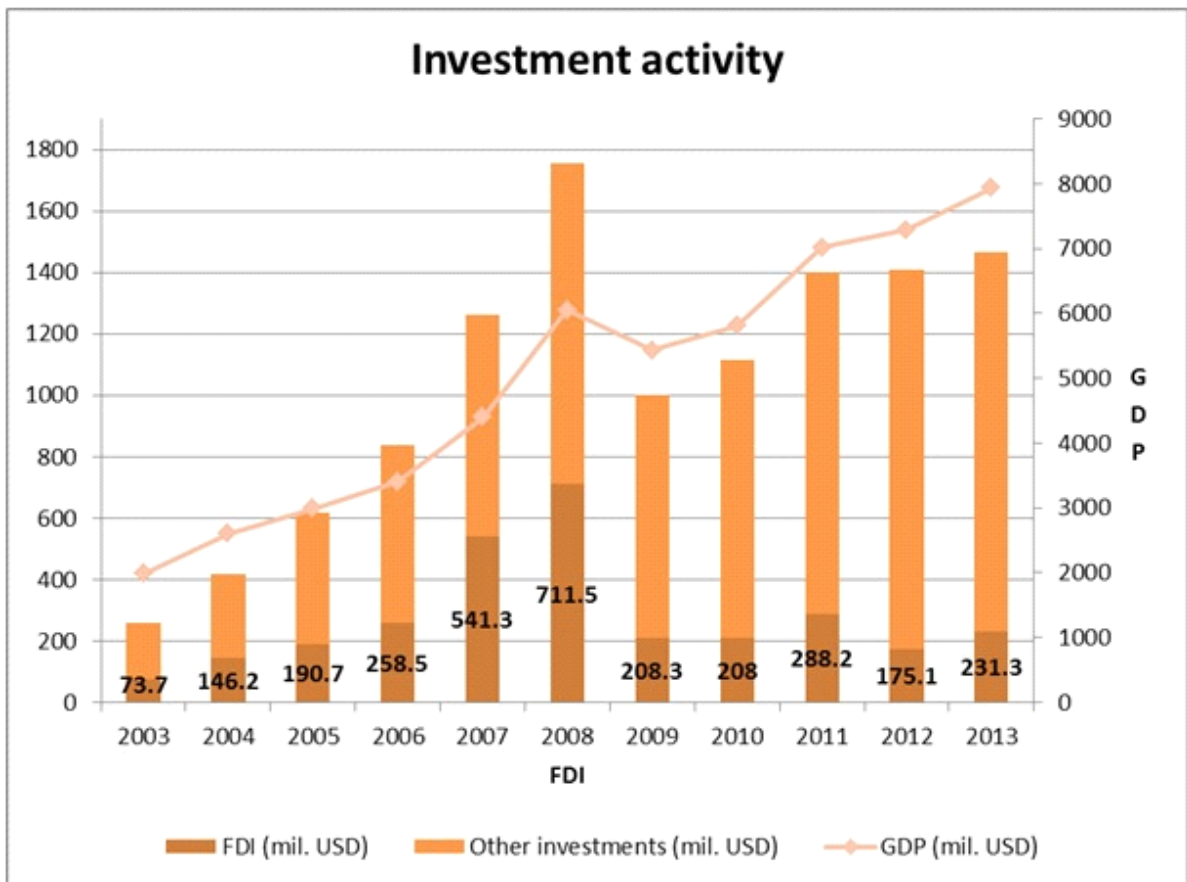
MOLDOVA GDP PER CAPITA PPP

SOURCE: TRADINGECONOMICS.COM | WORLD BANK

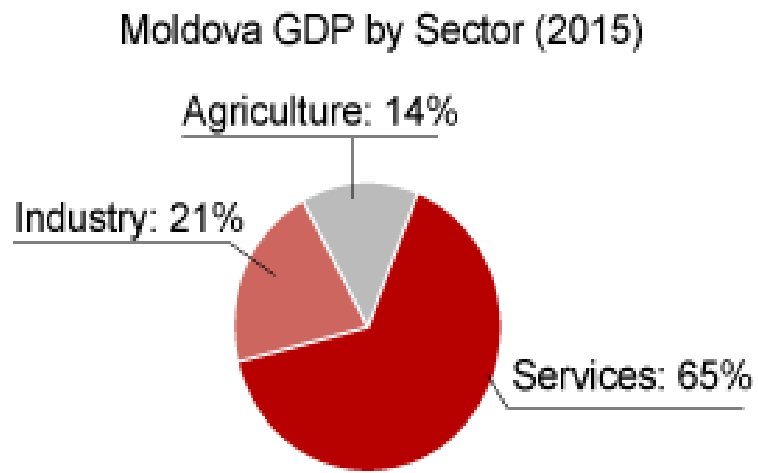
62

ეკონომიკური ინვესტიციების აქტიურობის ამსახველი დიაგრამა

63

მოლდოვის მთლიანი შიდა პროდუქტი სექტორების მიხედვით

64

⁶³ Republic of Moldova Report 2015- - http://www.fes-moldova.org/media/publications/2015/State_of_the_Country_Report_EN.pdf წაწახია: 2017 წლის 25 აპრილს.

⁶⁴ Republic of Moldova Report 2015- http://www.fes-moldova.org/media/publications/2015/State_of_the_Country_Report_EN.pdf წაწახია: 2017 წლის 25 აპრილს.

3.10 საქართველოს და მოლდოვის გარემოსდაცვითი საკითხების და ეკონომიკური მაჩვენებლების შედარება.

2012 წლიდან როგორც საქართველოში, ისე მოლდოვაში აღინიშნებოდა მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდა წინა წლებთან შედარებით. საქართველოში 2012 წლიდან აქტიურად დაიწყო ევროკავშირის პოლიტიკის გატარება, რაც გულისხმობს ევროკავშირის დირექტივების იმპლემენტაციას საქართველოს საჯარო სექტორებში. 2012 წლიდან გარემოს დაცვის სამინისტრომ განახორციელა რამოდენიმე მნიშვნელოვანი რეფორმა. ეკონომიკური ინვესტიციების შემოდინების შედეგად სამინისტრომ დაიწყო მნიშვნელოვანი ღონისძიებების გატარება. ამ პერიოდში ეკონომიკური მაჩვენებლების ზრდამ გამოიწვია გარემოსდაცვითი საკითხების აქტუალიზაცია და შესაბამისად გატარდა მნიშვნელოვანი ღონისძიებები გარემოს დაცვის სექტორში. რაც შეეხება მოლდოვას, ქვეყანაში 2012 წლიდან დაფიქსირდა როგორც ეკონომიკური ინვესტიციების, ასევე მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდა. მოლდოვაში დაიწყო სტრატეგიული გარემოსდაცვითი ღონისძიებების განხორციელება, რაც გულისხმობდა გარემოს დაცვის სფეროში რეფორმების გატარებას და ევროკავშირის სტანდარტებთან მიახლოებას. 2012-2014 წლებში მოლდოვაში ჩამოყალიბდა სტრატეგიული გარემოსდაცვითი გეგმა და მოხდა მისი იმპლემენტაცია გარემოს დაცვის სამინისტროს უწყებებში. საქართველოში 2016 წელს კვლავ მოიმატა მთლიანმა შიდა პროდუქტმა, ასევე გაფორმდა მნიშვნელოვანი ასოცირების ხელშეკრულება ევროკავშირთან. 2016 წელს მოიმატა კომერციული დაწესებულებების მშენებლობების რაოდენობამ და სწორედ ამის გამო გარემოს დაცვის სამინისტრომ შეიმუშავა პროექტი, რომელიც უზრუნველყოფს ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის და შეფასების სისტემის გაუმჯობესებას. ასევე სამინისტრომ განახორციელა მავნე ნივთიერებათა გამოფრქვევის სახელმწიფო აღრიცხვა. ეკონომიკური ინვესტიციების შემოდინების შედეგად საფრთხე შეექმნა მიწის რესურსებს და სასარგებლო წიაღისეულს.

მთლიანი შიდა პროდუქტის და ეკონომიკური ინვესტიციების ზრდამ უფრო აქტუალური გახადა გარემოსდაცვითი პრობლემები. 2016 წელს ეკონომიკური ინვესტიციების

შემოდინების და მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდის ხარჯზე გაიზარდა ქვეყანაში ავტომობილების რაოდენობა, რამაც გამოიწვია ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურება. გარემოს დაცვის და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს ინიციატივით შექმნილი უწყებათშორისი კომისიის მიერ შემუშვდა "თბილისის ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების შემცირების ხელშემწყობის ღონისძიებების შესახებ" სახელმწიფო პროგრამის პროექტი. რაც შეეხება მოლდოვას, აქ 2016 წელს გაიზარდა მთლიანი შიდა პროდუქტის პროცენტული რაოდენობა 2014 წელთან შედარებით. 2016 წელს გარემოსდაცვითი სტრატეგიის მეორე ეტაპის ჩამოყალიბება დაიწყო.

მეოთხე თავი

რუმინეთის გარემოსდაცვითი პოლიტიკა

4.1 რუმინეთის გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ძირითადი გამოწვევები

რუმინეთის გარემოს დაცვის ეროვნული სააგენტო დაარსდა მთავრობის გადაწყვეტილებით 2003 წელს. გარემოს დაცვის სფეროში მნიშვნელოვანი ინსტიტუციური რეფორმების დროს, რამდენიმე ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოს მაგალითზე რუმინეთში შექმნეს გარემოსდაცვითი ინსტიტუტები, რათა უზრუნველყოფილი ყოფილიყო გარემოს დაცვის ორგანოების ტექნიკური მხარდაჭერა. რუმინეთის ევროკავშირში გაწევრიანება გახლდათ მთელი საზოგადოებისათვის მთავარი სტრატეგიული მიზანი. ამ მიზნით გარემოს დაცვის ეროვნული სააგენტოს რეორგანიზაციას დიდი მნიშვნელობა ენიჭებოდა.

აღნიშნული სააგენტო გახლავთ რუმინეთის გარემოს დაცვის და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს დაქვემდებარებაში. სააგენტო მიზნად ისახავს იმუშაოს იმისთვის, რომ უზრუნველყოს ჯანსაღი გარემო, რუმინეთის ეკონომიკური განვითარებისა და მისი სოციალური პროგრესის შესაბამისად. სააგენტოს მისიაა დღევანდელი და მომავალი თაობებისათვის უკეთესი გარემოს უზრუნველყოფა ჰაერის, წიადაგის და წყლის ხარისხის უწყვეტი გაძლიერების გზით. სააგენტოს მნიშვნელოვანი ამოცანები გახლავთ:

- სტრატეგიული გარემოსდაცვითი ღონისძიებების გატარება
- გარემო ფაქტორების მონიტორინგი
- გარემოს მდგომარეობის შესახებ ანგარიშის შედგენა

- გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის და პოლიტიკის განხორციელება ეროვნულ, რეგიონულ და ადგილობრივ დონეზე.⁶⁵
- ევროპის გარემოს დაცვის სააგენტოსთვის პრიორიტეტული მონაცემების მიწოდება
- მუდმივი კავშირის შენარჩუნება ევროპის ქიმიურ სააგენტოსთან.

სააგენტოს პასუხისმგებლობები:

- კანონმდებლობის, სექტორის სტრატეგიებისა და პოლიტიკის დასაბუთებისათვის ტექნიკურ მხარდაჭერას მდგრადი განვითარების კონცეფციის საფუძველზე.
- გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის განხორციელება
- გარემოსდაცვითი სტრატეგიებისა და პოლიტიკის განხორციელების კოორდინაცია ეროვნულ, რეგიონულ და ადგილობრივ დონეზე.
- გარემოსდაცვითი და მდგრადი განვითარების სამინისტროს მანდატის შესაბამისად გარე და შიდა ურთიერთობების წარმომადგენლობა.
- გარემოზე ზეგავლენის მქონე საქმიანობის ნებართვა და სამართლებრივი დებულებების დაცვა.
- სექტორის სამოქმედო გეგმებისა და ეროვნული გარემოს დაცვის სამოქმედო გეგმის შემუშავების კოორდინაცია.⁶⁶

⁶⁵ (THE NATIONAL ENVIRONMENTAL PROTECTION AGENCY, 2010) - http://epanet.pbe.eea.europa.eu/european_epas/countries/ro ნანახია: 2017 წლის 1 მაისს.

⁶⁶ (The National Environment Protection Agency, 2010)- http://epanet.pbe.eea.europa.eu/european_epas/countries/ro ნანახია: 2017 წლის 1 მაისს.

4.2 გარემოსდაცვითი მენეჯმენტი

გარემოსდაცვითი მენეჯმენტი გახლავთ ერთ-ერთი პრიორიტეტი რუმინეთის მთავრობისათვის ევროკავშირში გაწევრიანების თვალსაზრისით. რამდენიმე ათწლეულის განმავლობაში სამრეწველო განვითარებამ რუმინეთს მემკვიდრეობად დაუტოვა გარემოსდაცვითი გამოწვევები უზრუნველყოს საიმედო და სუფთა წყალმომარაგება, როგორც ქვეყნის შიგნით ასევე კომერციული მიზნებისათვის, ჰაერის დაბინძურების კონტროლი, სათბური ემისიების შემცირება, ქვეყნის ბუნებრივი რესურსების მართვა და ბიომრავალფეროვნების კონსერვაცია, შიდა და კომერციულ საკითხებზე ენერგეტიკის საიმედო მიწოდების უზრუნველყოფა.⁶⁷

4.3 ევროკავშირის პროგრამა

ევროკავშირის პროგრამის პროექტი მიზნად ისახავს რუმინეთის შესაძლებლობების გაზრდას და შეესაბამება ევროკავშირის სტანდარტებს და საერთაშორისო კონვენციებს. მოსალოდნელი შედეგები: ხელი შეეწყოს კორდინაციის პოლიტიკის განვითარებას და ეროვნული დონის ინფორმირებულობის ამაღლება. ასევე ევროკავშირის პროგრამის მიხედვით მნიშვნელოვანია დაინტერესებულ მხარეებს შორის მდგრადი გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებების მიღების უფლება. ევროკავშირის პროგრამის პროექტი ასევე მოიცავს გარემოსდაცვითი კონსერვაციის, ენერგოეფექტურობის და გარემოსდაცვითი სიტუაციების შეფასებას გაეროს სამი ძირითადი კონვენციის შესაბამისად. ასევე გულისხმობს არასამთავრობო ორგანიზაციების და სათემო გაერთიანებების მხარდასაჭერად მცირე გრანტების პროგრამის მეშვეობით მდგრადი საარსებო საშუალებების ხელშეწყობას.⁶⁸

⁶⁷ (European Environment Agency , 2015) “Romania”

<https://www.eea.europa.eu/soer-2015/countries/romania> ნანახია: 2017 წლის 5 მაისს.

⁶⁸ The EU Environmental Implementation Review Country Report – ROMANIA

http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_ro_en.pdf ნანახია: 2017 წლის 5 მაისს.

როგორც ევროკავშირის წევრი, რუმინეთი ვალდებულია გააგრძელოს გარემოს დაცვითი რეფორმების განხორციელება და ევროკავშირის კანონმდებლობის შესაბამისად გაატაროს ეროვნულ დონეზე . ძირითადი ეროვნული სამიზნე და რუმინეთის 2020 წლის ამოცანის ნაწილი გახლავთ გარემოს გაუმჯობესება და ცხოვრების დონის ამაღლება, რათა ქვეყანაში უზრუნველყოფილი იყოს რესურსების ეფექტურობა. მდგრადი განვითარების ეროვნული სტრატეგია (2013-2020-2030) აღიარებს ინოვაციურ ტექნოლოგიებს, როგორც საკვანძო ინსტრუმენტს ჯანსაღი და უსაფრთხო გარემოს შესაქმნელად. რუმინეთის პრეზიდენტმა 2015 წლის სექტემბერში გაეროს სხდომაზე განაცხადა, რომ მთავრობა გეგმავს ეროვნული სტრატეგიის განახლებას გაეროს სამიტზე მიღებული მდგრადი განვითარების მიზნების შესაბამისად. სტრატეგია ხაზს უსვამს ამ სექტორში ინფრასტრუქტურის დანერგვის შესაძლებლობების ნაკლებობას ევროკავშირის დანარჩენ ქვეყნებთან შედარებით, დიდწილად ეს გამოწვეულია არასაკმარისი ინვესტიციების გამო. 2014-2020 წლების პროგრამული პერიოდისთვის ევროკავშირის ფონდები სავარაუდოდ ვიზუალურ ხასიათს ატარებს. ეს ფონდები დაკავშირებულია ეროვნული გარემოსდაცვითი გეგმების მიზნებთან და განხორციელების მაჩვენებელთან.⁶⁹

ევროკომისიამ 2015 წლის ივლისში 9.5 მილიარდი ევრო დაამტკიცა, რათა განხორციელებულიყო ეს პროგრამა. გარემოსდაცვითი პროექტების დაფინანსების ხარჯები გამოიყო გაერთიანების ფონდიდან. დაახლოებით 2.9 მილიარდი ევრო გამოიყოფა წყლის, მყარი ნარჩენების და ჰაერის ხარისხის კონტროლის ქვე-სექტორებზე.⁷⁰

რუმინეთმა ევროკავშირის სამივე დირექტივის თვალსაზრისით გარემოს დაცვით სფეროში გაუსვა ხაზი ისეთ პრობლემებს როგორცაა: მყარი ნარჩენების ნაგავსაყრელზე დიდი რაოდენობით დაგროვება და ჰაერის დამაბინძურებელი კონცენტრაციების დიდი მაჩვენებელი. აღნიშნული პრობლემები ეროვნული გარემოს დაცვის უდიდეს გამოწვევად რჩება. სამივე ქვეთავში ინტეგრირებული და გაუმჯობესებული სისტემების დანერგვის

⁶⁹ The EU Environmental Implementation Review Country Report – ROMANIA-
http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_ro_en.pdf ნანახია: 2017 წლის 5 მაისს.

⁷⁰ The EU Environmental Implementation Review Country Report – ROMANIA-
http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_ro_en.pdf ნანახია: 2017 წლის 5 მაისს.

მოთხოვნების გათვალისწინებით, თანამედროვე დანადგარების, პროდუქტებისა და მასთან დაკავშირებული მომსახურების მოთხოვნა გაიზარდა. მომავალი ინვესტიციის ძირითად პრობლემას წარმოადგენს ევროკავშირის რეგლამენტის შეუსრულებლობის საფრთხე. ურბანულ ადგილებში, ჰაერის დამაბინძურებლების დონე, უფრო მაღალია, ვიდრე არსებული ნორმების მიხედვით დაშვებული მაქსიმალური კონცენტრაცია. მიუხედავად იმისა, რომ ქალაქის დასახლებებში დაბინძურების ძირითადი წყაროა ტრანსპორტი,, მიმდებარე ზონებში დაბინძურების წყაროებია მუნიციპალური თბოელექტროსადგურები, მეტალურგიული და ფოლადის ქარხნები, ცემენტის ქარხნები, ნაგავსაყრელები და სხვა.⁷¹

4.4 განხორციელებული პროექტები

რუმინეთის ხელისუფლებამ გარკვეული ძალისხმევა განახორციელა ჰაერის ხარისხის გასაუმჯობესებლად. ეს პროცესი დაიწყო დაინტერესებულ მხარეებთან კონსულტაციების დაწყების გზით, რათა ხელი შეეწყოს "ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესების გეგმების" შემუშავებას. ნარჩენების მართვის საქვეუწყებო სექტორის წინაშე ქვეყანაში დგას უდიდესი გარემოსდაცვითი გამოწვევები. მისი შესრულება კრიტიკულად დაბალია ევროკავშირის მაჩვენებელთან შედარებით. 2011/2011 წლებში მიღებული ევროკავშირის "ნარჩენების ჩარჩო დირექტივის" თანახმად, რუმინეთი 2020 წლისთვის საყოფაცხოვრებო ნარჩენებისთვის 50% -იანი წილის და გადამუშავების მაჩვენებელს მიაღწევს. თუმცა, ნარჩენების მართვის სექტორში ინფრასტრუქტურისა და შესაძლებლობების ნაკლებობის გამო, პროგრესი ნელია. 2016 წლის მაისში ევროკავშირმა რუმინეთს სთხოვა ახალი გეგმების შემუშავება, რათა თავიდან აეცილებინათ ნარჩენების წარმოქმნა და ემართათ ნარჩენები ევროკავშირის კანონმდებლობის საფუძველზე.⁷²

⁷¹ The EU Environmental Implementation Review Country Report – ROMANIA-
http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_ro_en.pdf ნანახია: 2017 წლის 10 მაისს.

⁷² The EU Environmental Implementation Review Country Report – ROMANIA-
http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_ro_en.pdf ნანახია: 2017 წლის 10 მაისს.

გარემოს დაცვის სამინისტროს ინფორმაციით, 2015 წელს ევროკავშირის ხელშეწყობით 31 პროექტი დაფინანსდა, სულ დამყარდა 68 კონტრაქტი. ინტეგრირებული მუნიციპალური მყარი ნარჩენების მართვის სისტემების პროექტებს აქვთ შემდეგი კომპონენტები: ტექნიკური დახმარება, საქონლის მიწოდება, ნაგავსაყრელების, გადაცემის სადგურების, დახარისხების სადგურების, კომპოსტირებისა დიაგნოსტირების სადგურების მშენებლობა.⁷³

4.5 გარემოსდაცვითი პრობლემები

ისტორიულად, რუმინეთში წყლის სექტორი დიდწილად უგულვებელყოფილია სუსტი ეკონომიკური პირობების გამო. თუმცა, ბოლო წლებში სექტორი განვითარდა ევროკავშირისა წვერი ქვეყნების და სხვა ქვეყნების ინვესტიციების შემოდინებით. დიდი ურბანული აგლომერაციები, ენერგეტიკული წარმოება, ასევე ნავთობქიმიური, სამთო და მეტალურგიული მრეწველობა წარმოადგენს დაბინძურების ძირითად წყაროს. რუმინეთის მთავრობამ მიიღო ევროკავშირის მხრიდან ზეწოლა და მოთხოვნა გააუმჯობესოს წყლის პოლიტიკა წყლის ხარისხის, რაოდენობისა და ხელმისაწვდომობის მიხედვით. მიუხედავად იმისა, რომ ხანგრძლივი უგულვებელყოფის პერიოდი ნიშნავს, რომ ვერ აკმაყოფილებს წყლის ჩარჩო დირექტივის მიზნებს. სექტორში ჯერ კიდევ ბევრი სამუშაო საჭირო, განსაკუთრებით კი ინფრასტრუქტურის მოდერნიზაციისა და გაფართოების თვალსაზრისით. წყლის ხარისხის, სანიტარიისა და განაწილების ყველა ძალისხმევა გაუმჯობესდა ევროკავშირის წესების და კანონმდებლობის შესაბამისად.⁷⁴

ჰაერის ხარისხის მონიტორინგი-რუმინეთის საჰაერო ხარისხის მონიტორინგის ეროვნული სისტემა, რომელიც მოიცავს 142 ფიქსირებულ ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის სადგურს და განლაგებულია 13 ობიექტში და მოიცავს 250 000 მოსახლეს. მონიტორინგის

⁷³ The EU Environmental Implementation Review Country Report – ROMANIA-
http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_ro_en.pdf ნანახია: 2017 წლის 10 მაისს.

⁷⁴ EU Environmental Implementation Review: Highlits 2017-
http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/factsheet_ro_en.pdf ნანახია: 2017 წლის 10 მაისს.

სადგურებიდან მოწოდებული ინფორმაციის მიხედვით შედეგები საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომი გახდება. არსებული მონიტორინგის სისტემის განახლება და გაფართოება აუცილებელია, რათა ჰაერის დამაბინძურებლების უფრო ზუსტი სურათის მივიღოთ ქვეყნის ნებისმიერ ნაწილში, რის შედეგადაც შეიძლება განხორციელდეს ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესების მონიტორინგი.⁷⁵

ნაგავსაყრელების დახურვა და მშენებლობა - მრავალრიცხოვანი სახელმწიფოები განაგრძობენ საზოგადოებრივი ტენდერების ორგანიზებას რამდენიმე ნაგავსაყრელის დახურვისა და გამწვანების მიზნით. ასევე არსებობს შესაძლებლობა დიდი რაოდენობით ეკოლოგიური ნაგავსაყრელების ასაშენებლად.⁷⁶

დახარისხება, გადატანა და სატრანსპორტო სადგურების მშენებლობა - ბევრმა ქვეყანამ მიიღო ევროკავშირის დაფინანსება ინტეგრირებული ნარჩენების მართვის სისტემებთან დაკავშირებით, რომელიც მოიცავს დახარისხების, გადაცემის ან მონიტორინგის სადგურების მშენებლობას. უნდა აღინიშნოს, რომ რუმინეთი ევროკავშირის ეკო-ინოვაციის რეიტინგში მე -18 ადგილზეა, 87 ქულით . რუმინეთის ეკო-ინოვაციის შედეგების შედეგები აჩვენებს, რომ საჭიროა მატერიალური, წყლის და ენერგორესურსების მაღალი გამოყენება, მაგრამ დაბალი რესურსის პროდუქტიულად მოხმარება. რუმინეთში ენერგოეფექტურობის გაუმჯობესება არის გარემოსდაცვითი პოლიტიკის პრიორიტეტი, რომელიც მთავრობის სამოქმედო გეგმებში უკვე ინტეგრირებულია. ამ გეგმებში შედის ახალი ინიციატივები, როგორცაა: მდგრადი პროდუქტის დიზაინი, ღია მონაცემების გამოყენება გარემოსდაცვითი მიზნებისათვის და ახალი IT გადაწყვეტილებები, თანდათან დაიხვეწა და მოხდა მათი კონსოლიდაცია. თუმცა კერძო საწარმოების დიდი წილი ჯერ

⁷⁵ EU Environmental Implementation Review: Highlits 2017-
http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/factsheet_ro_en.pdf ნანახია: 2017 წლის 10 მაისს.

⁷⁶ EU Environmental Implementation Review: Highlits 2017 -
http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/factsheet_ro_en.pdf ნანახია: 2017 წლის 10 მაისს.

კიდევ არ არის საკმარისად გაუმჯობესებული მათი გარემოსდაცვითი მენეჯმენტის პრაქტიკისა და გარემოსდაცვითი მოთხოვნების შესაბამისად.⁷⁷

რუმინეთის გარემოს დაცვის სამინისტროში შეტანილია წერიული ეკონომიკა, როგორც პრიორიტეტი 2016-2017 წლების სამოქმედო გეგმაში და გეგმავს პირველი საპილოტე აქციის დაწყებას "ეკო-მეწარმეობის" მხარდასაჭერად. კიდევ ერთი დადებითი სიგნალი არის უწყებათაშორისი კონკურენტუნარიანობის კომიტეტის ინიციატივა, რომელსაც შეუძლია გააკონტროლოს და შეაფასოს კონკურენტუნარიანობის პრიორიტეტულ სექტორებში საზოგადოებრივი ინვესტიციების განხორციელების დონე და კონკრეტული სპეციალიზაციის დარგები, რომლებიც მოიცავს ენერჯეტიკასა, გარემოს დაცვასა და ბიოლოგიურ ეკონომიკას.⁷⁸

4.6 არასამთავრობო ორგანიზაციები

რუმინეთში გარემოსდაცვითი ორგანიზაციები შედარებით ახალგაზრდა თაობის არიან. ასეთი სახის ორგანიზაციები დაარსდა 1990 წლიდან. დაგეგმილი ღონისძიებების საშუალებით რუმინეთში არასამთავრობო ორგანიზაციებს შესაძლებლობა აქვთ თავიანთი უნარების და კომპეტენტურობის მიხედვით გააძლიერონ მათი პოზიცია ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციის შესახებ. საერთო მიზანს წარმოადგენს არასამთავრობო ორგანიზაციის შესაძლებლობების განვითარებას საერთაშორისო გამოცდილების გაზიარების გზით, მწვანე ველის ასოციაციის მეშვეობით უფრო ეფექტური გარემოსდაცვითი პოლიტიკის შემუშავებისა და განხორციელების პროცესში სამოქალაქო ჩართულობის კუთხით. კონკრეტული მიზანი გახლავთ მეწარმეობის, ბიზნეს სექტორის, ადგილობრივი საჯარო დაწესებულებების, არასამთავრობო ორგანიზაციების და

⁷⁷ EU Environmental Implementation Review: Highlits 2017 - http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/factsheet_ro_en.pdf ნანახია: 2017 წლის 10 მაისს.

⁷⁸ EU Environmental Implementation Review: Highlits 2017- http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/factsheet_ro_en.pdf ნანახია: 2017 წლის 10 მაისს.

დაინტერესებული მხარეების თანამშრომლობა ბუნების დაცვის სფეროში ტრენინგების და ინფორმაციის გაცვლის გზით.⁷⁹

რუმინეთის არასამთავრობო სექტორი საკმაოდ დინამიურად ფუნქციონირებს, არასამთავრობო ორგანიზაციების 87% დარეგისტრირებულია და ფუნქციონირებს ქალაქებში. რუმინეთში მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციებმა ბოლო 10 წლის განმავლობაში მიიღეს დაფინანსება შემოწირულობების ფონდიდან. გაზრდილი დაფინანსება მოდის საწევრო გადასახადებიდან. არასამთავრობო ორგანიზაციების 2/3-ის ფინანსური რესურსები დაბალია, რაც ზღუდავს მათ ქმედუნარიანობას. არასამთავრობო ორგანიზაციების უმრავლესობა (90%) მუშაობს მოხალისეებთან ერთად. თუმცა არასამთავრობო ორგანიზაციების უმრავლესობას არ აქვს კონკრეტული სტრატეგიები მოხალისეების გაწვრთნასა და მომზადებაში. მოხალისეობა ახალგაზრდებში განსაკუთრებით პოპულარულია. რუმინეთში მოქმედი არასამთავრობო ორგანიზაციების უმრავლესობა ჩართულია სოციალური, ჯანდაცვისა და განათლების სამსახურების, აგრეთვე საზოგადოებრივი ინტერესის სფეროში, როგორცაა: ახალგაზრდობა და კულტურა. გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციები მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ რუმინეთის მდგრადი განვითარების სტრატეგიის განხორციელებაში. 1990 წლიდან გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების რაოდენობა მუდმივად იზრდება. ეს გახლავთ სექტორი, რომელშიც ყველა მეტი მოხალისეა გაერთიანებული. ბოლო ათწლეულის განმავლობაში ჩატარებული გამოკითხვებმა არასამთავრობო სექტორის საჯარო იმიჯის ზრდის თაობაზე აჩვენა, რომ არასამთავრობო ორგანიზაციებში ნდობის ამჟამინდელი დონე კვლავ დაბალია.⁸⁰

⁷⁹ (Romania 2010)Non-govermental sector - http://www.fdsc.ro/library/Brosura%20_engleza_final.pdf ნანახია: 2017 წლის 20 მაისს.

⁸⁰ (Romania, 2010) “Non-govermental sector” - http://www.fdsc.ro/library/Brosura%20_engleza_final.pdf ნანახია: 2017 წლის 20 მაისს.

4.7 გარემოსდაცვითი მოძრაობები

რუმინეთში გარემოსდაცვითი მოძრაობები წარმოადგენენ არაკომერციული სექტორის ყველაზე დინამიურ და თანმიმდევრულ ნაწილს საქმიანობისა და კოალიციის შექმნის თვალსაზრისით. 1990 წლიდან გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციები მუდმივად ხელს უწყობდნენ ქსელს, ხოლო ზოგიერთმა მიაღწია ორგანიზაციული განვითარების გამორჩეულ დონეს. ბოლო ოთხი წლის განმავლობაში ოთხი ეროვნული კონფერენცია ჩატარდა. ეს კონფერენციები გაიმართა დეკლარაციების მიღების შემდეგ. რუმინეთის არასამთავრობო ორგანიზაციების უმრავლესობა ფოკუსირებულია გარემოსდაცვით განათლებასა და მომზადებაზე (88%), გარემოსდაცვითი საველე სამუშაოების (65%), ბუნების კონსერვაცია, დაბინძურების პრევენცია და გარემოსდაცვითი ინფორმაციის გავრცელება და საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება (52%). ისინი ნაკლებად არიან გარემოსდაცვითი კანონმდებლობისა და ლობირების ზეგავლენის ქვეშ. რეგიონული ოფისი ხელს შეუწყობს იმ პროექტებს, რომლებიც მიზნად ისახავს არასამთავრობო ორგანიზაციებს შორის ქსელის გაძლიერებას და გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობას. ეროვნულ დონეზე კოოპერაციული პროექტები უნდა განხორციელდეს და დაფინანსდეს საკანონმდებლო ღონისძიებებისა მიღების მიხედვით. რუმინეთის გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციები გაცილებით ნაკლებად არიან დასახლებულ ჯგუფებზე ორიენტირებულები. ნახევარზე მეტი (65%) არა უმეტეს 50 აქტიური წევრისაა, ხოლო ძალიან ცოტაა 3000-ზე მეტი წევრი. . არასამთავრობო ორგანიზაცია ზოგადად ახალგაზრდებისგან შედგება, თუმცა მოიცავს სხვადასხვა პროფესიის ადამიანებისაგან დაკომპლექტებულ რამდენიმე ჯგუფს. რუმინეთის არასამთავრობო ორგანიზაციების 66% პროცენტი მოქმედებს ეროვნულ და რეგიონულ დონეზე.⁸¹

არასამთავრობო ორგანიზაციებს შორის თანამშრომლობა შედარებით კარგია. 22 პროცენტი თანამშრომლობს ადგილობრივ დონეზე ერთობლივ პროექტებზე და 38

⁸¹ (Romania, 2010) “Non-Governmental Sector “ - http://www.fdsc.ro/library/Brosura%20engleza_final.pdf ნანახია: 2017 წლის 20 მაისს.

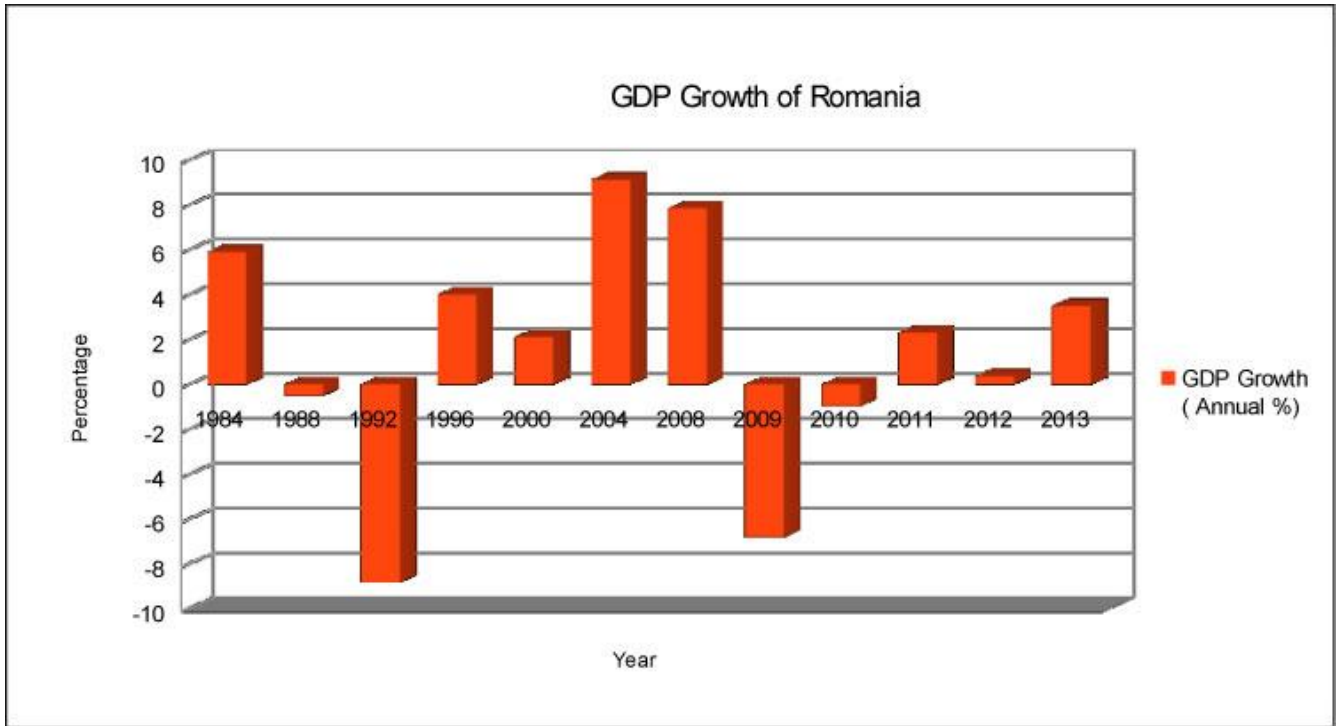
პროცენტი თანამშრომლობს ეროვნულ დონეზე ინფორმაციის გაცვლაზე. თუმცა, ბევრი არასამთავრობო ორგანიზაცია ძალიან დაინტერესებულია რუმინულ ჯგუფებთან და საზღვარგარეთიდან არასამთავრობო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობით. არასამთავრობო ორგანიზაციებსა და ცენტრალურ ხელისუფლებას შორის დიალოგისა და თანამშრომლობის ნაკლებობაა. მხოლოდ ერთი მესამედი თანამშრომლობს ეროვნულ მთავრობასთან. ბოლო დრომდე, მხოლოდ ახალგაზრდობის სამინისტრომ დააფინანსა არასამთავრობო ორგანიზაციების პროექტები. რუმინეთის არასამთავრობო ორგანიზაციების 50% იშვიათად თანამშრომლობს ადგილობრივ სამთავრობო უწყებებთან. ადგილობრივმა ოფისმა ხელი უნდა შეუწყოს არასამთავრობო ორგანიზაციების პროექტებს, რომლებიც ახორციელებენ ადგილობრივ და ეროვნულ მთავრობებთან მჭიდრო თანამშრომლობას. ასევე უნდა გააგრძელოს საზოგადოების მონაწილეობა საკანონმდებლო საკითხებში.⁸²

4.8 ეკონომიკის სექტორი

2012 წელს რუმინეთის მთლიანი შიდა პროდუქტი შეადგენდა 171.7 მილიარდ დოლარს. 2012 წლიდან 2014 წლამდე მთლიანი შიდა პროდუქტი შემცირდა, ხოლო 2016 წელს კვლავ გაიზარდა. 2016 წელს მთლიანი შიდა პროდუქტი წინა წელთან შედარებით გაიზარდა 4.8 %-ით. მთლიანი შიდა პროდუქტი 2016 წელს რუმინეთში შეადგენდა 186.69 მილიარდ ამერიკულ დოლარს. რუმინეთის მთლიანი შიდა პროდუქტი წარმოადგენს მსოფლიო ეკონომიკის 0.3 %-ს.⁸³

⁸² (Romania, 2010) “ Non-Govermental Sector” - <http://www.fdsc.ro/library/Brosura%20 engleza final.pdf> ნანახია: 2017 წლის 20 მაისს.

⁸³ EU Environmental Implementation Review: Highlits 2017 http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/factsheet_ro_en.pdf ნანახია:2017 წლის 20 მაისს.

84

ROMANIA GDP PER CAPITA PPP

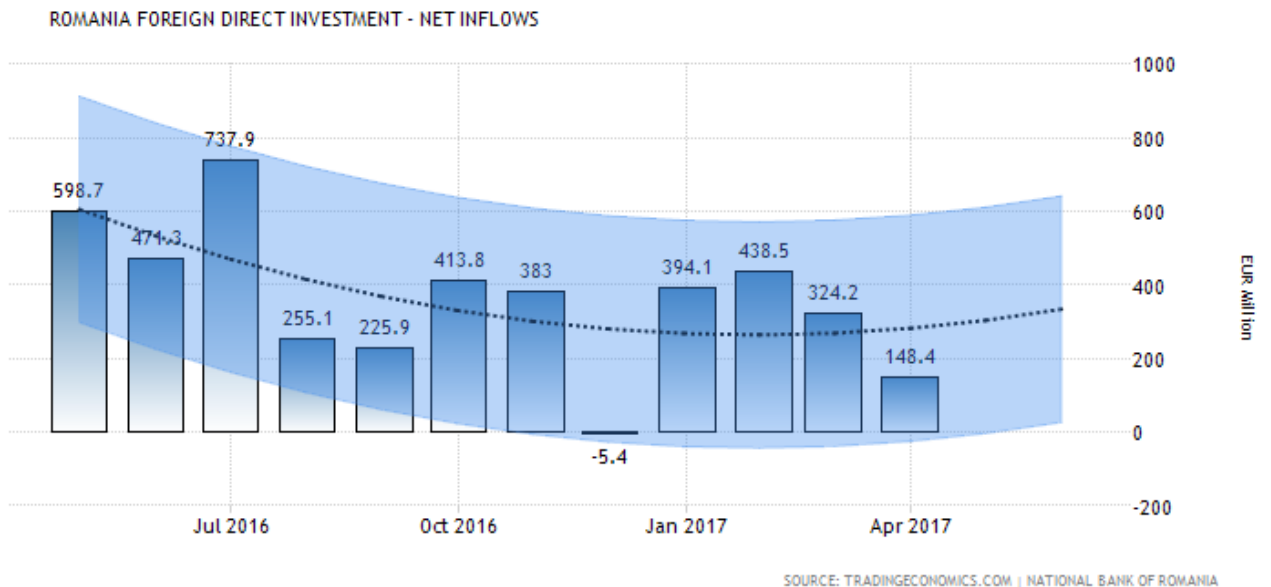
SOURCE: TRADINGECONOMICS.COM | WORLD BANK

85

⁸⁴ The EU Environmental Implementation Review Country Report – ROMANIA-
http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_ro_en.pdf წანაწილი: 2017 წლის 20 მარტი.

⁸⁵ The EU Environmental Implementation Review Country Report – ROMANIA
http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_ro_en.pdf წანაწილი: 2017 წლის 20 მარტი.

ევროკომისიის მიერ გამოქვეყნებული ანგარიშის მიხედვით, რუმინეთის ეკონომიკური ზრდის ტემპები საკმაოდ გაიზარდა. 2015 წლის პირველ ნახევარში რუმინეთის ეკონომიკა გაიზარდა 3.8 %-ით. ხოლო 2016 წელს 4 %-ით გაიზარდა. პარადოქსია, მაგრამ რუმინეთი ევროკავშირის ერთ-ერთი უღარიბესი ქვეყანა გახლავთ. რუმინეთი წარმატებით მიიწევს ეკონომიკის კუთხით წინ და 2016 წელსაც დაფიქსირდა როგორც ეკონომიკური ინვესტიციების, ასევე მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდა.⁸⁶

87

⁸⁶ The EU Environmental Implementation Review Country Report – ROMANIA
http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_ro_en.pdf ნანახია: 2017 წლის 20 მაისს.

⁸⁷ The EU Environmental Implementation Review Country Report – ROMANIA
http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_ro_en.pdf ნანახია: 2017 წლის 20 მაისს.

უნდა აღინიშნოს, რომ ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობა მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული კლიმატურ პირობებზე. უკიდურესი ამინდის პირობებში რუმინეთის ეკონომიკა ძალიან დაუცველია. ნაკლებად განვითარებული სარწყავი სისტემის ფონზე, ისევე როგორც წყლისა და ტყის რესურსების ნაკლებობა, მიუთითებს იმაზე, რომ ქვეყანა ცუდად არის მომზადებული კლიმატის ცვლილებისთვის. გრძელვადიან პერსპექტივაში, კლიმატის ცვლილების ინტენსიფიკაცია სერიოზულად იმოქმედებს ქვეყნის განვითარების პერსპექტივებზე. ამავე დროს, კვლავ გრძელდება ენერგო უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული მოკლევადიანი რისკები. რეგიონის პოლიტიკური სიტუაციის გაუარესება უკვე რეალური საფრთხეა ქვეყანაში სტაბილური ენერჯის მიწოდებაზე.⁸⁸

ასევე მნიშვნელოვანია გამოვყოთ წრიული ეკონომიკის არსებობა. რუმინეთის გარემოს დაცვის სამინისტროში შეტანილია წრიული ეკონომიკა, როგორც პრიორიტეტი 2016-2017 წლების სამოქმედო გეგმაში და გეგმავს პირველი საპილოტე აქციის დაწყებას "ეკო-მეწარმეობის" მხარდასაჭერად. კიდევ ერთი დადებითი სიგნალი არის უწყებათაშორისი კონკურენტუნარიანობის კომიტეტის ინიციატივა, რომელსაც შეუძლია გააკონტროლოს და შეაფასოს კონკურენტუნარიანობის პრიორიტეტულ სექტორებში საზოგადოებრივი ინვესტიციების განხორციელების დონე და კონკრეტული სპეციალიზაციის დარგები, რომლებიც მოიცავს ენერჯეტიკასა, გარემოს დაცვას.⁸⁹

⁸⁸ The EU Environmental Implementation Review Country Report – ROMANIA-
http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_ro_en.pdf ნანახია: 2017 წლის 20 მაისს.

⁸⁹ EU Environmental Implementation Review: Highlits 2017
http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/factsheet_ro_en.pdf ნანახია: 2017 წლის 20 მაისს.

4.9 საქართველოს და რუმინეთის გარემოსდაცვითი საკითხების და ეკონომიკური მაჩვენებლების შედარება

2012 წლიდან საქართველოში და რუმინეთში შეინიშნება მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდა. 2012 წელს საქართველოში მაკროეკონომიკური ცვლილებები პოზიტიური იყო და ინფლაცია შემცირდა. მცირე პროცენტული რაოდენობით აღინიშნებოდა ეკონომიკური ზრდის შენელება და ინვესტიციების შემცირება. რაც შეეხება რუმინეთს, 2012 წელს ქვეყანაში მთლიანი შიდა პროდუქტი გაიზარდა წინა წლებთან შედარებით.

2016 წელს საქართველოში 2.7 % -იანი ეკონომიკური ზრდა დაფიქსირდა. ეკონომიკის ზრდის მთავარი წარმმართველი ფაქტორი გახლდათ ეკონომიკური ინვესტიციები. იგივე მდგომარეობა გახლდათ რუმინეთში, სადაც რეკორდული ტემპით მოიტანა ეკონომიკური ინვესტიციების შემოდინებამ. ევროკომისიის მოხსენებაში რუმინეთის ეკონომიკური ინვესტიციების ზრდა შეფასდა, როგორც სწრაფი ტემპით მატებადი და 2016 წელს რუმინეთის ეკონომიკური ინვესტიციების პროცენტული მაჩვენებელი რეკორდული გახლდათ. რაც შეეხება საქართველოს, საქართველო გამოირჩევა საინვესტიციო მიმზიდველობის მხრივ რეგიონში. შესაბამისად, ბოლო სამი წლის განმავლობაში შეინიშნება პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მნიშვნელოვანი ზრდა, რომლის მოცულობამ 2016 წელს, წინასწარი მონაცემებით, 1 645 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა. 2016 წელს პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ზრდამ შეადგინა 5 %. მნიშვნელოვანი ზრდა დაფიქსირდა დამამუშავებელი მრეწველობის, ენერჯეტიკის და მშენებლობის სექტორებში.

რაც შეეხება გარემოსდაცვით საკითხებს, რუმინეთში 2012 წლიდან აქტიურად დაიწყო სტრატეგიული გარემოსდაცვითი ღონისძიებების განხორციელება ევროკავშირის დავალებით. როგორც ევროკავშირის წევრმა სახელმწიფომ 2012 წლიდან რუმინეთმა დაიწყო რეფორმების განხორციელება გარემოსდაცვით სფეროში, რაც ევროკავშირის დირექტივების იმპლემენტაციით ხორციელდებოდა. უკვე 2016 წლიდან რუმინეთის ხელისუფლებამ შეიმუშავა სტრატეგიული მოქმედების გეგმა რომელიც მოიცავს პერიოდს 2016 დან 2020 წლამდე. გეგმაში გაწერილია გარემოსდაცვითი მექანიზმები,

რომელიც უნდა დაინერგოს 2020 წლამდე. ასევე შემუშავდა მდგრადი განვითარების ეროვნული სტრატეგია (2013-2020-2030), რომელიც აღიარებს ინოვაციურ ტექნოლოგიებს, როგორც საკვანძო ინსტრუმენტს ჯანსაღი და უსაფრთხო გარემოს შესაქმნელად. რუმინეთთან შედარებით საქართველოში აქტიური გარემოსდაცვითი ღონისძიებების გატარება 2016 წლიდან დაიწყო. საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების ხელშეკრულების მიხედვით საქართველოს ევალება სტრატეგიული გარემოსდაცვითი ღონისძიებების ჩატარება. 2015-2016 წლებში გარემოს და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს ინიციატივით შეიქმნა უწყებათშორისი კომისიები, რომლებიც შეიმუშავებდნენ სტრატეგიულ გარემოსდაცვით ღონისძიებებს.

მეხუთე თავი

ქართული პოლიტიკური პარტიების პროგრამების შეფასება გარემოსდაცვითი კუთხით

5.1 პოლიტიკური პარტია "ქართული ოცნება-დემოკრატიული საქართველო"

პროგრამაში მკაფიოდ არის გამოკვეთილი გარემოს დაცვისა და მდგრადი განვითარების მიმართულება. პოლიტიკური პარტია "ქართული ოცნება-დემოკრატიული საქართველო" ნამდვილად პრიორიტეტულად მიიჩნევს გარემოს დაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხებს. პარტიის პროგრამაში აშკარად არის გამოკვეთილი ის ძირითადი გამოწვევები და პრობლემები, რაც აწუხებს საქართველოს გარემოს დაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების კუთხით. პარტიისთვის მნიშვნელოვანია თანამედროვე მიდგომები და ინოვაციური ტექნოლოგიების გამოყენება გარემოს დაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხების მოსაგვარებლად. ასევე აუცილებლად უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ პარტია მიესალმება გამჭირვალე პროცედურებზე დაფუძნებულ გარემოს შეფასების სისტემის ჩამოყალიბებას, რომელსაც დაექვემდებარება რისკებზე დამყარებული საქმიანობები. ასევე მნიშვნელოვანია ის იდეაც, რომელიც გულისხმობს გადაწყვეტილების მიღების პროცესებში მოსახლეობის ჩართვას და მათ დიდ როლს გარემოს დაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხების მოგვარებაში.⁹⁰

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი პუნქტი გახლავთ სასარგებლო წიაღისეულის შესწავლისა და მოპოვების საკითხები. მოგეხსენებათ, საქართველო მდიდარია სასარგებლო წიაღისეულით და ქვეყანაში ბევრი მნიშვნელოვანი საბადოა განლაგებული. პარტიის პროგრამაში კარგად არის გამოკვეთილი ტყის, როგორც ბუნებრივი რესურსის უდიდესი მნიშვნელობა. ტყის მდგრადი მართვა, ტყეების მოვლისა და დაცვისათვის ეფექტური

⁹⁰ საარჩევნო პროგრამა 2016 წლის საპარლამენტო არჩევნები „ქართული ოცნება“ - <http://41.ge/program> ნანახია: 2017 წლის 5 ივნისს.

მექანიზმების გამოყენება. ასევე მნიშვნელოვანია დაცული ტერიტორიების გაფართოება და ეკოლოგიური ტურიზმის განვითარება. მოგეხსენებათ გარემოს დაცვის სამინისტროს დაქვემდებარებაში არსებობს სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო, რომლის მთავარი მიზანი გახლავთ დაცული ტერიტორიების, ნაკრძალების და ბუნებრივი საცავების დაცვა და მოვლა, ასევე ეკოლოგიური ტურიზმის განვითარებისათვის ხელშეწყობა.⁹¹

კიდევ ერთი პუნქტი, რაც პროგრამაში ნათლად არის ჩამოყალიბებული გახლავთ გამწვანების გეგმა, რომელიც გულისხმობს ქალაქებსა და დასახლებულ პუნქტებში მწვანე ზოლების შექმნას, ხე-მცენარეების ნერგების დანერგვას და ასევე ტყეების აღდგენასა და განაშენიანებას. ასევე მნიშვნელოვანი პუნქტი გახლავთ ატმოსფერული ჰაერის და წყლის მონიტორინგის და შეფასების სისტემის შექმნა აღნიშნული სისტემის მეშვეობით განხორციელდება ჰაერისა და წყლის ხარისხის კონტროლი. პარტიისთვის მნიშვნელოვანია გარემოზე ზემოქმედებით გამოწვეული ეკოლოგიური დანაკარგების კომპენსაციის მიზნით, გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის ეფექტური სისტემის ჩამოყალიბება. ასევე პროგრამაში გამახვილებულია ყურადღება გარემოსდაცვითი განათლების დანერგვის აუცილებლობაზე. საუბარია გარემოსდაცვითი ღონისძიებების შესახებ, რაც ხელს შეუწყობს გარემოსდაცვითი საკითხების შესწავლას და ცნობიერების ამაღლებას გარემოს დაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხებში.⁹²

როგორც, ჩანს პოლიტიკური პარტია "ქართული ოცნება-დემოკრატიული საქართველო" გარემოს დაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხს მიიჩნევს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან სფეროდ და პარტიის პროგრამაში კარგად არის გამოკვეთილი ის ძირითადი მექანიზმები, რომელიც უნდა განხორციელდეს გარემოს დაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების პრობლემების მოსაგვარებლად. პროგრამაში მკაფიოდ არის

⁹¹ საარჩევნო პროგრამა 2016 წლის საპარლამენტო არჩევნები „ქართული ოცნება“ - <http://41.ge/program> ნანახია: 2017 წლის 5 ივნისს.

⁹² საარჩევნო პროგრამა 2016 წლის საპარლამენტო არჩევნები „ქართული ოცნება“ <http://41.ge/program> ნანახია: 2017 წლის 5 ივნისს.

აღწერილი ის ძირითადი გამოწვევები და პერსპექტივები, რომელიც ასახავს საქართველოს გარემოს დაცვისა და ეკოლოგიური უსაფრთხოების მდგომარეობას.⁹³

ჩემი აზრით, პარტია ხედავს იმ ძირითად პრობლემებს, რაც აწუხებს საქართველოს და თავის პროგრამაში დეტალურად აღწერს იმ მექანიზმებს და ტექნოლოგიებს რაც აუცილებელია გარემოს დაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების პრობლემების მოსაგვარებლად. უნდა აღინიშნოს ის ფაქტიც, რომ პარტიას სხვა პარტიებთან შედარებით უფრო მკაფიოდ და ნათლად ქონდა ყურადღება გამახვილებული გარემოს დაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხებზე. პროგრამაში გარემოს დაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების მიმართულება შედგებოდა 15 ძირითადი პუნქტისაგან და მკაფიოდ იყო თითოეული მათგანის მნიშვნელობა და პრიორიტეტულობა გამოხატული.⁹⁴

5.2 ერთიანი ნაციონალური მოძრაობა

პარტიის პროგრამაში საუბარია ეკოლოგიურ გამოწვევებზე, რომელიც მომავალი თაობების ჯანმრთელობაზე ზრუნვის შემადგენელი ნაწილია. გარემოს დაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების მიმართულება სულ შედგება 4 პუნქტისაგან. როგორც ჩანს პოლიტიკური პარტია გარემოს დაცვას და ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხებს არ მოიაზრებს ისეთ პრიორიტეტულ სფეროებად როგორცაა ეკონომიკა და სოციალური სფერო. პარტიის პროგრამაში საუბარია საქართველოს ბიომრავალფეროვნების დაცვის და შენარჩუნების მნიშვნელობაზე, ასევე ყურადღება გამახვილებულია ეკოსისტემების მდგრადობის შენარჩუნებაზე. პროგრამა ყურადღებას ამახვილებს ევროკავშირის ასოცირების ხელშეკრულებაზე, სადაც მოთხოვნილი გახლავთ ევროკავშირის

⁹³ საარჩევნო პროგრამა 2016 წლის საპარლამენტო არჩევნები „ქართული ოცნება“ - <http://41.ge/program> ნანახია: 2017 წლის 5 ივნისს.

⁹⁴ საარჩევნო პროგრამა 2016 წლის საპარლამენტო არჩევნები „ქართული ოცნება“ - <http://41.ge/program> ნანახია: 2017 წლის 5 ივნისს.

სტანდარტების მიხედვით გარემოსდაცვისა და ეკოლოგიური უსაფრთხოებისათვის ძირითადი მექანიზმების განხორციელება. ასევე პარტიის პროგრამაში გამოკვეთილია დაცული ტერიტორიების მნიშვნელობა და საუბარია 2020 წლისათვის მათი რაოდენობის გაზრდის მნიშვნელობაზე.⁹⁵

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი პუნქტი გახლავთ, მსხვილ ქალაქებში სრულფასოვანი კანალიზაციის სისტემის ჩამოყალიბება და ამ პროცესში უცხოელი ინვესტორების ჩართვა. პარტიისათვის მნიშვნელოვანია უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა და უცხოელი პარტნიორების დახმარება. ბოლო პუნქტი გახლავთ საქართველოს ბუნების შესახებ ინფორმაციული ბაზის შექმნა. საერთო ჯამში უნდა აღინიშნოს, რომ პარტიის პროგრამაში არ არის დასახელებული გარემოს დაცვისა და ეკოლოგიური უსაფრთხოების ძირითადი გამოწვევები და პრობლემები. პარტიის პროგრამაში ზოგადად არის საუბარი გარემოს დაცვაზე და არ არის კონკრეტულად ჩამოთვლილი ის ძირითადი მექანიზმები, რაც უნდა განორციელდეს გარემოს დაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების პრობლემების მოსაგვარებლად. პროგრამაში საერთოდ არ არის საუბარი ჰაერისა და წყლის ხარისხის კონტროლზე, გამჭირვალე მმართველობაზე, გარემოსდაცვითი კუთხით ცნობიერების ამაღლებასა და სხვა ბევრ მიმართულებაზე. შედარებისათვის პოლიტიკური პარტიის ქართული ოცნება-დემოკრატიული საქართველოს" პროგრამა შედგებოდა 15 პუნქტისაგან, ხოლო "ნაციონალური მოძრაობის" 4 პუნქტისაგან.⁹⁶

⁹⁵ ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის პროგრამა 2016-
<http://partiebi.ge/new/?m=42&party1=2&party2=&party3=&theme=28> ნანახია: 2017 წლის 7 ივნისს.

⁹⁶ ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის პროგრამა 2016 -
<http://partiebi.ge/new/?m=42&party1=2&party2=&party3=&theme=28> ნანახია: 2017 წლის 7 ივნისს.

5.3 ნინო ბურჯანაძე -დემოკრატიული მოძრაობა

პარტიის პროგრამაში ცალკე მიმართულებად არის გამოყოფილი გარემოს დაცვა და საუბარია გარემოსდაცვითი საქმიანობის სფეროზე და მასში შემავალი ჰაერდაცვითი საქმიანობის სექტორის მდგრადი განვითარების მნიშვნელობაზე. ასევე ყურადღება გამახვილებულია ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მნიშვნელობაზე ადამიანის ჯანმრთელობისა და უსაფრთხო ბუნებრივი გარემოსათვის. პროგრამა შედგება 8 ძირითადი პუქტისაგან. უნდა აღინიშნოს, რომ პარტიის პროგრამაში მკაფიოდ არის ყურადღება გამახვილებული ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მნიშვნელობაზე და საუბარია ასევე ჰაერის დაბინძურების სადამკვირებლო ქსელის გაფართოებასა და გადაიარაღებაზე თამამედროვე ხელსაწყოების გამოყენებით. ასევე საუბარია ავტოტრანსპორტის გამონაბოლქვით ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურებაზე და დაბინძურების წინააღმდეგ მიმართულ ქმედებებზე როგორცაა: ტექნიკური დათვალიერება, ტრანსპორტის მოძრაობის ოპტიმიზაცია, საწვავის ხარისხის კონტროლის სისტემის უზრუნველყოფა.⁹⁷

ასევე მნიშვნელოვნად არის ყურადღება გამახვილებული თამამედროვე, ინოვაციური ტექნოლოგიების გამოყენების აუცილებლობაზე. მოძველებული ხელსაწყო-დანადგარების შეცვლაზე თანამედროვე სტანდარტების შესაბამისი ხელსაწყოებით. პროგრამაში ცალკე მიმართულებად არის გამოყოფილი წყლის რესურსების ადმინისტრაციული მართვის პრინციპი. რომელიც უზრუნველყოფს წყლის რესურსების ეფექტურად გამოყენებასა და კომპლექსურად მართვას, სხვადასხვა სექტორების წყალმოსარგებლებების შესაბამისი რაოდენობისა და ხარისხის წყლით უზრუნველყოფას და კონფლიქტების თავიდან აცილებას და სწორი გადაწყვეტილების მიღებას. წყლის რესურსების მართვის პრინციპი გულისხმობს :

- მოსახლეობისთვის სუფთა წყლით მიწოდებას.

⁹⁷ ნინო ბურჯანაძე-დემოკრატიული მოძრაობა 2016-
<http://partiebi.ge/new/?m=42&party1=8&party2=&party3=&theme=28> ნანახია: 2017 წლის 8 ივნისს.

- საკანალიზაციო/სანიტარიის სისტემების შექმნას ადგილობრივ დონეზე
- წყლის ობიექტების დაცვითი ღონისძიებების გატარებას
- წყლის, როგორც რესურსის შენარჩუნებას.

ასევე პროგრამაში ხაზგასმულია „წყლის შესახებ“ ახალი კანონის პროექტის შემუშავება და მიღება, რომელიც გულისხმობს წყლის რესურსების დაცვას, რაციონალურ გამოყენებას, კანონმდებლობის სისტემის ფორმირებას, სისტემატიზებული სამართლებრივი საფუძვლის შექმნას, რაც ხელს შეუწყობს საქართველოში წყლის დაცვისა და გამოყენების თანამედროვე სისტემის ჩამოყალიბებას.⁹⁸

შეჯამების სახით შეიძლება ითქვას, რომ პარტია თავის პროგრამაში მკვეთრად გამოყოფს წყლის ხარისხის მნიშვნელობას და ასევე აუცილებლად მიიჩნევს კანონმდებლობის შემუშავებას წყლის რესურსების ადმინისტრაციული მართვის შესახებ. თუმცა უნდა ავლნიშნოთ, რომ პარტიის პროგრამაში არ არის საუბარი არც ეკოლოგიურ უსაფრთხოებაზე და არც გარემოს დაცვის ძირითად გამოწვევებსა მიმართულებებზე მაგალითად როგორცაა: სასარგებლო წიაღისეულის დაცვა , დაცული ტერიტორიების გაფართოება და მდგრადი ეკოსისტემების ჩამოყალიბება.

5.4 უსუფაშვილი-რესპუბლიკელები

პარტიის პროგრამაში არ არის ცალკე მიმართულებად გამოყოფილი გარემოს დაცვა და ეკოლოგიური უსაფრთხოება. არ არის მკაფიოდ გამოყოფილი გარემოს დაცვითი და ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხების ძირითადი გამოწვევები და პრიორიტეტები.

⁹⁸ ნინო ბურჯანაძე დემოკრატიული მოძრაობა 2016-
<http://partiebi.ge/new/?m=42&party1=8&party2=&party3=&theme=28> ნანახია: 2017 წლის 8 ივნისს.

პროგრამაში ვკითხულობთ: "ჩვენი პოლიტიკის ფოკუსში გარემოს დაცვითი საკითხების მოქცევა მიზნად ისახავს დაასაბუთოს რომ გარემოს დეგრადაცია ეკონომიკურად წამგებიანია და პირიქით, გარემოს დაცვას მაღალი ეკონომიკური შედეგიანობა ახასიათებს. გარემოზე მიყენებული ზარალის და მისი სოციალური და კულტურული შედეგების აღმოფხვრა უფრო ძვირია, ვიდრე ეკონომიკის და რესურსების გამოყენების ურთიერთმიმართებაში მდგრადობის მიდგომის ჩართვა (რაც, ერთჯერადად და ხანმოკლე პერსპექტივაში, მეტ ინვესტირებას ითხოვს, მაგრამ ხანგრძლივადიან პერსპექტივაში მომგებიანი). ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებული ყურადღების ღირსია მაღალმთიან რეგიონებში დაცული ტერიტორიების განვითარება და მათ ირგვლივ ეკონომიკური აქტივობების გაშლა. უკვე არსებული პრაქტიკით ჩანს, სადაც დაცული ტერიტორიები შეიქმნა, ადგილობრივი თემი ეკონომიკურ აქტივობას იოლად ითვისებს, იქმნება გესტჰაუზები, იწყება აგროპროდუქციის წარმოება, ეკოტურიზმის ინფრასტრუქტურა ვითარდება, იქმნება თვითმყოფადი და მდგრადი სათემო ეკონომიკური ინფრასტრუქტურა. დაცული ტერიტორიები ასევე აუცილებელია წყლის რესურსების შენარჩუნებისთვის. აღმოსავლეთ საქართველო, უპირველესად თბილისი, ჯამში საქართველოს მოსახლეობის დაახლოებით 1,5 მლნ ადამიანი, დამოკიდებულია ფშავ-ხევსურეთის მდინარეებიდან მიღებულ წყალზე. ამ წყალს საფრთხე შეექმნება თუკი აღმოსავლეთ საქართველოს მთის ტყეების დეგრადაცია გაგრძელდება. მათი აღდგენა გაცილებით ძვირი და ხანგრძლივი პროცესია, ვიდრე შენარჩუნება".⁹⁹

პარტიის პროგრამაში ხაზგასმით არის აღნიშნული მთების ტყეების დეგრადაციაზე, რაც ხელს შეუშვლის წყლის რესურსების შენარჩუნებას. პროგრამის მიხედვით აუცილებელია დაცული ტერიტორიების შექმნა, რათა შენარჩუნდეს წყლის რესურსების ბალანსი. პარტია თვლის რომ, უდიდეს პრობლემას წარმოადგენს ბუნებრივი რესურსების არარაციონალური ექსპლუატაცია. მათი აზრით, არ არსებობს არანაირი პოლიტიკის ხედვა, თუ როგორი სტანდარტით შეიძლება გარემოში ჩარევა და რა მოთხოვნები არსებობს

⁹⁹ უსუფაშვილი-რესპუბლიკელები 2016- <http://partiebi.ge/new/?m=42&party1=10&party2=&party3=&theme=28>
ნანახია: 2017 წლის 9 ივნისს.

გარემოზე მიყენებული ზარალისთვის ინვესტორის მიმართ. პროგრამაში მითითებულია, რომ საჭიროა ყველა კომპონენტის თანაფარდობის ანალიზი და მოკლე, საშუალო და ხანგრძლივ ვადიანი ეკონომიკური მოგების პარამეტრების მიხედვით გარემოს დაცვითი სტრატეგიის შემუშავება.¹⁰⁰

უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ პარტიის პროგრამაში გამოკვეთილია ურბანული სივრცეების პრობლემები. მათი აზრით, განსაკუთრებით მწვავედ დგას ურბანული სივრცეების ეკოლოგიის პრობლემები. ამ მხრივ ყურადღების ცენტრშია სამშენებლო სექტორი და ქალაქგანვითარების პოლიტიკა, სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა და საჯარო სივრცის მოწყობის საკითხები.¹⁰¹

შეჯამების სახით შეიძლება ითქვას, რომ პოლიტიკურ პარტიას აქვს გარკვეული ხედვები და პესპექტივები გარემოს დაცვისა და ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხების შესახებ. პარტიისათვის პრიორიტეტულია წყლის რესურსების შენარჩუნება და დაცული ტერიტორიების შექმნა. თუმცა პარტიის პროგრამაში არ არის ასახული ისეთი მნიშვნელოვანი გამოწვევები როგორცაა: გარემოს დაცვითი შეფასების ერთიანი სისტემის შექმნა, გარემოს დაცვითი განათლების და ცნობიერების ამაღლების ხელშეწყობა, ატმოსფერული ჰაერისა და წყლის ხარისხის მონიტორინგის ერთიანი სისტემის შექმნა და სხვა.

5.5 ზვიადის გზა - უფლის სახელით

პარტიის პროგრამა გახლავთ საკმაოდ მცირე მოცულობის. მასში არ არის გამოყოფილი გარემოს დაცვისა და მდგრადი განვითარების მიმართულება. პარტიის პროგრამაში

¹⁰⁰ უსუფაშვილი-რესპუბლიკელები 2016 - <http://partiebi.ge/new/?m=42&party1=10&party2=&party3=&theme=28>
ნანახია: 2017 წლის 9 ივნისს.

¹⁰¹ უსუფაშვილი-რესპუბლიკელები 2016- <http://partiebi.ge/new/?m=42&party1=10&party2=&party3=&theme=28>
ნანახია: 2017 წლის 9 ივნისს.

მოკლედ არის ყურადღება გამახვილებული გარემოს დაცვის და ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხების ძირითად გამოწვევებსა და პრიორიტეტებზე.¹⁰²

პროგრამის მიხედვით, ქვეყნის ნორმალური განვითარების გარანტი გახლავთ, ჯანსაღი და უსაფრთხო გარემო. პარტიისათვის ერთ-ერთი მთავარია და მნიშვნელოვანი ამოცანაა მცირე ჰესების შექმნა და მათი განვითარების ხელშეწყობისათვის სპეციალური გარემოს შექმნა. მნიშვნელოვანია რეგიონული მასშტაბით ხელმისაწვდომი ენერჯების დამოუკიდებელი წყაროების დამკვიდრება. პარტია მიიჩნევს, რომ ეკოლოგიური საკითხების მოგვარების პარალელურად, თავის დადებით როლს ითამაშებს ტყის მასივების დაცვა და განვითარება. ტყეების განვითარება და გაშენება ხელს შეუწყობს ჯანსაღი და უსაფრთხო გარემოს ჩამოყალიბებას.¹⁰³

ჩემი აზრით, პარტიის პროგრამაში საკმაოდ მცირე რაოდენობით არის გადმოცემული გარემოს დაცვისა და ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხების ძირითადი გამოწვევები და პრიორიტეტები. პროგრამაში არ არის გამოკვეთილი მიმართულებები, რის მიხედვითაც უნდა განხორციელდეს კონკრეტული მექანიზმები, რათა მოგავრდეს გარემოსდაცვითი პრობლემები. ასევე პარტია არ გვთავაზობს იმ ძირითად პრობლემებს, რაც მწვავედ დგას ქვეყანაში. პარტიის პროგრამაში გარემოს დაცვისა და ეკოლოგიური უსაფრთხოების ნაწილი ძირითადად შემოიფარგლება ჰესების მშენებლობითა და ტყეების განვითარებით. პროგრამაში არ არის გამახვილებული ყურადღება ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებზე როგორცაა: ჰაერის ხარისხის კონტროლი, წყლის ხარისხის მონიტორინგი, გარემოსდაცვითი განათლების და ცნობიერების ამაღლება, ქალაქის, უბნების, რაიონების გამწვანება და სხვა.

¹⁰² ზვიადის გზა- უფლის სახელით 2016- <http://partiebi.ge/new/?m=42&party1=11&party2=&party3=&theme=28>
ნანახია: 2017 წლის 10 ივნისს.

¹⁰³ ზვიადის გზა-უფლის სახელით 2016 - <http://partiebi.ge/new/?m=42&party1=11&party2=&party3=&theme=28>
ნანახია: 2017 წლის 10 ივნისს.

დასკვნა

კვლევა მიზნად ისახავდა დაედგინა ურთიერთკავშირი გარემოსდაცვით საკითხებსა და ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლებს შორის. განხორციელებული კვლევის შედეგად დადასტურდა, რომ რაც უფრო იზრდება ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლები ქვეყანაში, მით უფრო აქტუალური ხდება გარემოსდაცვითი პრობლემები. მთლიანი შიდა პროდუქტის და ეკონომიკური ინვესტიციების პროცენტული მაჩვენებლის ზრდა იწვევს გარემოსდაცვითი საკითხების აქტუალიზაციას. 2012 წლიდან 2016 წლის ჩათვლით საქართველოს გარემოსდაცვით პოლიტიკაში განხორციელდა ბევრი რეფორმა და მოხდა ევროკავშირის სტანდარტების მიხედვით გარემოსდაცვითი ღონისძიებების იმპლემენტაცია გარემოს დაცვის სამინისტროს სტრუქტურებში. 2012-2016 წლებში გაიზარდა მთლიანი შიდა პროდუქტის და ეკონომიკური ინვესტიციების პროცენტული მაჩვენებელი. სიღრმისეული ინტერვიუებიდან დადასტურდა, რომ რაც უფრო იზრდება ინვესტიციების და მთლიანი შიდა პროდუქტის პროცენტული მაჩვენებელი, მით უფრო ხდება გარემოსდაცვითი საკითხების აქტუალიზაცია. სამინისტროს წარმომადგენლების აზრით, ეკონომიკური ინვესტიციების შემოდინებამ ჩვენს ქვეყანაში წინ წამოსწია და უფრო აქტუალური გახდა გარემოსდაცვითი საკითხების ძირითადი გამოწვევები და პრიორიტეტები. დაინერგა თანამედროვე გარემოსდაცვითი ტექნოლოგიები, რომლის მეშვეობითაც გატარდება სტრატეგიული გარემოსდაცვითი ღონისძიებები, რაც უზრუნველყოფს ჯანსაღი და უსაფრთხო გარემოს შექმნას, ასევე დაიწერა სტრატეგიული გარემოსდაცვითი დოკუმენტები, რომლებიც ითვალისწინებს 2020 წლამდე განსახორციელებელ ცვლილებებს, დაიგეგმა გრძელვადიანი პროექტების და ეროვნული სამოქმედო გეგმის განხორციელება 2017-2020 წლებისათვის.

ახალგაზრდული გაერთიანების წარმომადგენლების აზრით, დღესდღეობით საქართველოში მწვავედ დგას გარემოსდაცვითი პრობლემები. ქვეყანაში ეკონომიკური ინვესტიციების შემოდინება აქტუალურს ხდის გარემოსდაცვით საკითხებს.

ასევე კვლევის შედეგებიდან დადასტურდა, რომ მოლდოვა და საქართველო მსგავს მდგომარეობაში იმყოფებიან. მოლდოვაში 2012 წლიდან გაიზარდა ეკონომიკური ინვესტიციების და მთლიანი შიდა პროდუქტის მაჩვენებელი. ქვეყანაში 2012 -2016 წლებში დაიწყო სტრატეგიული გარემოსდაცვითი ღონისძიებების გატარება, რომელიც ხორციელდება ევროკავშირის მხარდაჭერით და გულისხმობს ევროკავშირის გარემოსდაცვითი სტანდარტების იმპლემენტაციას მოლდოვას გარემოსდაცვით პოლიტიკაში. განსაკუთრებით 2016 წელს მოლდოვაში დაიწყო სტრატეგიული გარემოსდაცვითი პოლიტიკის გატარების მეორე ეტაპი, რომელიც სრულ შესაბამისობაშია ევროკავშირის სტანდარტებთან. რაც შეეხება რუმინეთს, 2016 წელს ქვეყანაში მოიმატა მთლიანმა შიდა პროდუქტმა და გაიზარდა ეკონომიკური ინვესტიციები, როგორც საქართველოში. ეკონომიკური ინვესტიციების და მთლიანი შიდა პროდუქტის გაზრდის შედეგად აქტუალური გახდა გარემოსდაცვითი საკითხები. რუმინეთსა და საქართველოში შემუშავდა გარემოსდაცვითი სტრატეგია 2017-2020, რომელიც გულისხმობს გარემოსდაცვითი მექანიზმების განხორციელებას და სტრატეგიული გარემოსდაცვითი ღონისძიებების განხორციელებას.

რაც შეეხება პოლიტიკური პარტიების პროგრამებს, გაირკვა რომ 2016 წლის საპარლამენტო არჩევნებში პოლიტიკური პარტია „ქართული ოცნება-დემოკრატიული საქართველო“ გარემოსდაცვით საკითხებს მოიაზრებდა მნიშვნელოვან სფეროდ და პარტიის პროგრამაში ასახული იყო გარემოსდაცვითი პრობლემები და პრიორიტეტები. ასევე პარტიის პროგრამაში „ნინო-ბურჯანაძე დემოკრატიული მოძრაობა“, მკვეთრად იყო გამოკვეთილი გარემოსდაცვითი საკითხების ძირითადი პრიორიტეტები. 2016 წელს ეკონომიკური მაჩვენებლების ზრდამ გამოიწვია გარემოსდაცვითი საკითხების აქტუალიზაცია, რაც აისახა პოლიტიკური პარტიების პროგრამებში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

(მწვანე ალტერნატივა, 2013) „მწვანე პოლიტიკა და გარემოს დაცვა“.

http://greenalt.org/wp-content/uploads/2013/12/mwvane_politika_da_garemos_dacva.pdf

საქართველო 2016 წლის ეკონომიკური თავისუფლების ინდექსში

<https://idfi.ge/ge/georgia-2016-economic-freedom-index>

საქართველოს გარემოს და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს 2015 წლის ანგარიში

<http://www.moe.gov.ge/res/docs/913210.pdf>

(მაკფარლენი, 2012) „საქართველო: ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფცია და ეროვნული უსაფრთხოება“

http://css.ge/files/Papers/0812pp_macfarlane_georgian.pdf

საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების დღის წესრიგი

<http://moe.gov.ge/res/images/file-manager/strategia-da-samoqmedo-gegma/saqartvelo-evrokavshiris-asocirebis-dgis-wesrigi.pdf>

(მწვანე ალტერნატივა, 2014) „ორჰუსის კონვენციის განხორციელება საქართველოში“

http://greenalt.org/wp-content/uploads/2014/04/Aarhus_Convention_alternative_report_GEO_2014_FINAL.pdf

(მწვანე ალტერნატივა, 2012) „საზოგადოების მონაწილეობა ტყის მართვაში“

http://www.greenalt.org/webmill/data/file/publications/Forest_Guide.pdf

ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონალური ბიურო

<https://ge.boell.org/ka>

(ეკონომიკური პოლიტიკის კვლევის ცენტრი, 2013) „საქართველოს ეკონომიკის პერსპექტივა 2012 წლის მიმოხილვა“

https://www.osgf.ge/files/2013/publikaciebi%202013/Report_GEO_WEB.pdf

(საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, 2016) „ეკონომიკური მიმოხილვა“

http://www.economy.ge/uploads/publications/economy_8484723758fdf66e4c9332.50742461.pdf

გარემოს და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს (2012-2013)წლის ანგარიში

<http://moe.gov.ge/res/images/file-manager/wliuri-angarishi/2012-2013wlis-angarishi.pdf>

საქართველოს გარემოს და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს 2015 წლის ანგარიში

<http://www.moe.gov.ge/res/docs/913210.pdf>

საარჩევნო პროგრამა 2016 წლის საპარლამენტო არჩევნები „ქართული ოცნება“

<http://41.ge/program>

ნინო ბურჯანაძე დემოკრატიული მოძრაობა 2016

<http://partiebi.ge/new/?m=42&party1=8&party2=&party3=&theme=28>

უსუფაშვილი-რესპუბლიკელები 2016

<http://partiebi.ge/new/?m=42&party1=10&party2=&party3=&theme=28>

ზვიადის გზა- უფლის სახელით 2016

<http://partiebi.ge/new/?m=42&party1=11&party2=&party3=&theme=28>

ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის პროგრამა 2016

<http://partiebi.ge/new/?m=42&party1=2&party2=&party3=&theme=28>

(Government Decision, 2014) “ Republic of Moldova”

[http://apps.unep.org/redirect.php?file=/publications/pmtdocuments/-
Environmental_Strategy_for_the_years_2014-2023-
2014Moldova_EnvironmentalStrategy_2014-202.pdf](http://apps.unep.org/redirect.php?file=/publications/pmtdocuments/-Environmental_Strategy_for_the_years_2014-2023-2014Moldova_EnvironmentalStrategy_2014-202.pdf)

Implementation of the European Neighbourhood Policy in the Republic of Moldova

Progress in 2014 and recommendations for actions

[http://eeas.europa.eu/archives/docs/enp/pdf/2015/republic-of-moldova-enp-report-
2015_en.pdf](http://eeas.europa.eu/archives/docs/enp/pdf/2015/republic-of-moldova-enp-report-2015_en.pdf)

Moldova Country Report 2016

[https://www.bti-
project.org/fileadmin/files/BTI/Downloads/Reports/2016/pdf/BTI_2016_Moldova.pdf](https://www.bti-project.org/fileadmin/files/BTI/Downloads/Reports/2016/pdf/BTI_2016_Moldova.pdf)

(State of The Country Report, 2015) “Republic of Moldova“

[http://www.fes-
moldova.org/media/publications/2015/State_of_the_Country_Report_EN.pdf](http://www.fes-moldova.org/media/publications/2015/State_of_the_Country_Report_EN.pdf)

(THE NATIONAL ENVIRONMENTAL PROTECTION AGENCY, 2010)

http://epanet.pbe.eea.europa.eu/european_epas/countries/ro

The EU Environmental Implementation Review Country Report – ROMANIA

http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_ro_en.pdf

EU Environmental Implementation Review: Highlits 2017

http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/factsheet_ro_en.pdf

(Romania 2010)Non-govermental sector

http://www.fdsc.ro/library/Brosura%20_ingleza_final.pdf

(European Environment Agency , 2015) “Romania”

<https://www.eea.europa.eu/soer-2015/countries/romania>

(Panayotou, 2003) – “Economic Growth And The Evironment”.

<https://www.unece.org/fileadmin/DAM/ead/sem/sem2003/papers/panayotou.pdf>

(Brulle, 2010) “Politics and The Environment “.

<http://www.pages.drexel.edu/~brullerj/Environmental%20Politics%20Chapter.pdf>

(Stavins, 2003) “Environmental Protection and Economic Well-being”.

<http://www.rff.org/files/sharepoint/WorkImages/Download/RFF-DP-03-48.pdf>

(Jost, Quass, Schiller, 2006) “Environmental problems and economic development in an endogenous fertility model”.

<http://www.pages.drexel.edu/~brullerj/Environmental%20Politics%20Chapter.pdf>

დანართი

ინტერვიუს გზამკვლევი:

კითხვარი: I

1. როგორ ფიქრობთ რა ძირითადი პრობლემები აწუხებს საქართველოს გარემოსდაცვითი კუთხით?
2. რომელი პრობლემაა ყველაზე აქტუალური თქვენი აზრით?
3. რა ძირითად ღონისძიებებს ახორციელებს გარემოს დაცვის სამინისტრო აღნიშნული პრობლემების მოსაგვარებლად?
4. რა პროექტები განხორციელდა გარემოს დაცვის სამინისტროს მიერ ევროკავშირის მხარდაჭერით?
5. თქვენი აზრით, რამდენად იწვევს ეკონომიკური ინვესტიციების ზრდა გარემოსდაცვითი საკითხების აქტუალიზაციას?
6. რა ძირითადი პრობლემები წარმოიშვება საქართველოში გარემოსდაცვითი კუთხით როდესაც ქვეყანაში შემოედინება სხვადასხვა ეკონომიკური ინვესტიციები?
7. როგორ ფიქრობთ რამდენად უწყობს ხელს სამინისტრო გარემოსდაცვითი განათლების დანერგვას და ცნობიერების ამაღლებას ახალგაზრდებში?
8. რომელი რეფორმები განხორციელდა გარემოს დაცვის სამინისტროს მიერ ბოლო სამი წლის განმავლობაში?
9. თქვენი აზრით რომელი რეფორმა იყო ყველაზე წარმატებული და შედეგის მომტანი?
10. როგორ და რა ფორმით ტარდება სტრატეგიული გარემოსდაცვითი ღონისძიებები?

კითხვარი II

1. როგორ ფიქრობთ რა ძირითადი პრობლემები აწუხებს საქართველოს გარემოსდაცვითი კუთხით?
2. რომელი პრობლემაა ყველაზე აქტუალური თქვენი აზრით?
3. თქვენი აზრით, რა ძირითად ღონისძიებებს ახორციელებს გარემოს დაცვის სამინისტრო აღნიშნული პრობლემების მოსაგვარებლად?
4. რა პროექტები განხორციელდა გარემოსდაცვის კუთხით ევროკავშირის მხარდაჭერით?
5. გვიამბეთ თქვენი ორგანიზაციის საქმიანობის სტრატეგიულ გეგმებსა და მიზნებზე.
6. როგორ ახორციელებს სტუდენტური გაერთიანება „მწვანე მუშტი“ სტრატეგიულ გარემოსდაცვითი ღონისძიებებს?
7. თქვენი აზრით, რამდენად იწვევს ეკონომიკური ინვესტიციების ზრდა გარემოსდაცვითი საკითხების აქტუალიზაციას?
8. რა ძირითადი პრობლემები წარმოიშვება საქართველოში გარემოსდაცვითი კუთხით, როდესაც იზრდება ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტი?
9. როგორ ფიქრობთ რამდენად უწყობს ხელს გარემოს დაცვის სამინისტრო გარემოსდაცვითი განათლების დანერგვას და ცნობიერების ამაღლებას ახალგაზრდებში?
10. თქვენი აზრით რომელი რეფორმა იყო ყველაზე წარმატებული და შედეგის მომტანი გარემოს დაცვის სფეროში?

11. თქვენი აზრით, როგორ და რა ფორმით ტარდება სტრატეგიული გარემოსდაცვითი ღონისძიებები საქართველოში?

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Faculty of Social and Political Sciences

Political Science

Ketevan Nadiradze

**Economic and Environmental protection issues in the modern
Georgia (2012-2016)**

Master thesis is prepared to obtain master degree in Political Science

Course supervisor: Professor: Salome Dundua

Tbilisi 2017